

7

0

Matica

broj
no.

8/9

kolovoz/rujan
august/september

2021.

MJESEČNA REVIIJA HRVATSKE MATICE ISELJENIKA MONTHLY MAGAZINE OF THE CROATIAN HERITAGE FOUNDATION

RAŠA – RIJEKA I GRAD

ISSN 1330-2140

9 771330 214009

Mjesečna revija Hrvatske matice iseljenika / Monthly magazine of the Croatian Heritage Foundation

Godište / Volume **LXXI**
Broj / No. **8-9/2021**

Nakladnik / Publisher
Hrvatska matica iseljenika /
Croatian Heritage Foundation

Za nakladnika / For Publisher
Mijo Marić

Rukovoditeljica Odjela nakladništva /
Head of Publishing Department
Vesna Kukavica

Uredništvo / Editorial Staff
Ljerka Galic, Željko Rupić

Tajnica / Secretary
Snježana Radoš

Lektorica / Lector
Sandra Ćudina

Dizajn i priprema / Layout & Design
Krunoslav Vilček

Tisak / Print

HRVATSKA MATICA ISELJENIKA
Trg Stjepana Radića 3, pp 241
10002 Zagreb, Hrvatska / Croatia
Telefon: +385 (0)1 6115-116
Telefax: +385 (0)1 6110-933
E-mail: matica@matis.hr

Naslovnica: Pelješki most (projektant: Marjan Pipenbaher, foto: Aleš Filipič)

Posjetite stranice web portala
Hrvatske matice iseljenika!

www.matis.hr

Web stranice
HMI čitaju se diljem
svijeta, dostupne su na tri
jezika (hrvatski, engleski,
španjolski) i bilježe stalan
porast posjećenosti.

Budite korak ispred ostalih i predstavite se hrvatskim iseljeničkim zajednicama,
uglednim poslovnim Hrvatima u svijetu i njihovim partnerima.

Oglašavajte na web portalu Hrvatske matice iseljenika!

Internet marketing HMI osmislio je nekoliko načina oglašavanja:

■ **BANERI** ■ **SPONZORIRANI ČLANAK** ■ **SPONZORIRANE RUBRIKE**

Odjel za marketing i promociju HMI - Ivana Rora

tel. (+385 1) 61 15 116 ■ fax. (+385 1) 61 11 522

mob. 099 61 15 116 ■ E-mail: marketing@matis.hr

Kolumne

- 12**
Hrvatski glazbenici
Davor Schopf
- 36**
Hrvatsko riječno bilinstvo
Darko Mihelj
- 40**
Životinjstvo
Nika Jakab
- 46**
Jezični podsjetnik
Sanja Vulić
- 47**
Globalna Hrvatska
Vesna Kukavica
- 48**
Sociološka slagalica
Nino Sorić
- 54**
Klikni – Idem doma!
Vesna Kukavica
- 66**
(S)kretanja
Šimun Šito Ćorić

- 4** Fokus: Vijesti iz
Središnjeg državnog
ureda za Hrvate izvan RH
- 6** Večernjakova domovnica
dodijeljena HMI
- 7** Godišnja konferencija
veleposlanika, generalnih
konzula i vojnih
izaslanika RH
- 8** Filmski festival u Orašju
- 10** Ljetna škola folklor
- 14** Sveučilišna škola
hrvatskoga jezika i
kulture
- 16** Mala škola hrvatskoga
jezika i kulture
- 18** IM Stjepan Babić
- 20** Nagrada Soljačić
- 21** Webinar Stvaranje
kazališta
- 22** Dužijanica u Baji
- 24** Izložba posvećena Juliju
Kniferu
- 26** Izložba uz obljetnicu
baleta u Hrvatskoj
- 27** Rekordni uspjeh
Hrvatske bratske
zajednice
- 28** Berlinski zastupnički dom
- 32** Eko Heritage Task Force
u Istri
- 34** Povijesna razmišljanja o
rijeci Raši
- 42** Grad Raša
- 52** Blago Međimurja u
novome ruhu
- 56** Blagdan Velike Gospe u
Chicagu
- 58** Marijine biljke
- 60** Izložba o Marinu Držiću u
Milanu
- 62** Sopranistica Evelin
Novak u rodnom kraju
- 63** Lektorat hrvatskoga
jezika u Rimu
- 68** Crorama
- 70** Zaklada Marina Čilića
- 72** Vijesti iz sporta

HRVATSKA MATICA ISELJENIKA

Trg Stjepana Radića 3, pp 241
10002 Zagreb, Hrvatska / Croatia
Telefon: +385 (0)1 6115-116
Telefax: +385 (0)1 6110-933
E-mail: matica@matiss.hr Web: www.matis.hr

GODIŠNJA PRETPLATA / ANNUAL SUBSCRIPTION

Običnom poštom / regular mail:
Hrvatska / Croatia 100 kn
ostale europske države /
other European countries 25 EUR
Zračnom poštom / airmail:
SAD / USA 65 USD
Kanada / Canada 65 CAD
Australija / Australia 70 AUD
ostale prekomorske države /
other overseas countries 70 USD

DEVIZNI RAČUN BROJ /

FOREIGN CURRENCY ACCOUNT:

IBAN: HR06 2340 0091 5102 96717
SWIFT CODE: PBZGHR2X
Privredna banka Zagreb, Radnička cesta 50

ŽIRO RAČUN ZA UPLATU U KUNAMA / DOMESTIC CURRENCY ACCOUNT (IN KUNA):

IBAN: HR80 2390 0011 1000 21305
Hrvatska poštanska banka

Naručite i vi svoju Maticu jer Matica je most hrvatskoga zajedništva

Želite li primati MATICU kao dar koji će stizati na Vašu kućnu adresu? Jedino što trebate učiniti jest poslati nam popunjenu narudžbenicu i uplatiti na naš račun odgovarajući novčani iznos koji pokriva troškove slanja. MATICA će potom svaki mjesec stizati u Vaš dom. Naručite, čitajte i preporučite MATICU Vašoj rodbini i prijateljima, kako biste aktivno sudjelovali u ostvarivanju MATIČINE misije: biti čvrsti most između Hrvatske i Hrvata diljem svijeta.

Ime i prezime / Name and surname

Adresa / Address

Grad / City

Država / State

Pošt. broj / Zip Code

Tel.

Fax.

E-mail

Datum / Date

Donosimo vijesti iz Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske

<https://hrvatiizvanrh.gov.hr>

Uredio: Željko Rupić

Odluka Vlade RH o raspodjeli sredstava za financiranje programa i projekata od interesa za hrvatski narod u BiH

Iz sredstava državnoga proračuna osigurano 25 milijuna kuna

Po oko 6 milijuna kuna za financiranje programa i projekata iz područja zdravstva, znanosti i obrazovanja, kulture i ostalih područja

Vlada Republike Hrvatske donijela je na 70. sjednici, održanoj 22. srpnja 2021. godine, Odluku o raspodjeli sredstava za financiranje kulturnih, obrazovnih, znanstvenih, zdravstvenih i ostalih programa i projekata od interesa za hrvatski narod u Bosni i Hercegovini iz sredstava Državnoga proračuna Republike Hrvatske za 2021. godinu.

U proračunu Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske osigurano je ukupno 25 milijuna kuna - za programe i projekte iz područja zdravstva 6 milijuna i 80 tisuća, za programe

i projekte iz područja znanosti i obrazovanja 6 milijuna i dvjesto sedamdeset tisuća, za programe i projekte iz područja kulture 5 milijuna i osamsto pedeset pet tisuća te za programe i projekte iz ostalih područja 6 milijuna i sedamsto devedeset pet tisuća kuna.

Donošenjem Odluke o raspodjeli sredstava za financiranje kulturnih, obrazovnih, znanstvenih, zdravstvenih i ostalih programa i projekata od interesa za hrvatski narod u Bosni i Hercegovini, Vlada Republike Hrvatske pruža i ovaj put važnu pomoć i potporu udrugama i ustanovama Hrvata u Bosni i Hercegovini te njihovim provođenjem osnažuje

i hrabri hrvatski narod u njegovu nastojanju za ostanak i razvoj te očuvanje nacionalnoga identiteta.

380 PRIJAVA, 79 ODOBRENIH POTPORA

Nakon provedenoga Javnog natječaja na koji je pristiglo ukupno 380 prijava, održane su dvije sjednice međuresornoga Povjerenstva za koordinaciju potpore i financiranje kulturnih, obrazovnih, znanstvenih, zdravstvenih i ostalih programa i projekata od interesa za hrvatski narod u Bosni i Hercegovini za 2021. godinu na kojima su razmatrane pristigle prijave i donesen Zaključak o raspodjeli sredstava. Potpore je dobilo 79 programa i projekata.

U području zdravstva najvišu pojedinačnu potporu dobila je Vrhbosanska nadbiskupija za projekt Doma za starije i nemoćne osobe Dr. Ivan Evđelist Šarić, Kiseljak - Lug, u iznosu od milijun i sto tisuća kuna te Projekt rekonstrukcije i opremanja operacijske dvorane i jedinice intenzivnoga liječenja Županijske bolnice Livno u iznosu od milijun kuna. U području obrazovanja i znanosti s najvišim iznosima financirat će se potpora radu Opće gimnazije Katoličkoga školskog centra u Banjoj Luci s 900 tisuća kuna i izgradnja objekta Osnovne škole "Žepče" u Žepču sa 700 tisuća kuna.

RTV Herceg-Bosne u Mostaru dobila je 600 tisuća kn za projekt organizacije i realizacije informativno- edukativnoga radijskog i TV-programa i web sadržaja o odnosima BiH i EU, s naglaskom na EU fondove, a drugi najviši iznos potpore u području kulture od 550 tisuća kn potrošit će se za rekonstrukciju Kulturnoga centra u Stocu. U grupi ostali programi i projekti tri najviše potpore odobrene su za uređenje infrastrukture u urbanom dijelu grada Ljubuškog u iznosu od 680 tisuća kn, za izgradnju vodovodne mreže u naselju Domaljevac - centar u iznosu od 600 tisuća kn, a istim iznosom bit će financirana i rekonstrukcija i revitalizacija Male vijećnice - Beledije u općini Odžak. ■

Odluka o dodjeli stipendija za učenje hrvatskoga jezika u RH za akademsku godinu 2021./22.

250 stipendija za 170 polaznika

Najviše stipendija dodijeljeno je polaznicima iz južnoameričkih zemalja – 46 iz Čilea, 38 iz Argentine, 25 iz Bolivije, 18 iz Perua, 11 iz Venezuele, po 6 iz Brazila i Paragvaja, 4 iz Kolumbije i 1 iz Ekvadora

Sciljem učenja hrvatskoga jezika, upoznavanja i njegovanja hrvatske kulture i nacionalnog identiteta te jačeg povezivanja i suradnje s iseljenim Hrvatima i njihovim potomcima, Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske dodijelio je za akademsku godinu 2021./2022. ukupno 250 stipendija za učenje hrvatskoga jezika u Republici Hrvatskoj za 170 polaznika (70 polaznika dobilo je stipendiju za oba semestra).

Najviše stipendija dodijeljeno je polaznicima iz južnoameričkih zemalja – 46 iz Čilea, 38 iz Argentine, 25 iz Bolivije, 18 iz Perua, 11 iz Venezuele, po 6 iz Brazila i Paragvaja,

do dva obroka dnevno i naknadu za smještaj u iznosu od 400 kn mjesečno koja se isplaćuje svim korisnicima stipendije koji su uspješno završili upisani semestar. ■

4 iz Kolumbije i 1 iz Ekvadora. Devet stipendija otišlo je studentima iz SAD-a, a po jedna studentima iz Italije, Libanona, Kube, Kanade, Belgije i Australije.

Nastava će se održavati na Filozofskome fakultetu u Zagrebu, Filozofskome fakultetu u Splitu, Filozofskome fakultetu u Rijeci i na Filozofskome fakultetu u Osijeku. Stipendija uključuje trošak tečaja hrvatskoga jezika u Republici Hrvatskoj (Zagreb, Split, Rijeka, Osijek), subvencioniranu prehranu

Stručni skup za djelatnike u nastavi na hrvatskome jeziku održan u Dubrovniku

26 sudionika "uživo" i približno toliko online

Stručni skup za učitelje hrvatskoga jezika izvan sustava Ministarstva znanosti i obrazovanja RH, u organizaciji Agencije za odgoj i obrazovanje Republike Hrvatske i Središnjega

državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske, održan je od 22. do 27. kolovoza u Dubrovniku.

Na skupu u Dubrovniku sudjelovalo je ukupno 15 odgojitelja, učitelja i na-

stavnika iz vrtića, osnovnih i srednjih škola iz Subotice, Tavankuta, Đurđina, Berega i Monoštora u Republici Srbiji u kojima se nastava izvodi na hrvatskome jeziku, a zajedno sa sudionicima iz Mađarske i Rumunjske na skupu je bilo ukupno 26 sudionika. Približno jednak broj sudionika pratio je stručni skup i online, preko Zoom platforme.

Sudionici su tijekom održavanja stručnog skupa koji je trajao četiri dana usvajali sadržaje iz povijesti, hrvatskoga jezika, o migracijskim tokovima u hrvatskome narodu, kao i povijest i značajke Grada Dubrovnika, a svakoga dana izvodile su se tri paralelne radionice na teme "Glagoljica i njezini baštini", "Povijest i legende puka hrvatskoga", "Dubrovački govor u Držića i danas". (Izvor: HNV u Republici Srbiji) ■

Hrvatskoj matici iseljenika *Domovnica* za 15 godina izvrsne suradnje

Hrvatskoj matici iseljenika uručeno je posebno priznanje Domovnica za petnaestogodišnje pokroviteljstvo i podršku, a Generalnom konzulatu RH u Stuttgartu priznanje i Večernjakova domovnica za petnaestogodišnju podršku izboru Večernjeg lista za nagradu Večernjakova domovnica. Večernjakovu domovnicu dobitnicima su uručili urednik inozemnog izdanja Večernjeg lista i idejni začetnik Večernjakove domovnice Stipe Puđa te generalni konzul RH u Stuttgartu Ivan Sablić.

Tekst i foto: **Ivana Rora**

U srpnju je u hrvatskome Generalnom konzulatu RH u Stuttgartu uručena nagrada Večernjakova domovnica NK Croatia Stuttgart, HKŠU Vili Croatia Stuttgart, glumcu Alainu Blaževiću iz Wiesbadena te posebna priznanja i Domovnica Hrvatskoj matici iseljenika te Generalnom konzulatu RH u Stuttgartu. Oni su među dobitnicima Večernjakova 15. izbora najpopularnijih Hrvata izvan domovine u kategorijama sporta, glazbe, glume i spektakla za nagradu Večernjakova domovnica 2021.

Budući da zbog pandemije koronavirusa domovinska nagrada Večernjeg lista prvi put nije mogla biti uručena na završnoj večeri koja se trebala održati u ožujku ove godine u Kongresnoj dvorani Kurhaus u Bad Homburgu, Večernji list odlučio je nagradu dodijeliti naknadno i na manjim događajima.

NK Croatia Stuttgart Večernjakovu domovnicu dobila je za najpopularniju amatersku sportsku momčad prema izboru čitatelja Večernjeg lista, a HKŠU Vila Croatia Stuttgart za najuspješniju hrvatsku udrugu prema izboru čitatelja Večernjeg lista. Za najpopularnijega glumca u hrvatskom iseljentištvu, također prema izboru Večernjakovih čitatelja, Domovnicu je dobio glumac iz Wiesbadena Alain Blažević. Hrvatskoj matici iseljenika uručeno je posebno priznanje i Domovnica za petnaestogodišnje pokroviteljstvo i podršku, a Generalnom konzulatu RH u Stuttgartu uručeno je posebno priznanje i Večernjakova domovnica za petnaestogodišnju podršku izboru Večernjeg lista za nagradu Večernjakova domovnica. Dodjeli Večernjakove domovnice u Stuttgartu nazočili su zamjenik ravnatelja Hrvatske matice iseljenika Ivan Tepeš i voditeljica Odjela za marketing Hrvatske matice iseljenika Ivana Rora.

Veliko je ovo priznanje za Hrvatsku maticu iseljenika i suradnju koja traje punih 15 godina, od prve dodjele Domovnice koja među Hrvatima izvan RH ima posebno mjesto. HMI podržava sve projekte koji povezuju Hrvate izvan RH s domovinom, ali i jedne s drugima u zemljama u kojima žive.

Očuvanje identiteta temeljna je zadaća HMI-ja, ali i glavna smjernica događaja kao što je ovo u Stuttgartu – rekao je Ivan Tepeš.

U kratkom prigodnom programu nekoliko hrvatskih pjesama na violini izvela je i publiku oduševila učenica 8. razreda Hrvatske dopunske nastave u Nellingenu Lorena Samardžija, a cijeli događaj popratilo je HRT. Prilog s dodjele Večernjakovih domovnica u Stuttgartu prikazan je u emisiji "Globalna Hrvatska" urednika Zvonka Božinovića.

Prije događaja u Stuttgartu, Večernjakova domovnica uručena je nogometašu i napadaču TSG Hoffenheima i nogometne reprezentacije Hrvatske Andreju Kramariću te sopranistici Mariji Vidović koja je Domovnicu dobila za najpopularniju glazbenicu u hrvatskom iseljentištvu. Nagrada je uručena Mariji u Zagrebu prigodom velikoga svečanog koncerta koji je obilježio 70 godina rada HMI-ja, a održan je u HNK. Koncertu je nazočio i Stipe Puđa, što pokazuje važnost susreta "uživo" u ovo vrijeme koje nam diktira koronavirus. Večernji list nastaviti će s dodjelom Večernjakovih domovnica ostalim dobitnicima u rujnu ove godine.

Unatoč otežanim uvjetima zbog pandemije koronavirusa Večernji list nije odustao od 15. po redu izbora najpopularnijih Hrvata u iseljentištvu, već je prvi put uveo online glasovanje i tako izbor učinio dostupnijim Večernjakovim čitateljima. Krajem ove godine kreće 16. po redu Večernjakov izbor, a sljedeća dodjela ovih nagrada bit će održana 12. ožujka 2022. godine u Kongresnom centru Kurhaus u Bad Homburgu, naravno ako to dopuste epidemiološke mjere.

Organizatori se nadaju kako će tada, kao i ranijih godina, Večernjakovu domovnicu uručiti uz odličan glazbeni program, vrhunsku hranu, glazbu i ugodno druženje, zaključio je Stipe Puđa. ■

ENG A special commendation and Domovnica prize sculpture for fifteen years of sponsorship was presented to the Croatian Heritage Foundation, and to the Croatian general consulate in Stuttgart and general consul Ivan Sablić for the many years of support for the Večernji List daily newspaper's annual promotional event. The Večernji List Domovnica prizes were presented by general consul Sablić and by Stipe Puđa, head of the paper's foreign issue desk in Frankfurt and the creator of the Domovnica prize.

Hrvatska vanjskopolitički nikad nije bila jača

Hrvatska danas ima najsnažniji vanjskopolitički položaj otkad je međunarodno priznata država, ocijenio je premijer Andrej Plenković na godišnjoj Konferenciji veleposlanika, generalnih konzula i vojnih izaslanika Republike Hrvatske, ukazujući na iduće ciljeve Schengen i euro

Sudionici godišnje Konferencije veleposlanika RH s predsjednikom Vlade RH Andrejem Plenkovićem

Tekst: **Vesna Kukavica** Foto: **MVEP**

Godišnja konferencija veleposlanika, generalnih konzula i vojnih izaslanika Republike Hrvatske održana je u zagrebačkom hotelu Westin u Zagrebu, 26. i 27. kolovoza 2021. Konferenciju je otvorio predsjednik Vlade Republike Hrvatske Andrej Plenković, uz sudjelovanje posebnog gosta, bivšeg predsjednika Vlade Ujedinjene Kraljevine Velike Britanije i Sjeverne Irske Tonyja Blaira. Na početku konferencije diplomati su saslušali izlaganje ministra vanjskih i europskih poslova Gordana Grlića Radmana, te izlaganja potpredsjednice Europske komisije i povjerenice Dubravke Šuice i članice Europskog revizorskog suda Ivane Maletić. Predsjednik Hrvatskoga sabora Gordan Jandroković predavao je na radnom ručku, nakon kojeg su uslijedile panel-rasprave na kojima su svoj obol dali, uz potpredsjednika Vlade i ministra unutarnjih poslova Davora Božinovića, potpredsjednik Vlade i ministar financija Zdravko

Marić te guverner Hrvatske narodne banke Boris Vujčić. Drugoga dana konferencije, 27. kolovoza, veleposlanici i generalni konzuli sudjelovali su u panel-raspravama o aktualnim vanjskopolitičkim i sigurnosnim izazovima te kulturnoj diplomaciji. Čuli smo izlaganje ravnatelja SOA-e Daniela Markića te ministrice kulture i medija Nine Obuljen Koržinek.

"Hrvatska vanjskopolitički nikad nije bila jača, idući ciljevi su nam Schengen i euro. Hrvatska danas ima najsnažniji vanjskopolitički položaj otkad je međunarodno priznata država", izjavio je premijer Andrej Plenković na godišnjoj Konferenciji veleposlanika, generalnih konzula i vojnih izaslanika Republike Hrvatske koja se odvijala u jeku krize u Afganistanu.

Premijer je kao neposredne izazove naveo gospodarski oporavak, krizu u Afganistanu i potencijalne migrantske tokove, dok je predsjednik Hrvatskog sabora Gordan Jandroković rekao da će u fokusu ostati pandemija koronavirusa, gospodarski oporavak, klimatske promjene, zbivanja na Bli-

skom istoku, kriza u Afganistanu i mogućnost migrantskog vala. "Naši glavni ciljevi su ulazak u Schengen, što je prije moguće s obzirom i na ono što se zbiva u Afganistanu, a kada su u pitanju gospodarstvo i financije, tu je jako važno ući u eurozonu", rekao je predsjednik Sabora. Jandroković je upozorio na jačanje Kine, Indije, Brazila i da EU jedino uz zajedničko djelovanje članica može djelovati kao sila. "Ako gledamo izdvojeno zemlje i pojedinačno, vidimo da nisu sile, ali ako će EU djelovati jedinstveno u smislu tržišta, zaštite svojih ekonomskih interesa, onda je utjecaj EU-a na svjetsko gospodarstvo još uvijek jako velik".

Stanje u Kabulu je kaotično jer tisuće ljudi nastoje pobjeći iz Afganistana do 31. kolovoza, roka za povlačenje američkih vojnika. Kriza u Afganistanu povlači problem izbjeglica i potencijalnih novih migrantskih tokova. "Održivost svjetskog poretka testira se u Kabulu ovog trenutka. Svijet je postao ranjiv, međunarodno pravo se krši", rekao je ministar Grlić Radman i pozvao na multilateralno djelovanje i poštovanje ljudskih prava i vladavine prava.

Europska služba za vanjsko djelovanje pozvala je članice Unije da prihvate osoblje EU-a iz Afganistana, oko 500 domaćih ljudi, a riječ je uglavnom o prevoditeljima, logističarima i njihovim obiteljima. Hrvatska će primiti 20 osoba, a njihov dolazak koordinira MVEP.

Predsjednik RH Zoran Milanović održao je u finalu konferencije izlaganje kao i prijam za sudionike godišnjeg skupa naših diplomata. Spomenimo, prvog dana godišnje konferencije poseban gost bio je bivši britanski premijer Tony Blair koji se nakon susreta s veleposlanicima kratko obratio novinarima. Hrvatski premijer Andrej Plenković rekao je da svrha posjeta bivšeg britanskog premijera "potencijalna suradnja" Hrvatske s njegovim Institutom za globalne promjene. ■

ENG An annual conference gathered our ambassadors, general consuls and military attachés in Zagreb on 26 and 27 August. Croatian foreign policy priorities were at the top of the agenda of this traditional meeting of our diplomatic service.

Filmska magija u Orašju koja oživi Posavinu

Manifestacija Dani hrvatskog filma "Ivo Gregurević", koja znači mnogo više od samog filmskog festivala i kojom malo Orašje dobiva veliki kulturni značaj u BiH i šire, održana je 26. put, uz otvorenje 28. kolovoza u gradu na obali Save koji je širom otvorio vrata dragim prijateljima festivala i mnogobrojnim cijenjenim gostima iz BiH i Republike Hrvatske

Glumci Zrinka Cvitešić
i Goran Grgić

Tekst i foto: **Nada Koturić**

Ovogodišnji festival, treći put bez svog tvorca, glumačkog čarobnjaka i posavske legende Ive Gregurevića, drugi put je otvoren u krasnome ambijentu Sportske dvorane na čiju je gradnju upravo ponukao ovaj filmski festival, što je još jedna njegova velika vrednota. Otišao je fizički, ali ostala je Sava, ostali su ljudi s kojima ih je upoznao i na kraju, ostao je festival koji će svi podržati. Glumci ističu kako će festival još dugo trajati i dolaziti će u vrijeme njegova održavanja jer uz ljude iz Orašja svake godine se napoje čudesne energije i krenu u svijet, znajući da su to ljudi koji stoje iza njih.

Svečana Akademija započela je prikazom adaptiranog teksta "Predstave

Hamleta u selu Mrduša Donja", u režiji Dražena Ferenčine i adaptaciji Ilje Benkovića, koji su uprizorili i prilagodili današnjem vremenu glumci HNK u Osijeku, Gradskog kazališta "Joza Ivakić" iz Vinkovaca i Orašja.

Nakon glumačkog dijela programa, voditeljski dvojac Josipa Oršolić iz Toliše s diplomom glumačke Akademije u Osijeku i glumac Duško Modrinić naglasili su kako se ovogodišnji festival održava pod visokim pokroviteljstvom Hrvatskoga narodnog sabora BiH i Vlade RH, te su srdačne pozdrave uputili dr. Draganu Čoviću, predsjedniku HNS BiH i Nini Obuljen Koržinek, ministrici kulture u Vladi RH i posebnoj izaslanici predsjednika Vlade RH Andreja Plenkovića.

Ministrica je istaknula: "Ono što ga je činilo posebnim bio je njegov duh koji mnogi od vas i nas žele zadržati među sobom, a ovaj festival je najljepši način

da se to napravi. Festival u isto vrijeme povezuje Hrvatsku i BiH te Posavinu, naše dvije kulture, a filmskoj publici u ovom dijelu BiH daje mogućnost da tijekom festivala upozna sve ono što se recentno stvara u našoj zemlji."

Pozdravne i prigodne riječi u ime HMI-ja uputio je njezin ravnatelj Mijo Marić te istaknuo: "Ovaj festival sam po sebi govori više od svih riječi, ali moram naglasiti kako HMI ove godine slavi 70 godina, od kojih se s ovim festivalom druži 26 godina, dakle od njegova rođenja. Sve je počelo davne 1995. godine u jednome polugerilskom djelovanju kad je skupina entuzijasta došla na ideju da u vrijeme straha i ubijanja ponudi nešto što bi bila kultura. Stanovnici Orašja i okolnih mjesta u početku su sve prihvatili s čuđenjem, a danas u Orašju imamo publiku koja meritorno sudi o filmovima. Ako ni zbog čega drugog, onda zbog te publike vrijedi, treba i moramo to nastaviti, što samo po sebi

Ravnatelj HMI
Mijo Marić

Projekt koji je već odavno izišao iz okvira Orašja i Posavine prepoznale su i različite institucije vlasti u BiH, stoga ne čudi nazočnost velikog broja visokih uzvanika, predstavnika političke, izvršne i zakonodavne vlasti iz FBiH, BiH i RH.

uopće ne dolazi u pitanje." Zatim je dodao: "HMI ide korak dalje pa od prošle godine u suradnji s Centrom za kulturu Orašje organizira filmske radionice na kojima mladi iz ovoga područja, ali i cijelog svijeta, rade na snimanju filmova. Jedan takav je prikazan prošle godine u sklopu Dana hrvatskog filma, a siguran sam da ćemo i ove godine vidjeti novo filmsko djelo. Orašje ovih dana postaje veće od sebe i usudim se reći, postaje centar hrvatske kulture u vremenu trajanja festivala."

Iljo Benković, predsjednik udruga Filmski festival "Ivo Gregurević", zahvalio je svima koji su još jednom potvrdili da poštuju i cijene stvaralaštvo i osobnost utemeljitelja ovoga filmskog festivala, Ive Gregurevića. Benković ističe kako se zavjetovao da će u svakom javnom obraćanju na ovome filmskom festivalu njegova tema biti Ivo Gregurević, stoga ni ovaj put nije štedio komplimente za njegov filmski i kazališni stvaralački opus. "Ivo spada u kategoriju umjetnika koji su svojim radom i životom dali antologijski obol ne samo hrvatskoj kulturi, nego i kulturi širega prostora. Bogom dani talent, njegova ljudska skromnost i jednostavnost dali su mu status glumačkog karizmatika idola, ujedno i zaštitnog znaka Orašja. Kada kažem naš Ivo, to govorim s osjećajem velikog ponosa zato što je takav velikan rođen u mojoj Donjoj Mahali, zato što je odrastao u Orašju i zato što je ovaj oraški kraj dobrim dijelom zahvaljujući njemu dobio poseban status u kulturi", istaknuo je Iljo Benković.

Potporu festivalu i poštovanje prema Ivi Gregureviću kao i mnogo puta do sada iskazuje Borjana Krišto, zamjenica predsjedatelja Zastupničkog doma PS BiH. Ističe kako kontinuitet održavanja manifestacije najbolje govori o njezinu značaju jer nije prekidana ni u najtežim vremenima velikih poplava u Posavini ni u vrijeme pandemije koronavirusa. "Svima nama treba biti obveza da i u budućnosti budemo svaka vrsta potpore i pomoći ovoj manifestaciji i društvenom događaju, bilo organizacijski, tehnički ili financijski. Sve ove godine festival ne bi mogao funkcionirati bez izdašnih sponzora i visokih pokrovitelja."

Hrvatska matica iseljenika je stalni suorganizator filmskog festivala u Orašju i od njegova početka podupirala je ovaj kulturni događaj. Imala je važnu pokretačku ulogu koja je pridonijela promociji i identitetu male sredine kao što je Orašje.

U znak zahvalnosti brončane plakete s likom Ive Gregurevića, ugrađenog u drvo abonosa star nekoliko tisuća godina, dobili su: Mijo Marić, Borjana Krišto, ministrica Nina Obuljen Koržinek i tvrtka ROX Orašje.

Za veliki doprinos i angažman u stvaranju i razvoju hrvatske filmske umjetnosti, prema odluci umjetničkog kolegija filmskog festivala, ovogodišnji dobitnici ugledne filmske nagrade Dana hrvatskog filma "Ivo Gregurević" su glumac Goran Grgić i glumica Zrinka Cvitešić, koja je uz ostalo poručila: "Ivo je i dalje za mene najveći kauboj, najveći frajer, najveći gospodin i najveći seljak i vjerovatno najveća baraba koju ću u svom životu imati prilike upoznati."

Goran Grgić prisjetio se kako je prije 30 godina imao privilegij, čast i ponos prvi put stati na pozornicu s tada već velikim, legendarnim i priznatim Gregurevićem. "Svaki put je bilo posebno uzbuđenje dobiti kazališnu ili filmsku scenu s Ivom, stoga ova nagrada ima posebno mjesto u mojem srcu." Riječ je o skulpturama Ive Gregurevića izrađenim u aluminiju, autora akademskog

kipara Ante Jurkića, koje su dobitnicima uručili domaćini festivala, načelnik Općine Orašje Marijan Oršolić i predsjednik Vlade ŽP Đuro Topić.

Uz mnogobrojne visoke uzvanike, na svečanoj Akademiji nazočili su predsjednik FBIH Marinko Čavara, ministrica kulture i športa u Vladi FBIH Zora Dujmović, ministrica civilnih poslova u VM BiH Ankica Gudeljčević, dopredsjednik RS Josip Jerković i izaslanik u Vijeću naroda RS Davor Čordaš, državni tajnik Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan RH Zvonko Milas, predstavnici diplomatskog zbora RH, predstavnici županija, gradova, općina, javnih institucija federalne i državne razine BiH, mnogobrojni ministri, zastupnici i predstavnici akademske zajednice, vjerskih zajednica, udruga i medija.

Prigodni program započela je i završila glazbenica Ana Rucner. Nakon svečane ceremonije otvorenja festivala, druženje s glumcima nastavljeno je u obližnjem objektu Sportskog centra Aqua, uz bogat izbor specijaliteta posavske kuhinje i slavonskih vina te uz nezaobilazni tradicionalni vatromet. U nastavku filmskog tjedna prikazano je sedam filmova od kojih su šest iz hrvatske produkcije, koji su nedavno predstavljeni na Pulskom festivalu zbog čega se Orašje zove i "mala Pula", te jedan bosansko-hercegovački film. ■

ENG *The Ivo Gregurević Days of Croatian Film, much more than a film festival, opens a window to the broader cultural scene of Bosnia-Herzegovina from the small town of Orašje on the banks of the Sava River. The 26th incarnation of this event opened the town's doors to festival goers and honoured guests from Bosnia-Herzegovina and Croatia.*

"To vas oduševljenje zavrti i..."

Ljetni ciklus Škole hrvatskoga folklor obuhvaća program plesova, nošnji, pjesme i glazbala hrvatskog alpskog područja koje uključuje sjeverozapadnu Hrvatsku i Istru. Ovogodišnju Školu pohađalo je više od tridesetak seminaraca iz Švedske, Njemačke, Austrije, SAD-a, Švicarske, Slovačke, Srbije, Rumunjske, Bosne i Hercegovine i Hrvatske.

Polaznici i voditelji ovogodišnje Ljetne škole hrvatskoga folklor

Tekst i foto: **Snježana Jurišić**

Škola hrvatskoga folklor, dugogodišnji projekt Hrvatske matice iseljenika, održana je od 2. do 12. kolovoza u HI Hostel, u Boriku u Zadru, naravno, uz dosljedno pridržavanje epidemioloških mjera. Unatoč još uvijek prisutnoj pandemiji, jednom od najdugovječnijih projekata Matice odazvao se dovoljan broj sudionika s covid putovnicama da se Škola organizira na tradicionalni način jer ništa ne može zamijeniti izravan rad i prijenos praktičnog znanja kad je u pitanju ples, sviranje tambura i tradicijskih glazbala u zajedničkom ansamblu, što su potvrdili sretni i zadovoljni polaznici Škole.

"Hvala voditeljima, vrhunskim stručnjacima i HMI-ju, veliko hvala i svim sudionicima koji su prihvatili i pomogli Lucasu iako je bio najmlađi polaznik. Zadovoljan i sretan, Lucas je napustio Zadar kao 'mali tamburaš'. Nadam se da će epidemiološka situacija dopustiti

da se vidimo na Zimskoj školi hrvatskoga folklor. Hvala svima! Čuvajmo naš jezik, kulturu, tradiciju i običaje!", rekla je Martina Plantosar Mihalić iz Švedske.

"U početku vas oduševi mnoštvo ljudi i podjednaka ljubav prema folkloru. To vas oduševljenje zavrti i dovede u stanje maloga djeteta na prvi dan škole. Polako, ali sigurno s tim nepoznatim ljudima stvarate poznanstva, a onda prijateljstva. U međuvremenu ste zajedno cijelo vrijeme. Zajedno se budite, jedete, idete na predavanja, znojite se, umorni ste, teško vam je, smijete se, dijelite sve... Do završnoga koncerta dođete do toga da dijelite scenu i dišete kao programirani, kao jedno. Na kraju shvatite da ste stekli nešto više od prijatelja. Našli ste entuzijaste, istomišljenike, zaljubljenike, obitelji", istaknula je Marijana Bogdanović iz Hrvatske.

I PLESIVI GRADIŠĆANSKIH HRVATA

Ovim programom ostvaruju se i važni ciljevi Hrvatske matice iseljenika: očuvanje, jačanje i promicanje hrvatske tra-

dicijske kulture i hrvatskoga nacionalnog i etničkog identiteta u hrvatskom iseljentištvu i među pripadnicima hrvatskih zajednica izvan domovine te povezivanje raseljene i domovinske Hrvatske.

Stručni program Škole hrvatskoga folklor osmislio je i postavio prije 50-ak godina cijenjeni hrvatski znanstvenik iz područja etnologije i etnokoreologije dr. sc. Ivan Ivančan. Škola hrvatskoga folklor namijenjena je ponajprije obrazovanju voditelja i članova hrvatskih folklornih i tamburaških sastava u hrvatskom iseljentištvu i među pripadnicima hrvatskih zajednica koje žive u susjednim zemljama, ali okuplja sve ljubitelje hrvatskoga folklor iz cijeloga svijeta. Današnji programski stručni voditelj Andrija Ivančan u program ŠHF-a ugradio je suvremene trendove plesne

Kako zbog mjera nije bilo moguće organizirati tradicionalnu završnu, javnu priredbu, sve snimljene izvedbe mogu se pogledati na YouTube kanalu Hrvatske matice iseljenika.

Od programskoga stručnog voditelja Škole Andrije Ivančana ima se što naučiti

Voditelji – slijeva Antun Kottek, Siniša Leopold, Tibor Bun, Andrija Ivančan i Vjekoslav Martinić

edukacije i sve elemente za školovanje voditelja folklornih i tamburaških skupina te je njezino pohađanje i polaganje ispita jedan od kriterija za stjecanje statusa u Hrvatskom društvu folklornih koreografa i voditelja. Ljetni ciklus ŠHF obuhvaća program plesova, nošnji, pjesme i glazbala hrvatskoga alpskog područja koje uključuje sjeverozapadnu Hrvatsku i Istru. Tako su polaznici učili narodne plesove Gorskog kotara i Grobinštine, karlovačkoga Pokuplja, Jaskanskoga prigorja i polja, Samoborskoga, Zaprešićkoga, Vrapčanskoga i Zagrebačkoga prigorja i polja, Sessvetskoga, Zelinskoga, Vrbovečkoga prigorja i polja, Zagorja, Međimurja i Podravine. Predavali su se i plesovi gradišćanskih Hrvata, hrvatske nacionalne manjine koja živi u austrijskoj pokrajini Gradi-

Organizator Škole, Hrvatska matica iseljenika, zahvaljuje gospodinu Tomislavu Miličeviću na posudbi nošnji

šće (Burgenland), dok u širem smislu naziv obuhvaća i Hrvate na susjednim područjima zapadne Mađarske i južne Slovačke, donjoaustrijske Hrvate te moravske Hrvate.

POZNATI FOLKLORNI VODITELJI I KOREOGRAFI

Odjel tambura ovogodišnje Škole vodio je Tibor Bun, a Odjel tradicijskih glazbala glazbeni pedagog Vjekoslav Martinić, poznati majstor izrade tradicijskih glazbala. Uz voditelje, predavanja i vježbe održavali su i istaknuti folklorni voditelji i koreografi: Nerina Štajner iz Pule,

Miro Kirinčić iz Karlovca, folklorna selektorica Senka Jurina, dipl. ing. iz Zaboka i Katarina Horvatović, mag. etn. i kult. antrop. iz Zagreba, gosti iz Kola Slavuj Lydia Novak i Philipp Tyran iz Austrije, prof. dr. sc. Goran Oreb sa Sveučilišta u Zagrebu, prof. Kristina Benko Markovica te glazbeni korepetitor Antun Kottek iz Zagreba i gost predavač, maestro Siniša Leopold.

Više od tridesetak seminaraca iz Švedske, Njemačke, Austrije, SAD-a, Švicarske, Slovačke, Srbije, Rumunjske, Bosne i Hercegovine i Hrvatske rezultate je pokazalo online jer zbog mjera nije bilo moguće organizirati tradicionalnu završnu, javnu priredbu, a sve snimljene izvedbe mogu se pogledati na YouTube kanalu Hrvatske matice iseljenika. ■

S jedne od poslijepodnevni vježbi

ENG The CHF's School of Croatian Folklore was staged from 2 to 12 August of this year at the HI Hostel in Zadar's Borik resort district, respectful of the imposed epidemiological measures. In spite of the persistent pandemic fears the turnout of participants with COVID verifications for one of the Croatian Heritage Foundation's longest standing programmes was sufficient to stage the event in its traditional form. The summer round covered the folk dances, costumes, songs and instruments of Croatia's highland regions, including the northwest region and Istra County. Over 30 participants from the country and abroad (Sweden, Germany, Austria, the USA, Switzerland, Slovakia, Serbia, Romania and Bosnia-Herzegovina) took part. In place of the usual closing show they showcased the fruits of their work online, available at our page on the portal of Internet video service provider YouTube.

Valceri s obale Jadrana

U povijesti glazbe postoji nekolicina skladatelja rođenih na hrvatskom tlu, bolje rečeno na hrvatskoj obali Jadrana, od Istre do Dubrovnika, koji ne pripadaju korpusu hrvatske glazbe jer su u svoje doba ti dijelovi Hrvatske pripadali drugim državnim zajednicama. Jedan od njih je austrijski skladatelj Franz von Suppé, majstor i otac bečke operete te predvodnik njezina *zlatnog razdoblja*, rođen 18. travnja 1819. u Splitu.

Izvedba operete "Povratak mornara", Splitsko ljeto 2013., foto: Matko Biljak

Tekst: Davor Schopf

Francesco Ezechiele Ermenegildo Cavaliere de Suppé-Demelli rođen je na splitskom Lučcu u maloj kamenoj kući, kasnije srušenoj zbog izgradnje ljekarne. Majka mu je bila Bečanka. Očeva obitelj došla je u Split, preko Cremona, iz Belgije. Nakon pet mjeseci obitelj se preselila u Zadar koji je, kao glavni grad austrijske pokrajine Dalmacije i središte biskupije, imao bogat i raznolik glazbeni život. Prvi učitelji bili su mu Giovanni

Cigala, voditelj katedralnog zbora i Giuseppe Ferrari, koji ga je podučavao flautu.

Godine 1834. otišao je na studij prava u Padovu, odakle je često putovao u Milano gdje se upoznao sa suvremenom opernom produkcijom i gdje je upoznao dalekog rođaka G. Donizettija, G. Rossinija i šest godina starijeg Verdija. Zbog očeve smrti morao se ubrzo vratiti u Zadar i sljedeće godine preselio se s majkom u Beč, gdje se od 1835. potpuno posvetio glazbi. Isprva nije dobro govorio njemački jezik. U kazalištu u predgrađu Josefstadt isprva je skladao

glazbene lakrdije, a zatim se razvio u prvoga bečkog skladatelja opereta. Vješto je prilagodio parišku operetnu tradiciju te spojio žanr bečkog *Singspiels* i talijanske opere u malu operu – *operettu*. Najpoznatije su mu *Pjesnik i seljak*, *Deset djevojaka, a ni za jednu muža*, *Lijepa Galatea*, *Laka konjica*, *Fatinitza* i *Boccaccio*, u kojima do izražaja dolazi glazbena elegancija, živahnost i vješta orkestracija.

Godine 1845. iz Theatera an der Josefstadt prelazi u Theater an der Wien gdje je dirigirao brojnim Offenbachovim djelima. Čak je u mađarskom Sopronu nastupao kao pjevač u ulozi doktora Dulcamare u Donizettijevoj operi *Ljubavni napitak*. Surađivao je i s ostalim bečkim kazalištima poput Kaitheatera i Carltheatera.

Osim u Austriji, Suppé je imao ugovore s kazalištima u Parizu i Berlinu, za koja je skladao jedno veće glazbeno-scensko djelo godišnje.

Suppé je surađivao s izdavačima u Beču, Leipzigu, Münchenu i Frankfurtu. Za svakog od njih imao je obvezu skladati djela određene vrste – opere, simfonije, romance, kvartete i dr. U pi-

Franz von Suppé skladao je već s trinaest godina misu koja je 1832. praizvedena u zadarskoj katedrali i franjevačkom samostanu, u tzv. dalmatinskom stilu, s tri muška glasa, dva tenora i basa. Pola stoljeća kasnije preradit će je i objaviti kod jednoga bečkog nakladnika pod naslovom *Missa dalmatica*.

Spomen ploča u Splitu

Spomen ploča u Zadru

Note za skladbu "Miserere"

smu upućenom 1876. (u godini kada je, kao ugledan skladatelj, bio pozvan na otvorenje kazališta i festivala Richarda Wagnera u Bayreuthu) zadarskom prijatelju franjevcu Donatu Fabianiću piše o svojem svakodnevnom životu u to doba. Opisuje kako puno radi da bi spunio sve obveze. Mogao je dobro spavati u kupeima vlakova tako da je noć uvijek koristio za putovanja, a dan za obavljanje poslova. Ljeti je ustajao u pet sati, zimi u šest, i pisao sve do ručka. Zatim bi spavao do četiri ili pet, pa primao goste ili odlazio u posjete. U sedam je bio u kazalištu, u deset kod kuće na večeri. U jedanaest, kada je supruga polazila na spavanje, ostao bi za stolom do dva sata u noći, pišući za svoju razonodu kvartete, simfonijske komade ili crkvenu glazbu. "Kavane, plesove ili bilo kakve druge zabave ne poznajem;

Operete su isprva skladane samo u jednom činu. Zatim se razvijaju, a tipski način sklapanja ugovora između bečkih kazališta i tamošnjih operetnih libretista, uz ugovorenu naknadu po činu, dovodi do toga da se bečke operete uglavnom sastoje od tri čina.

i tako živim već puno godina, skromno se uzdržavajući", zaključio je.

U Zadar se vratio tek 1860. Tom je prigodom novoosnovano Zadarsko filharmonijsko društvo priredilo koncert, a Suppé mu je posvetio skladbu *Desio* za bariton solo i muški zbor. Nakon koncerta pod Suppéovim je prozorom priređena orkestralna serenada, a u novinama *La voce dalmatica* objavljen je sonet njemu u čast.

Osim *Misse dalmatice* i druga Suppéova djela vezana su uz rodni kraj. Radnja opere *Povratak mornara*, praižvedene u Hamburgu 1885., odigrava se u Hvaru i Starome Gradu. Glazba sadrži elemente dalmatinskoga glazbenog folklor, kao i *Uvertira na dalmatinsku narodnu pjesmu* za orkestar. Rodna Dalmacija imala je veliku ulogu u njegovu životu i stvaralaštvu. Često je dolazio u Split, Šibenik i Zadar, gdje su se izvodila njegova glazbeno-scenska djela, zbrovi, mise, pa i orkestralna djela. Bio je dobro upućen u hrvatska politička i kulturna zbivanja. Njegov rad pozna-

vali su i cijenili u Zagrebu, gdje je proglašen počasnim članom Hrvatskoga glazbenog zavoda.

Imao je želju da se u starosti preseli u rodni Split, no to mu nije uspjelo. Ostvarena mu je želja da ga odvezu do Trsta kako bi ondje posljednji put vidio svoje more. Život mu je završio žalosno. Teško bolestan od raka želuca umro je od izgladnelosti, u Beču, 21. svibnja 1895. Šest dana prije umro je njegov suradnik Richard Geneé, a nekoliko tjedana prije i drugi libretist F. Zell (Camill Walzel). Umjetnici koji su zajedno stvorili tolike kazališne uspješnice čak su umrli zajedno, istaknuo je poznati austrijski operetni tenor Alexander Girardi.

U sklopu programa obilježavanja Dana grada Zadra prošle godine svečano je otkrivena spomen-ploča Franzu von Suppéu na zapadnom zidu samostana sv. Frane. Od 1998. spomen-ploča nalazi se i na mjestu rodne kuće u Ulici sv. Petra starog u Splitu. ■

Skladatelj Franz von Suppé

ENG Austrian composer Franz von Suppé, the progenitor of the Viennese operetta and the leading light of its golden period, was born in Split on 18 April 1819. His mother was a resident of Vienna. His father's family arrived here from Belgium by way of Cremona in Italy. Five months later his family moved to Zadar, the hub of the province of Dalmatia and the seat of the diocese during the Austrian administration. The city enjoyed a rich and lively music scene. In his later years he planned to return to his native Split, but did not achieve this dream. He only managed to make it to Trieste for his final farewell to his beloved Adriatic Sea. His life was marked by woe: broken by stomach cancer, he died of hunger in Vienna on 21 May 1895. Last year's City of Zadar day saw the unveiling of a memorial plaque on the western face of the St Francis monastery building. Another memorial plaque has stood since 1998 on the house he was born in on Split's Svetog Petra starog street.

Četiri tjedna studentske atmosfere

Iako se održava već 30 godina prema više-manje istom rasporedu, svaka Sveučilišna škola hrvatskoga jezika i kulture je posebna. U 2021. godini, u kojoj obilježavamo 30 godina uspješne suradnje Hrvatske matice iseljenika i Sveučilišta u Zagrebu na ovom projektu, Sveučilišna škola možda je iznimnija od ostalih. Tome je bez daljega pridonijela pandemija koronavirusa i potres koji je pogodio Zagreb u ožujku 2020.

Na izložbi fotografije 30 godina hrvatske neovisnosti

la mnoge programe s ciljem okupljanja iseljeničtva. Nadalje, pohvalio je hrabrost polaznika koji su se unatoč pandemiji odlučili pohađati Školu ove godine te je zahvalio Sveučilištu na uspješnoj suradnji.

Prof. dr. sc. Zrinka Jelaska istaknula je kako je Škola namijenjena mladeži hrvatskog podrijetla i svima koji žele upoznati Hrvatsku, steći ili proširiti svoje znanje o njoj te naučiti ili usavršiti hrvatski jezik i kako je ovogodišnji sastav polaznika jedan od najmlađih do sada.

S obzirom na to da je zgrada Sveučilišta u Zvonimirovoj ulici, u kojoj se uobičajeno održava nastava Sveučilišne škole, dobila nakon potresa crvenu naljepnicu, što znači da je toliko oštećena da je neuporabljiva, zbog manjeg broja polaznika nastava se mogla održati u vijećnicama Rektorata.

Jezična nastava sastojala se od odvojenih gramatičkih i lektorskih sati. Polaznici su prema svome jezičnom predznanju bili podijeljeni u tri skupine: početnu, srednju i naprednu.

A svaka je dobila i svoje ime. Naime, običaj je da skupine svake godine dobiju drukčija imena, prema poznatim hrvatskim kulturnim i prirodnim znamenitostima, osobama ili događajima... Ove godine imenovane su prema likovima iz poznatih pripovijetki Ivane Brlić-Mažuranić: Jaglenac i Rutvica, Hlapić i Gita te Kosjenka i Regoč.

Djelatnici Sveučilišta prihvatili su po-

laznike s velikom simpatijom jer su u birokratsku atmosferu unijeli mladenački duh. A naši studenti su, uza znanje koje su stjecali, i tamo doživjeli hrvatsku gostoljubivost. Imali su i neograničen pristup kavama u internom kafiću, a Građevinski fakultet častio ih je ručkom.

"Veselim se učenju hrvatskoga jezika. Učim ga kako bih mogla razgovarati sa svojom obitelji", rekla je za Laudato TV polaznica Maja koja je sa svojom sestrom Lucijom stigla iz New Jerseya. Lucija je prije puno godina pohađala i Matičinu Malu školu hrvatskoga jezika i kulture. One jedan dio korijena vuku iz Labina, a drugi iz Murtera.

Iz Sjedinjenih Američkih Država stigla je i Jeanette sa svojom kćeri Gabriel. Bilo je smijeha kad su shvatili da su i Jeanettini roditelji iz Labina.

Tom je dvadesetogodišnjak koji sada živi i radi u Pittsburghu. Ovo je mu bilo prvo putovanje u Hrvatsku. Došao je samo zbog Škole jer je želio bolje naučiti hrvatski zbog svoje bake iz Samobora, koja mu je jedina veza s Hrvatskom. Luka je došao iz New Yorka preko Korčule.

Theo i Eugene su braća iz Velike Britanije, isto bivši polaznici Matičine Male škole hrvatskoga jezika i kulture. I Eugene je dao izjavu za HTV: "Mama je iz Splita, ja govorim malo, ali nemojte me provjeravati, bolji sam u slušanju. Nadam se da ću, kad završim školu, znati bolje."

Polaznici Škole u dvorcu Trakošćan

Tekst: **Mirjana Ana-Marija Piskulić**

Otvorenje Škole se kao i uvijek održalo u auli Zagrebačkog sveučilišta, dvorani u kojoj se biraju rektori, održavaju važne sjednice i sastanci vezani uz rad ove ugledne ustanove te primaju visoki gosti.

Prema običaju, nazočne je pozdravila prof. dr. sc. Zrinka Jelaska, voditeljica Škole i Mijo Marić, ravnatelj HMI-ja. U svom obraćanju ravnatelj HMI-ja podsjetio je kako je Matica osnovana prije 70 godina i u tom razdoblju je realizira-

U Gliptoteci HAZU-a

Dodjela diploma na Rektoratu Sveučilišta u Zagrebu

Tanja je iz SAD-a, po majci Zagrepčanka, a otac joj je Amerikanac irskonoizozemskog podrijetla. Zaljubljenica u Europu, trenutačno studira u Italiji, a želi joj je ostati živjeti u Italiji ili Hrvatskoj.

Heber je svojedobno kao misionar djelovao u Hrvatskoj pa se vratio utvrditi svoje znanje hrvatskoga.

I Meghan je prvi put došla u Hrvatsku. Trebala je u prethodnoj akademskoj godini doći na studentsku razmjenu. Kako ju je pandemija u tome spriječila, odlučila je pohađati našu Školu iako nema hrvatskih korijena.

Stipendisti su bili Isabella, Talijanka radoznalog i vedrog duha koja voli Hrvatsku, njezin jezik i kulturu.

Mattias, student iz Graza. Djed mu je rođen u okolici Vukovara, *Volksdeutscher* koji se iselio u Austriju. Iako je već učio hrvatski, veselilo ga je što je dobio stipendiju jer želi bolje naučiti hrvatski jezik i o hrvatskoj kulturi.

Miriam i Mira, obje stipendistice, gradišćanske su Hrvatice iz Mađarske.

Uvod u dio programa koji se odnosio na upoznavanje hrvatske kulture i povijesti nije mogao započeti bolje nego predavanjem prof. dr. sc. Bože Skoke, pod naslovom "Hrvatska kroz 30 slika". Profesor Skoko je različitim slikama slušateljima približio hrvatski identitet i *image* te je govorio o njezinoj promociji. Uz ostalo, objasnio je kako je "Lijepa naša domovina" jedna od ekološki najočuvanijih europskih država, uistinu je mala zemlja ali za veliki odmor, ima staru naciju ali mladu državu. Dalje je dočarao kako bi svijet izgledao bez slavni izuma Hrvata te izložio kako smo zemlja "zarazno" neodoljivog načina života. Podsjetio je na činjenicu koja je više-manje poznata, a to je da smo "najsportskija" nacija na svijetu jer prema broju stanovnika imamo puno uspješnih sportaša u pojedinačnom i

ekipnom sportu. Dao je i kratki i zanimljiv prikaz hrvatske povijesti. Ovo predavanje bez ikakve sumnje pridonijelo je tome da su mladi još jače prepoznali i učvrstili svoje hrvatske korijene, koji uvijek jačaju tamo gdje su prvotno rasli.

Povijesnu jezgru Zagreba razgledali su uz stručno vodstvo povjesničara umjetnosti dr. sc. Daniela Premerla i dr. sc. Marka Špikića.

Bili su i gosti Gliptoteke HAZU-a. Uz stručno vodstvo kustosice Magdane Getaldić saznali su o radu ustanove, kao i o izložbi skulptura antičke Salone iz fundusa Gliptoteke. A odmah nakon toga bili su posljednji posjetitelji izložbe fotografija Večernjeg lista - 30 godina hrvatske neovisnosti! Martina Tabulov-Truta povela je na izvrstan način djecu hrvatskih iseljenika i ostale polaznike naše Škole ovom izložbom fotografija koje prikazuju posebne trenutke u posljednjih 30 godina povijesti Lijepa Naše.

Koncerti na otvorenom kojima su nazočili bili su poseban užitak ne samo zbog zahlađenja nakon nesnosnih vrućina koje su vladale danju, nego i zbog iznimnih izvođača. Klapa CAMBI pozvala je polaznike Škole na domjenak u povodu njihove 35. obljetnice postojanja.

Nazočili su i koncertu svestranog umjetnika Mateja Meštrovića i bubnjara i udaraljkaša Borne Šercara. Iskusni glazbenici kombinirali su klavir s posve alternativnim i eksperimentalnim izvorima zvuka poput boca ili automobilske felge. Druženje s umjetnicima nakon koncerta bilo je skoro jednako upečatljivo kao i sam koncert.

Lijepu uspomenu ponijet će i s koncerta dva Tihomira Hojsaka i Filipa Novosela koji kontrabasom i tamburom na jedinstven način promiču glazbu, tradiciju i kulturu. I tu su imali priliku nakon koncerta susresti se s umjetnicima.

Nakon polaganja usmenog ispita, polaznici Škole otišli su sa svojim profesorima i voditeljima u Hrvatsko zagorje. Uz stručno vodstvo obišli su dvorac Trakošćan i njegovo jezero.

Slijedio je pravi domaći zagorski ručak u divnom okolišu, u turističkom selu Vuglec breg.

Na kraju tečaja polaže se pismeni i usmeni ispit iz jezika i kulture. Položeni ispit iz Hrvatskoga jezika donosi 8 ECTS bodova, a iz Hrvatske kulture 1 ECTS. Svi koji polože ispite dobiju diplomu Sveučilišne škole koju potpisuju rektor i voditeljica Škole.

Polaznici su se tijekom Škole, koja je održana od 23. srpnja do 23. kolovoza, lijepo družili. Za vikend bi zajedno otišli na more, jednu nedjelju svi su pratili Toma u Samobor, penjali se na Sljeme (i malo izgubili)...

I došao je posljednji dan ovogodišnje Škole, dan kad se dodjeljuju diplome i kad slijedi rastanak.

Diplome su polaznicima dodjeljivali njihovi predavači. Mnogima su nazočni bili i članovi njihove obitelji.

Svečanom tonu dodjele diploma pridonijeli su članovi Orkestra Vizin iz Pečuha. Zahvaljujući njihovoj članici i ovogodišnjoj polaznici Miri Zsivkovic, došli su u Zagreb kako bi svojim nastupom oplemenili ovaj čin. A svečanost je završila pjesmom "Jedna je Hrvatska", koju je Mira otpjevala uz pratnju svog orkestra. ■

ENG 2021 marks thirty years of the successful collaboration of the CHF and the University of Zagreb on the University School of Croatian Language and Culture project. This year's event was perhaps the most unique to date, due in part, undoubtedly, to the current pandemic COVID-19 fears and the earthquake in Zagreb in March of 2020. This year's event drew both the youngest and smallest group of participants ever. Fifteen people took part; from the United States of America, England, and students from Hungary, Austria and Italy that received inter-university cooperation grants.

Nova moć Male škole

Polaznici su imali priliku zadovoljiti svoje raznolike interese bogatim izborom radionica, raznim sportskim i zabavnim aktivnostima, igrama u moru i na kopnu, kao i međusobno se družiti i stjecati nova prijateljstva

Tekst: **Ivan Igić** Foto: **Snježana Radoš**

Nakon što je prošle godine nevidljivi neprijatelj onemogućio održavanje Male škole te je ona uz maštovite videozapise naših voditelja prebačena u online okruženje, konačno su epidemiološki uvjeti dopustili da se ovoga ljeta nastavi tradicija Hrvatske matice iseljenika, koja ove godine slavi 70. godišnjicu postojanja, organiziranjem Male škole hrvatskoga jezika i kulture koja je održana, sada već 28. put, od 19. do 30. srpnja u prostoru Ville Rustice, hostela zagre-

bačkoga Crvenog križa u Novome Vindolskom.

Ovo jedinstveno desetodnevno putovanje u svijet znanja, kreativnosti, mašte i prijateljstva podarilo je svim polaznicima i voditeljima jedno uistinu nezaboravno iskustvo u ova pandemij-ska vremena. Jedinstvena po mnogočemu, ovogodišnja Mala škola okupila je 53 polaznika iz Austrije, Brazila, Francuske, Velike Britanije, Njemačke, Poljske, SAD-a, Švedske, Kosova i Luksemburga.

PROGRAM BEZ GRANICA I VREMENSKIH ZONA

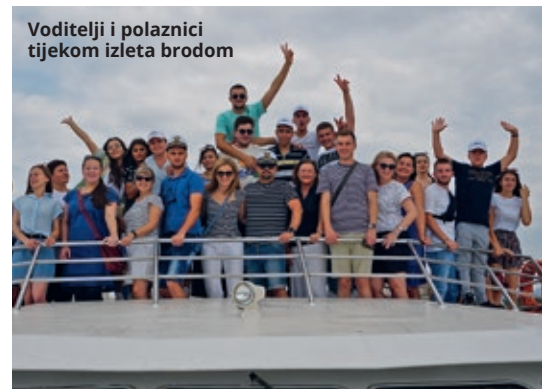
Polaznici su imali priliku zadovoljiti svoje raznolike interese bogatim izborom radionica (dramska, lutkarska, novinarska, jezična, filmska i radionica izrade tradicijskoga nakita) u kojima su pod stručnim vodstvom, radom u skupinama, uz igru i zabavu učili o Hrvatskoj. Neizostavni dio programa bile su mnogobrojne sportske i zabavne aktivnosti radi poticanja međusobnog prijateljevanja i sporazumijevanja na hrvatskome jeziku u svakodnevnim neformalnim situacijama. Održana su natjecanja u

stolnome tenisu i košarci. Slobodno vrijeme polaznika ispunjavano je i raznim igrama u moru i na kopnu, a sve uz veliku brigu o pridržavanju propisanih epidemioloških mjera. Zadnjega dana programa podijeljene su male nagrade pobjednicima sportske lige, vještima plivačima početnicima te polaznicima čija je soba u devet dana ocjenjivanja urednosti dobila najviše ocjene.

Svakog se ljeta u Novome pojave nova, ali i stara lica. Rodi se pregršt ideja jer treba ponovno iznenaditi roditelje, rodbinu, bližnje i prijatelje s nečim "novim". Treba zabilježiti svaki tre-

Jutarnja jezična radionica

Voditelji i polaznici
tijekom izleta brodom

nutak, pretočiti ga u riječ ili snimku, a da ne pričamo o fotografijama. I to je Mala škola! Kada se sklope svi ti neza-boravni i uhvatljivi trenuci, treba ih po-dijeliti sa svijetom, i to podijeliti u pra-vome smislu riječi. Zato i imamo nove tehnologije i društvene mreže zbog ko-jih smo dostupni baš u svakom kutku svijeta, a od ove godine tome pridono-se i digitalni i tiskani Spomenak, novine Male škole. Na mrežnim stranicama na-šega Spomenka sa svima smo podijeli-lili riječi, tekstove, ankete, vlastite misli i sve o čemu smo željeli pričati svijetu. Štoviše, to je "nova" moć Male škole. Ni-šta više ne ostaje samo tu, za naše oči i uši. Prelazimo granice među zemljama i kontinentima, među vremenskim zona-ma. Naši sati i dani, radionice i zabava ili obilje sportskog i natjecateljskog duha obilaze svijet, ulaze u domove i obitelji, a donose ih maloškolarci.

"JEDNA OD NAJBOLJIH I NAJDRAŽIH MI MALIH ŠKOLA"

Svi dobro znaju da je jutro rezervirano za jezične radionice kojima je cilj svlada-vanje nepoznatih prostranstava hrvat-skoga jezika. Rad u skupinama s malim brojem polaznika rezultirao je vidljivim napretkom, u koji su se mogli osvjedo-čiti svi koji su pogledali snimku završne priredbe koja je kao i uobičajeno okru-nila desetodnevni rad maloškolaraca.

Što se sve može voljeti?

U svijetu se može voljeti svašta.

Voljeti zmajevе,

Voljeti ribe,

Voljeti svašta što voli mašta.

U svijetu se ljudima može sviđati sve,

od ovaca do novaca,

od zora do mora,

od blata do zlata.

Sve što se ljudima može sviđati posve.

No slučaj kod mene je malo drugačiji,

šašavost,

nepromišljenost,

osobine su te koje moj život čine.

Malo drugačiji, život u bundevinoj kočiji.

Leon El Assadi, 12, Luxembourg

Kreativnosti nije bilo kraja ni u lut-karskoj radionici čiji su sudionici po-novno iznenadili zanimljivim idejama i simpatičnim lutkama. Vrijedni lutkari, vođeni čarobnom voditeljicom Livijom, pripremili su nam igrokaz prema legen-dama i pričama o dolasku Hrvata u ove sada naše krajeve. Igrokaz *Najljepša ze-mlja na svijetu* izvele su djevojčice ma-njinske skupine Hrvata iz Janjeva. Naša Livija željela je za Spomenak posebno pohvaliti djevojčice za izvedbu i govor. *Lijepo su sudjelovale od početka, zajedno smo napisale tekst, a one su ga izgovorile jasno i glasno, što nije uvijek slučaj. Čak su neke od njih znale promijeniti glas pa je djevojčica uvjerljivo odglumila odraslog ratnika produbivši svoj glas. Ovo je jed-na od najboljih i najdražih mi Malih ško-la. Ljudeki su bili apsolutno divni.*

Naši ovogodišnji novinari poseb-no su ponosni na online izdanje Spo-menka. Svakog su dana marljivo bilje-žili događaje u Maloj školi jer su osim novinskih intervju-a, izvješća i ostaloga što svake novine trebaju posjedovati, mnogi od njih otkrili svoje talente za pisanje, otvorili svoje pjesničke duše i stvorili prekrasne literarne uratke koji krase i stranice Spomenka. Kao i obi-čno, list je svečano predstavljen na za-vršnoj priredbi, a potražiti ga možete i na našim Facebook stranicama ili ske-niranjem QR koda.

RADOVI RELAKSIRAJUĆIH RADIONICA

Bez obzira na to što roditelji i drugi go-sti nisu mogli biti prisutni na završnoj priredbi koja je održana 29. srpnja u 21.00 sat, za sve je polaznike u dvori-štu Odmarališta upriličena izložba te je bilo moguće vidjeti ljepotu radova po-

laznika likovne radionice, prepunih hr-vatskih motiva i kolorita, kao i prekra-sni tradicijski nakit koji je nastao, kako bi Marina iz Brazila rekla, u relaksiraju-ćoj radionici izrade tradicijskoga nakita koji su žene u davna vremena nosile, a jednako je efektan i danas.

Tek što je izložba otvorena, u pred-večerje, iznenada, ni od kog iz dubine gledan, pojavio se ponad grada *Oblak* jedan. Riječ je o dramatizaciji pjesme *Oblak* nastale u dramskoj radionici či-jom bi izvedbom zasigurno ostao ugod-no iznenađen i sam Dobriša Cesarić. Dječja maštovitost, otvorenost i nespua-tanost vidljive su bile i u drugoj izvedbi dramske radionice djece iz Janjeva koja su se uhvatila u koštac s hrvatskim na-rodnim poslovicama. A posebno mora-mo istaknuti i Bodin krasnoslov Cesari-ćeve *Balade iz predgrađa*.

Mnoštvo filmova filmske radioni-ce nasmijalo je premijernu publiku, a filmovi kreću dalje obilaziti svijet i kućna kina polaznika i njihovih obite-lji sve do iduće godine kada ćemo se opet susresti u Novom u novoj avan-turi Male škole.

Posebnu zahvalu upućujemo Mini-starstvu vanjskih i europskih poslova, koje je osiguralo dolazak i boravak po-laznika iz Janjeva u Maloj školi, te oso-blju Odmarališta Crvenoga križa Gra-da Zagreba u Novome Vinodolskom. ■

ENG Fifty-three participants gathered at the Zagreb Red Cross resort in the coastal town of Novi Vinodolski from 19 to 30 July for the 28th Little School of Croatian Language and Culture. This year has again seen the production of a Spomenak, a bulletin detailing the events, available in both print form and online as a digital publication. The Spomenak is available by way of our profile hosted by social networking provider Facebook, or by simply scanning the QR code.

Vedri duh hrvatskoga jezika

Akademik Stjepan Babić (Oriovac, 29. XI. 1925. – Zagreb, 27. VIII. 2021.) ostavio je velik opus trajno utkan u jezičnu kulturu hrvatskoga naroda i slavističku literaturu. Surađivao je s vodećim svjetskim lingvistima svoga doba, uključujući naše jezikoslovce u egzilu

Tekst: Vesna Kukavica Foto: Arhiva HMI-ja

U Zagrebu je u 96. godini života umro jedan od najznačajnijih hrvatskih jezikoslovaca, akademik Stjepan Babić, redoviti član Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Rodio se 29. XI. 1925. u Oriovcu, školovao se u rodnoj sredini, Osijeku i Zagrebu, a usavršavao diljem Europe. Proveo je čitav radni vijek na zagrebačkome Filozofskom fakultetu, odgojivši naraštaje profesora hrvatskoga jezika. Na matičnom sveučilištu obranio je doktorat. Od 1977. član je suradnik HAZU, a od 1991. redoviti član u Razredu za filološke znanosti. Bio je urednik časopisa *Jezik* od 1963., a od 1970. do 2005. glavni i odgovorni urednik, član Glavnoga odbora Matice hrvatske (1989. - 1992.) te član Hrvatskoga filološkog društva i njegova Predsjedništva. Od 1993. do 1997. bio je zastupnik Županijskoga doma Sabora Republike Hrvatske, izabran u Brodsko-posavskoj županiji. Sudjelovao je kao poliglot eruditske naobrazbe na mnogim znanstvenim skupovima i sla-

vističkim kongresima u zemlji i inozemstvu.

Nagrađen je najvišim znanstvenim i državnim nagradama RH: Nagradom *Bartol Kašić* za značajnu znanstvenu djelatnost područja društveno-humanističkih znanosti u sferi proučavanja hrvatskoga književnog jezika (1991.), *Redom Danice hrvatske s likom Ruđera Boškovića* za osobite zasluge u znanosti (1995.), *Spomenicom Domovinskog rata* za svekoliki djelatni način (1995.), *Spomenicom domovinske zahvalnosti* za časnu i uzornu službu za razdoblje od pet godina (1995.), *Redom Ante Starčevića* (1996.) i Državnom nagradom za životno djelo (2004.).

Akademik Stjepan Babić bavio se ponajprije problematikom suvremenoga hrvatskoga književnog jezika, posebice tvorbom riječi. Njegova potpuna bibliografija obuhvaća više od tisuću bibliografskih jedinica. U doba Hrvatskog proljeća 1971., zajedno s akademikima Milanom Mogušem i Božidarom Finkom, izradio je *Hrvatski pravopis* koji je zbog političkih razloga nakon tiska bio uništen 1971., te je 1972. ponovno tiskan

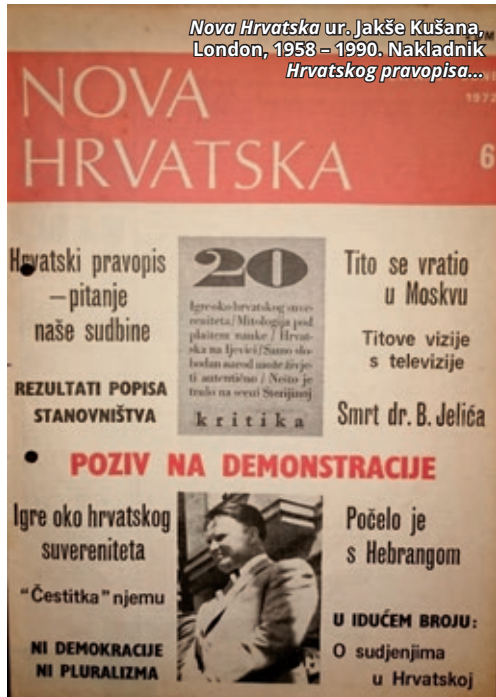
u Londonu, zbog čega je to prokrijumčareno djelo u povijest ušlo pod nazivom *Londonac*. U cijelosti je *Hrvatski pravopis* prvi put tiskan tek 1990., nakon čega je doživio više izdanja.

SINERGIJA FILOLOGA

U najizazovnijem razdoblju u razvoju hrvatskoga književnog jezika, ocjenjuju lingvisti, onom od završetka Drugoga svjetskog rata pa do proglašenja samostalne i suverene Republike Hrvatske, jezikoslovac Stjepan Babić pokazao se na visini znanstvenog cilja vezanog uz normiranje i cjelovitiji opis hrvatskoga jezika. Više od drugih jezikoslovaca iz domovine, unatoč pogibelji, vraćao je ljudsko dostojanstvo progonjenim hrvatskim piscima u egzilu. Taj znanstvenik vedroga duha bio je i hrabar i pošten čovjek pa je bez ikakvoga straha godinama surađivao s vodećim lingvistima svoga doba tijekom hladnoratovske podjele svijeta, uključujući hrvatske jezikoslovce u emigraciji koji su imali katedre na najprestižnijim sveučilištima na Zapadu, od francuske Sorbone, raznih sveučilišta Njemačke, Švedske, Engleske,

Sudionici simpozija MH (i sami akteri zbivanja 1967.) o *Deklaraciji* za obljetnicu tog epohalnog događaja, među kojima je bio S. Babić, uz M. Moguša, R. Katičića, D. Brozovića, D. Jelčića, A. Stamaća i druge

Kanade, SAD-a, Argentine, Venezuele do Australije, na čijim su fakultetima predavali stručnjaci kao što su Branko Franiolić, Vinko Grubišić, Anthony Knežević, Christopher Spalatin i Luka Budak, ali i svećenici jezikoslovci poput Karla Kosora, Jeronima Šetke, Gracijana Biršića i drugih. Upravo je Stjepan Babić stup jezikoslovne kroatistike, čijom se intelektualnom snagom vrlo rano sjedinila iseljena i domovinska Hrvatska već od kasnih sedamdesetih 20. stoljeća i to na onaj način na koji je Tuđman sjedinio hrvatsko političko biće uoči pada Berlinskoga zida. Akademik Babić držao je predavanjā, tiskao pravopisne i gramatičke priručnike među našim emigrantima i pisao članke za hrvatski tisak u egzilu, od kulturne Nikolićeve *Hrvatske revije*, argentinske *Studie Croatiae* do Mirthovā i Jarebovā cijenjenog američkog *Journala of Croatian Studies*, pišući o jezičnoj kulturi Hrvata (izvan ideološkog okvira okovanog tzv. *hrvatskom šutnjom*) i hrabreći iseljništvo u osnivanju centarā i katedri samosvojnoga hrvatskog jezika 1980-ih u Australiji i Kanadi te ostalim iseljeničkim destinacijama u zapadnim demokracijama koje su željele svoju djecu poučavati materski jezik, čije se ime u matičnoj zemlji nije smjelo izgovarati osim u varijantama dvočlanoga jugoslavenskoga naziva hrvatsko-srpski. Suprotno tvrdnjama iz vremena komunističkog režima - velike opreke u stajalištima i viđenjima razvoja hrvatskoga književnog jezika u

drugoj polovici 20. stoljeća između domovinske i emigrantske jezikoslovne kroatistike i njezinih prvaka nisu primijećene. Djelujući u sinergiji, unatoč stereotipu o tzv. *ustaškim pravopiscima*, spomenuti jezikoslovni kroatisti doživjeli su ostvarenje svoga životnog sna usredotočenog na afirmaciju hrvatskoga jezika u domovini i međunarodnoj zajednici. Kod kuće zabranjeni primjerci *Hrvatskoga pravopisa* Babića, Finke i Mogušā iz 1971. te *Pregled gramatike hrvatskoga književnog jezika* Stjepana Babića i Stjepka Težaka (1973.), objavljeni u nakladi londonske Kušanove *Nove Hrvatske*, doživjeli su više izdanja s tisućama primjeraka, stigavši u svaki hrvatski dom na slobodnome Zapadu desetljeće prije nego što se pravopis hrvatskoga jezika smio naći na policama u Lijepoj Našoj. Početak 1970-ih prošlog stoljeća donosi, nakon svih kušnji prouzročenih objavom *Deklaracije*, ipak novi pogled i svježju snagu u borbi za očuvanje posebnosti hrvatskoga književnog jezika u čemu je uloga Stjepana Babića nepro-

cjenjiva. Kruna Babićevih znanstvenih postignuća je *Tvorba riječi u hrvatskom književnom jeziku* (1986.), koja izlazi kao kapitalni projekt tzv. velike Akademijine gramatike hrvatskoga jezika, uz *Sintaksu hrvatskoga književnog jezika* Radoslava Katičića, dok je na planu jezične leksikografije počelo izdavanje *Rječnika hrvatskoga književnoga jezika od preporoda do Ivana Gorana Kovačića* Julija Benešića. U završnici toga Akademijina pothvata izlazi i prva cjelovita hrvatska fonetika, odnosno *Povijesni pregled, glasovi i oblici hrvatskoga književnog jezika* Stjepana Babića i Ive Škarića sa suradnicima (1991.).

LEKSIKOLOŠKO BLAGO

Babić je objavio, uz kapitalne filološke knjige, više stotina članaka i rasprava u kroatističkim i slavističkim časopisima i zbornicima, domaćima i stranim, uglavnom o pitanjima suvremenoga hrvatskog jezika i pravopisa, ali i iz jezične povijesti. Pisao je i o hrvatskoj književnosti i priređivao izdanja starijih slavonskih pisaca. Profesor Stjepan Babić surađivao je s Hrvatskom maticom iseljenika u časopisu *Matica*, kao i *Hrvatskom iseljeničkom zborniku* s vrijednim filološkim priložima. Kao pisac udžbenika i priručnika, Stjepan Babić trajno je zadužio mnoge naraštaje i neizbrisivo obilježio hrvatsku jezičnu kulturu. ■

ENG Academician Stjepan Babić (Orionac, 29 November 1925–Zagreb 27 August 2021) was one of our leading linguists of the second half of the twentieth century. He passed away in Zagreb in his 96th year. Babić was the bright spirit of our linguistics; author of over a thousand papers and textbooks and an active participant in the process of Croatian independence, making a massive contribution to our academic and culture scene and to building up the institutions of sovereign Croatia. He was the author of seminal works, including an orthography of the Croatian language (*Hrvatski pravopis*) and an overview of our grammar (*Pregled gramatike hrvatskoga jezika*).

Internetsko rješavanje scenskih zadataka

Kao i uvijek do sada, čini se da seminar *Stvaranje kazališta* i te kako ima svoje veliko mjesto u održavanju kazališne prakse Hrvata izvan Hrvatske

Tekst: Nives Antoljak

Uinat ovome pandemijskom dobu Hrvatska matrica iseljenika odlučila je zbog mnogobrojnih zainteresiranih kazališnih amatera diljem svijeta održati web radionicu STVARANJE KAZALIŠTA tijekom svibnja i lipnja 2021. Dvadeset i prvu, na žalost preko Interneta.

Osmislila ju je i realizirala akademska redateljica i dugogodišnja stručna voditeljica seminara i suradnica HMI-ja, akademska redateljica Nina Kleflin. Iza sebe ima više od stotinu režiranih predstava u eminentnim kazalištima u Hrvatskoj, ali i izvan nje, te dugogodišnje iskustvo u radu i s kazališnim amaterima.

Seminar se sastojao od šest radionica koje su trajale oko tri školska sata, a bilo je prisutno oko trideset polaznika. Neki su čak organizirali zajedničko gledanje čitave grupe, od kojih je pet-

naestak pohađalo svih šest radionica, a ostali su bili prisutni na samo nekima od njih. Jedan polaznik seminar je pratio čak iz bolnice! Polaznici su bili iz hrvatskih amaterskih kazališta iz Rumunjske, Njemačke, Bosne i Hercegovine, Makedonije, Kanade i SAD-a, a bilo ih je i iz Hrvatske.

Prva radionica na temu *Odabir dramskih tekstova* održana je 28. svibnja, a druga na temu *Analiza dramskog teksta* 29. svibnja. Tijekom prve radionice sudionici su se upoznali i predstavili jedni drugima, a i kasnije su tijekom seminara bili vrlo aktivni u komentarijama i sudjelovanju. Već na drugoj radionici uživo smo čitali ulomke iz dramskih tekstova i analizirali ih, što su sudionici pohvalili i komentirali kako im je takav pristup bio od višestruke koristi. Također ih je redateljica uputila u korisne linkove te kontakte s institucijama u kojima mogu pronaći hrvatsku dramsku literaturu koja ih zanima.

Sljedeća radionica održana je na temu *Hrvatski dramski pisci*. Polaznicima je prikazano *power point* predavanje, uz primjere i čitanje ulomaka. Mnogi su komentirali kako im je ovo predavanje bilo vrlo informativno te da su naučili o mnogobrojnim djelima suvremenih hrvatskih pisaca za koja prije nisu čuli.

Četvrta radionica, na temu *Scenografija i kostimografija u dramskoj predstavi*, bila je sudionicima iznimno zanimljiva jer su vidjeli mnogobrojne primjere i ilustracije te čuli konkretne naputke o rješavanju kostimografskih i scenografskih zadataka.

Peta radionica, čija je tema bila *Likovi i lica, karakteri i situacije*, bavila se analizom pojedinih kazališnih scena, posebice u komedijama, za što su polaznici pokazali poseban interes.

Posljednja radionica održana je 26. lipnja, a odnosila se na *Rad redatelja*. Polaznici su posebno zamolili da se na ovoj temi malo duže zadržimo pa je ova radionica trajala nešto duže od predviđenog termina. Bila je popraćena prezentacijom za koju su mnogi sudionici zamolili da im se pošalje kako bi mogli zapisati sve što je bilo rečeno.

Seminar je završio razmjenom adresa i ostalih podataka za kontakt sudionika.

I ovako, preko Interneta, ovaj seminar dokazao je kako su kazališne teme posebno vrijedne i kako za njih postoji veliki interes. Svi sudionici bili su vrlo zadovoljni naučenim, istaknuli su da su bogatiji za mnoge informacije i saznanja. No, ono što se čini najvažnijim, posebno su naglasili kako su redateljičinim predavanjima inspirirani i nadahnuti te kako im se vraća veliki entuzijazam za rad u kazalištu. Upravo takve rezultate priželjkuje svaki predavač, a i svi mi u HMI-ju. ■

ENG *Undeterred by the current pandemic fears the CHF has responded to the many interested theatre amateurs in our communities around the world by hosting an online version of our Creating Theatre event in May and June of this year. This is the 21st incarnation of the event, unfortunately, this time, staged online. The seminar featured six workshops running around three school periods. Some thirty participants took part from the country and abroad (Romania, Germany, Bosnia-Herzegovina, North Macedonia, Canada and the United States of America).*

Znanstvenik s američkom adresom Marin Soljačić nagrađuje najboljeg maturanta

Nagradu *Soljačić*, u iznosu od 5.000 američkih dolara, osvojio je Matko Trupinić, učenik zagrebačke XV. gimnazije, ostvarivši najbolji rezultat na ispitima iz matematike, fizike i hrvatskoga jezika

Tekst: **Vesna Kukavica** Foto: **Hina**

U Zagrebu su na prigodnoj svečanosti u Ministarstvu znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske dodijeljene nagrade i priznanja za uspjeh na državnoj maturi, 23. srpnja 2021. Svečanosti dodjele nagrada bio je nazočan istaknuti fizičar s višedesetljetnom američkom adresom prof. dr. sc. Marin Soljačić. Tom prigodom učenicima se, uz Soljačića, obratio ministar znanosti i obrazovanja prof. dr. sc. Radovan Fuchs, čestitavši najuspješnijim učenicima ove školske godine na ostvarenim rezultatima. Slavni znanstvenik pohvalio je trud darovitih hrvatskih maturanata. Nagradu *Soljačić*, u iznosu od 5.000 američkih dolara, osvojio je Matko Trupinić, učenik XV. gimnazije iz Zagreba, postigavši najbolji rezultat na ispitima iz matematike, fizike i hrvatskoga jezika na višoj razini. Nagradu su zajednički dodijelili ministar znanosti i obrazovanja prof. dr. sc. Radovan Fuchs i prof. dr. sc. Marin Soljačić, utemeljitelj ove nagrade.

Podsjetimo, Soljačić je rođen 1974. godine u Zagrebu gdje je završio osnovnu školu i MIOC. Na prestižnome bostonskome Massachusetts Institute of Technology (MIT) diplomirao je fiziku i elektrotehniku (1996.), a magisterij i doktorat stekao je na Princetonu. Već dva desetljeća radi na MIT-u gdje je u dobi od 37 godina postao redoviti profesor. Pozornost medija diljem svijeta privukao je 2007. godine kada je, zajedno s kolegama, eksperimentalno doka-

zao *Witricity*, koncept bežičnog prijenosa energije na sobnoj udaljenosti. Komercijalizacija tehnologije *Witricity* razvija se u više segmenata: od automobilske industrije i osobne elektronike preko raznih medicinskih uređaja do primjene u vojsci. Objavio je kao vodeći svjetski fotoničar više od 200 znanstvenih radova, primivši za svoje izume mnogobrojne nagrade, kojima se iz domovine pridružilo i visoko odlikovanje za osobite zasluge u znanosti *Red Danice hrvatske s likom Ruđera Boškovića*. Iako u Americi živi već 29 godina, Marin Soljačić ostao je vezan uz domovinu te je 2014. godine utemeljio zakladu. Od 2015. Soljačićeva zaklada dodjeljuje nagradu u iznosu od 5.000 dolara učeniku koji na državnoj maturi postigne najbolje rezultate iz fizike i matematike.

Par godina kasnije sličnu nagradu za maturante utemeljio je u domovini jedan od doajena hrvatske informatike Boris Sakač, nekoć glavni informatički stručnjak, a danas savjetnik Međunarodnoga olimpijskog odbora u području informatičkih inovacija u svijetu sporta. *Nagradu Sakač*, u iznosu od 5.000 eura,

osvojio je Davor Marenčić, učenik Srednje škole Tina Ujevića iz Kutine, zahvaljujući najbolje riješenom ispitu iz informatike, matematike i engleskoga jezika na višoj razini. Priznanje nagrađenome učeniku dodijelio je ministar znanosti i obrazovanja prof. dr. sc. Radovan Fuchs, a etablirani informatičar Boris Sakač, utemeljitelj ove nagrade, javio se preko Zoom aplikacije.

Nadalje, Ministarstvo se i ove godine pridružilo donatorima novčanim iznosom od 2.500 kuna te posebnim priznanjima za 42 najbolja maturanata za ostvareni uspjeh na državnoj maturi u školskoj godini 2020./2021., a prema kriteriju najboljeg postotka na obveznim ispitima mature na višoj razini. ■

ENG The 5,000 US dollar Marin Soljačić Prize has been awarded to Matko Trupinić, a pupil of Zagreb's XV Gymnasium secondary school. He achieved the highest scores in mathematics, physics and the Croatian language at the advanced level. Physics professor Marin Soljačić of the Massachusetts Institute of Technology in Boston (United States of America) was on hand to present the prize in person. The 5,000-euro Sakač Prize went to Davor Marenčić, a pupil of the Tin Ujević Secondary School of Kutina for his top test scores in information technology and mathematics.

Proslavljena *Dužijanca* u Baji

Udruga bunjevačkih Hrvata *Dužijanca* organizirala je s Državnom samoupravom Hrvata u Mađarskoj i gradom Bajom 14. i 15. kolovoza ove godine u Baji, najvećem gradu bajskega trokuta - nekada naseljenoga mnogobrojnim hrvatskim stanovništvom, a već više od 100 godina podijeljenoga državnom granicom - *Dužijancu*

Tekst: **Antun Pavić**

Bogata duhovna i kulturna baština zahvale Bogu bunjevačkih Hrvata za plodove zemlje i kruh tako je drugi put izašla izvan granica Srbije, nakon golemoga uspjeha *Dužijance* u Zagrebu 2019. godine. Sredinom ljeta, točnije 14. kolovoza, gosti iz Subotice s domaćinima, Hrvatima iz Baje i okolice, obišli su Bunjevačku kuću u Vancagi, nekadašnjem selu, a danas predgrađu Baje. Oko stotinu sudionika došlo je tijekom tog prijepodneva u Baju donijeti dio svoje kulturne baštine, ponosa i ljepote bunjevačkih običaja vezanih uz *Dužijancu*. Izložba "Bunjevačka nošnja i ris" otvorena je u predvečerje u Kulturnom centru bačkih Hrvata u Baji, a izložbu je otvorio i o njoj govorio direktor UBH "Dužijanca" Marinko Piuković. Izložbi su nazočili veleposlanik Republike Hrvatske u Budimpešti Mladen Andrić, predstavnik Hrvata u Mađarskom parlamentu Jozo Solga, predsjednik Hrvatske

državne samouprave Ivan Guban, predsjednica Kulturnog centra Bačkih Hrvata Angéla Šokac Markovics te predstavnic UBH "Dužijanca" i drugih hrvatskih institucija i udruga Hrvata iz Mađarske.

PREKOGRANIČNE KULTURNE VEZE

U večernjim satima, u sklopu 4. festivala tamburaša u Baji, održana je i folkorna i tamburaška večer kojoj je prethodio prikaz pogodbe risara. Nakon risara zaigrali su i mladi folklorasi članovi HKPD "Matija Gubec" iz Tavankuta i HKC "Bunjevačko kolo" iz Subotice, a nastupili su i tamburaški sastavi iz Mađarske "Zabavna industrija", "Sumartonski lepi dečki", orkestar "Vizin" i ansambl "San" iz Subotice. Euharistijsko slavlje u nedjelju 15. kolovoza u crkvi sv. Antuna Padovanskoga u Baji predvodio je subotički biskup Slavko Večerin. U homiliji je podsjetio da evanđelje svetkovine Velike Gospe donosi odlomak evanđelista Luke koji govori o susretu dviju žena, dviju majki, Marije i njezine rođakinje Elizabete. Događaj tog susreta postaje izvorom radosti: "Tek što mi do ušiju do-

prije glas pozdrava tvojega, zaigra mi od radosti čedo u utrobi", kaže Elizabeta. A Marija odgovara: "Veliča duša moja Gospodina." Radost koju doživljavamo i nosimo je razlikovni znak koji očituje da smo rođeni za nebo, naglasio je biskup. "Kršćanin je po svojem pozivu nositelj radosti. Papa Franjo bi rekao da

Dužijanica je svetkovina završetka žetve koja se među bunjevačkim Hrvatima u Subotici organizirano slavi više od 100 godina. U proteklom stoljeću doživjela je svojevrzni razvoj i postala je manifestacija koja čuva i njeguje identitet hrvatske zajednice iz Republike Srbije (AP Vojvodine), a ovoga ljeta ta je manifestacija tradicijske kulture prvi put gostovala u Mađarskoj, nakon uspješnoga preklanjskoga gostovanja u glavnome gradu Hrvatske, Zagrebu, prigodom stote obljetnice tih žetvenih svečanosti.

kršćanin koji širi žalost i beznađe ne živi kršćanski život. Ne radi se tu o radosti izraženoj jednostavno osmijehom, nego o radosti koja proizlazi iz duboke životne spoznaje i iskustva da smo od Boga bezuvjetno ljubljani jer je od koljena do koljena dobrota njegova nad onima što se njega boje, jer on raspršuje oholice umišljene, uzvisuje neznatne, a gladne napunja dobrima. Nije riječ o radosti koja bi se mogla ubrizgati izvana ili o umjetno proizvedenom osjećaju, nego o radosti koja dolazi iznutra, iz duboko proživljenog stava da smo kao pojedinci i kao zajednica vjernika od Boga željeni i od Boga ljubljani. Zabrinuti ljudi, uvijek pritisnuti nekom tugom, ljudi koji su u neprestanom strahu pred izazovima i krizama ne mogu mijenjati život naboje. Njima se zato lako manipulira. Stoga nam je potrebno otkrivati dobro u nama i među nama i radovati se tom dobru. Potrebna nam je 'marijanska radost' iz koje proizlazi hvalospjev Bogu", rekao je biskup.

"Upirući pogled u Mariju na nebo uznesenu i s pouzdanjem tražeći njezin zagovor, naš se život već sada ispunja nebeskom radošću na koju nas usmjerava Marijin hvalospjev. Daleko je od toga da bi Marijin hvalospjev bio pohvala njoj samoj. Naprotiv, njezine riječi izriču pjesmu hvale Bogu jer velika joj djela učini Svesilni. Marija blagoslivlja Boga, što pogleda na neznatnost služ-

benice svoje. Njezina je duša potpuno okrenuta Gospodinu kojega veliča zbog silnih djela što ih čini prema njoj, svojoj poniznoj službenici. Marija dobro zna - Ako je Bog velik u našem životu, i mi smo veliki. Ako je Bog malen u našem životu i mi smo maleni.

Bog uzvisuje neznatne. Biti ponizan znači čuvati svijest o primljenim darovima i umijećima koja treba razborito koristiti na dobro drugih, čitave zajednice, u međusobnom poštivanju, koje društvo ozdravlja iznutra i gradi prijateljstvo među nama", istaknuo je biskup Večerin.

RADOST DARIVANJA I MIMOHOD

Gledati u nebo, razmatrajući Mariju u nebeskoj slavi, ne znači bježati od odgovornosti koje nosi naš ovozemni život, nego nam pruža novu životnu kvalitetu i orijentir. Vjera u raj i vječni život hrani nadu. Nijedna ljudska ponuda nije u stanju potpuno ispuniti očekivanja ljudskog srca jer te težnje može ispuniti samo svemogući Bog koji je čovjeka stvorio i koji ga čeka u svojoj kući, u nebu. Iz te otajstvene stvarnosti Isus i Marija nas danas obuhvaćaju pogledom svoje ljubavi. Na kraju propovijedi biskup je pozvao da i mi u vrijeme sadašnjih kušnji, pritisnuti raznim nedaćama, molimo Boga da nam po zaboru Presvete Bogorodice udijeli milost obraćenja te mir duše i tijela.

Uslijedio je mimohod svih sudionika manifestacije "Dužijanica u Baji", u kojem su sudjelovala i društva Hrvata iz Mađarske. Program je završen predajom kruha gradonačelnici Baje Klári Nyirati od bandaškog para Kristine Matković i Danijela Kujundžića. ■

ENG The Dužijanica harvest festivity has been celebrated among the Bunjevac Croats in Subotica for over one hundred years. The event has developed over the past century and is now a pillar in the preservation of the identity of the ethnic Croats in the Vojvodina province of Serbia. This summer the traditional culture event was staged in neighbouring Hungary, following last year's event in the Croatian capital of Zagreb on its one hundredth anniversary.

Pariške reminiscencije Julija Knifera

Povratak u slikama simbolična je poruka iz zagrebačkoga Francuskog instituta s otvorenja izložbe posvećene velikom umjetniku s višegodišnjom pariškom adresom, Osječaninu Juliju Kniferu

Autori izložbe umjetnički par
Zagrepčana s pariškom adresom
Danka Šošić i Žarko Vijatović

Ana Knifer i veleposlanik Francuske Republike
u RH NJ. E. G. Gael Francois Veyssière

Tekst: **Vesna Kukavica** Foto: **Arhiva FI**

Izložba "Julije Knifer - francuske epigrafičke / *Banalni dnevnik* - fotografije Žarka Vijatovića - murali" održana je u Francuskom institutu u Zagrebu od 6. srpnja do 29. kolovoza 2021. Povratak u slikama simbolična je poruka iz Francuskog instituta (FI) s otvorenja te izložbe posvećene velikom umjetniku s višegodišnjom pariškom adresom Juliju Kniferu i njegovim vezama s Francuskom, u nazočnosti njegove kćeri Ane Knifer, fotografa Žarka Vijatovića, kustosice Danke Šošić i Gaëla Veyssièrea, veleposlanika Francuske u Hrvatskoj. Ova izložba stavlja u perspektivu dokumente koji se rijetko izlažu, posebno bilježnice iz umjetnikova *Banalog dnevnika*, fotografije iz njegova svakodnevnog života, kao i iz-

bor minijatura proizvedenih u njegovoj pariškoj radionici, koje nam omogućuju pristup Kniferovu odnosu prema stvaranju. Izložbeni postav pokazao se, prema ocjeni kustosice Danke Šošić, kao svojevrsna posveta predugo zanemarenoga epigrafskog materijala koji nam omogućuje dešifriranje umjetničkog postupka kroz Kniferove zapise, fotografije i murale u javnom prostoru Pariza. Tema izložbe je, objašnjava D. Šošić u prigodnom katalogu, umjetnikov kreativni čin koji proizlazi iz osobnog procesa stvaranja, kako u intimi atelijera, tako i u javnom prostoru. "Stoga nam se pruža prilika da shvatimo kako je umjetnik bio dio svijeta koji ga je okruživao, kako je povezan sa svojom prošlošću i budućnošću kroz konkretnu sadašnjost, bila ona intimna ili javna", napominje kustosica Šošić. Ova izložba, tumači ona, svjedoči o Kniferovoj cjelo-

životnoj sentimentalnoj vezi s Francuskom i Parizom, gradom kojemu će se uvijek vraćati. Knifer je, podsjeća, u Pariz prvi put došao 1957. godine. Šezdesetih godina, posjećujući muzeje i galerije, otkriva raznolikost francuske scene, poslijeratnu intelektualnu živost umjetničkog miljea te svjedoči prvom pojavljivanju američke apstraktne umjetnosti. Godine 1961. ušao je u strogu selekciju izložbe konstruktivne apstraktne umjetnosti u galeriji Denise René u Parizu na kojoj je prvi put izlagao s velikim svjetskim imenima apstraktne umjetnosti.

NOVE TENDENCIJE

U Zagrebu Knifer, s prijateljima iz grupe *Gorgona*, redovito posjećuje knjižnicu Francuskoga instituta, zahvaljujući knjigama i časopisima prati promjene u umjetničkim tendencijama zapadnoga kruga. Kniferov život i karijeru obilježili su mnogobrojni susreti s francuskim umjetnicima, a ponajviše prijateljstvo s Françoisom Morelletom, zasnovano na njihovoj umjetničkoj praksi i teoretskim afinitetima. Kad su se upoznali 1960. godine na izložbi *Nove tendencije* u Zagrebu, bili su duboko prožeti premisom avangarde kako umjetnost može promijeniti društvo. Do kraja života ostali su bliski prijatelji. Krajem osamdesetih Knifer izvodi zidni meandar za knjižnicu Sveučilišta u Dijonu, a nakon toga pozvan je 1991. u umjetničku rezidenciju u Vilu Saint-Clair u Sèteu. Od 1992. do 1994. boravi u Vili Arson u Nici, da bi se 1994. preselio u atelijer u 12. pariškom arondismanu, gdje je živio i radio posljednjih deset godina svog života. "Iako

je umjetnik tijekom svog života ostvario minimalno i radikalno djelo zasnovano na samo jednome motivu, meandru, uvijek je cijenio stvaranje monumentalnih zidnih djela na arhitektonskim elementima u javnom prostoru. Murali koje je izveo u Francuskoj, uključujući dugi meandar u knjižnici u Dijonu i vijugavu i kompaktnu zidnu sliku metro stanice Jean-Jaurès u Toulouseu, imaju snažnu fizičku prisutnost te gledatelju nude i trenutak kontemplacije", navodi u katalogu kustosica Šošić. Izložba je osmišljena i priređena u bliskoj suradnji s umjetnikovom kćeri Anom Knifer, a mogla se razgledati tijekom cijeloga ljeta sve do 29. kolovoza 2021.

ZAPADNI KRUG

Svestrani likovni umjetnik Julije Knifer (Osijek, 1924. - Pariz, 2004.) jedan je od najznačajnijih hrvatskih umjetnika svoga vremena. Diplomirao je na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu 1956. Suosnivač je i član skupine *Gorgona* od 1959. Od početka šezdesetih izlagao je na izložbama "Novih tendencija", zalažući se za apsolutnu autonomiju umjetnosti i približavanje međunarodnoj avangardi. U ozračju stilske slobode grupe, Knifer je stvorio dojmljiv opus, a od 1960. koristi isključivo jedan motiv - meandar, kojime je oblikovao skulpture, reljefe, kolaže, velike murale u unutarnjim i vanjskim prostorima. Opus mu je obilježen radikalno egzistencijalističkim duhom umjetnika. Povećavajući dimenzije meandra oblikovao je nekoliko ambijentalnih rješenja (Tübingen, 1975.;

Zagreb, 1979., 1987). Od sredine 1970-ih živio je i izlagao pretežno u Njemačkoj i Francuskoj.

PROMOTORI SUVREMENE UMJETNOSTI

Zagrepčani Danka Šošić i Žarko Vijatović, dvoje likovnih umjetnika i kustosa, koji od devedesetih žive u Parizu, u posljednjih desetak godina priredili su, uz Knifera, niz zapaženih izložbi suvremenih hrvatskih umjetnika u europskim i svjetskim metropolama poput Pariza, Londona, Bologne, New Yorka i slično. No, u fokusu njihova interesa ponajprije je djelovanje umjetničke grupe *Gorgona* i njezinih članova, kao i ostalih predstavnika ondašnje avangardne umjetničke prakse koja se na hrvatskoj likovnoj sceni javila od kraja šezdesetih godina 20. stoljeća. Riječju, očarani su umjetnicima *gorgonskoga kruga*, kao i zagrebačke scene osamdesetih kojoj su i sami pripadali. Usto, umjetnički par afirmira i izdavačku djelatnost *gorgonaša*: antičasopis *Gorgona* (1961. - 1966.), bilten *Postgorgona* (1985. - 1986.), sveske časopisa *Post Scriptum* objavljene 1989. godine te tri broja *Postgorgone* tiskana 2007., 2008. i 2010. godine. *Gorgona* je djelovala samozatajno, samo je mali broj iz okruženja članova *Gorgone* bio upoznat s njezinim aktivnostima. "Kao dijete družila sam se s Vaništinim kćerima, no za Gorgonu sam saznala tek osamdesetih kad sam se upisala na Akademiju likovnih umjetnosti", ističe kustosica Šošić. *Gorgona* je, prema njezinu mišljenju, anticipirala ono što će

Katalog izložbe "Julije Knifer - Francuske epigrafe"

početi raditi tek konceptuala sedamdesetih. "Izvodili su performanse kad riječ performans još nije postojala. Njihovi radovi poput kolektivnog poziranja u fotoperformansu 'Gorgona gleda u nebo' i 'Gorgona gleda u zemlju' iz 1961. vrlo su radikalni. Na Zapadu slične skupine poput *Fluksusa* ili *Zero* počinju djelovati kasnije od *Gorgone*. Iz zapadnjačke perspektive izgleda nevjerojatno da se tako nešto moglo događati iza *željezne zavjese* jer kod nas nije bilo slobode. Međutim, kad malo bolje upoznate Zapad, shvatite da je kod nas postojala neograničena sloboda stvaranja. Kod nas se apstrakcija afirmirala već ranih pedesetih, Murtićevim 'Doživljajem Amerike' i grupom EXAT 51 dok u Francuskoj sve do 1967., kad na vlast dolazi Georges Pompidou, to baš i nije bila glavna struja u umjetnosti. Stoga je u Francuskoj i vrlo malo kolekcionara konceptuale, za razliku od Italije." ■

ENG The French Institute in Zagreb played host from 6 July to 29 August to the Julije Knifer: French Epigraphy / A Banal Diary: The Photography of Žarko Vijatović-Murals exhibition. The exhibition was dedicated to the oft-ignored epigraphic material that allows us to decipher the artistic process through Knifer's notes, photographs and murals in the public venues of the French capital of Paris. The showing is a collaborative effort of the artist's daughter Ana Knifer and Paris residents and artists Danka Šošić and Žarko Vijatović.

Tragovima Julija Knifera u Parizu, detalji s izložbe

Vrijednost imovine premašila pola milijarde dolara

Najstarija i gospodarski najjača organizacija Hrvata izvan Lijepe Naše, unatoč izazovima pandemije koronavirusa, nastavlja rasti. Imovina Hrvatske bratske zajednice Amerike trenutačno iznosi 502 milijuna američkih dolara.

Glavni odbor HBZ-a

Tekst: **Franjo Bertović**

Najmnogoljudnija iseljenička organizacija u Hrvata izvan Republike Hrvatske, Hrvatska bratska zajednica u Americi, zabilježila je sredinom godine još jedan veliki uspjeh. Njezina imovina prekoračila je iznos od pola milijarde američkih dolara, točnije imovina iznosi 502 milijuna američkih dolara. Kad bi se isplatila sva potraživanja članova, neto vrijednost iznosi više od 58 milijuna američkih dolara, što ne uključuje rezervni fond. Osnovana 1894. godine, Hrvatska bratska zajednica - da bi organizirano okupljala hrvatske doseljenike te ih potaknula na zajedničku potporu u slučaju smrti i bolesti, sačuvala kulturnu baštinu, jezik, vjeru i identitet - na tim temeljima radi i posluje već 127 godina. Početak i vizija utemeljitelja bila je da se unesrećenima na poslu pomogne, a poginulima i umrlima osigura dostojan pokop. Prilikom neke nesreće "kružio je šejir" kako bi se prikupila sredstva i pružila ruka ljudskosti unesrećenom i njegovoj obitelji. Ako bi bilo prikupljeno nešto više, nakon pokrivenih troškova slalo bi se obitelji u "Stari kraj", što je bilo poznato pod imenom "spolak". Da bi bili bolje organizirani i pripremljeni za ovakve nemile događaje, a i po ugledu na druge etničke skupine, novinar Zdravko Mužina krajem 1893. seli se iz Chicaga u Pittsburgh te sa skupinom intelektualaca i društvenih radnika započinje "čvrsto raditi na njivi uz narod za narod".

Već 2. rujna 1894. zajedno s istomišljenicima: Ivanom Ljubićem, Petrom Pavlincem, Franjom Šepićem, Josipom Šubašićem, Josipom Bunetom te drugima osniva Hrvatsku zajed-

nicu koja 1897. mijenja ime u Narodnu hrvatsku zajednicu. Godine 1926. nakon udruživanja s Hrvatskom zajednicom Illinois iz Chicaga, Illinois - Mladom hrvatskom zajednicom iz Whitinga, Indiana te "Sveti Josip" Narodnim hrvatskim potpornim društvom iz Kansas Cityja, Kansasa - postala je "Hrvatska bratska zajednica u Americi".

MODERNA FRATERNALISTIČKA USTANOVA

Danas je to moderna i čvrsta financijska ustanova Hrvata u svijetu koja se, osim spomenutog, brine o životnom osiguranju, anuitetima i mirovinskim fondovima svojih članova. Njezina kulturna, sportska, intelektualna i humanitarna djelatnost naveliko je razgranata. Posebno se brine o mladima i školovanju svoje djece-članova na višim i visokim školskim ustanovama svojom Školarinskom zakladom, a glavna poveznica je dvotjedno izdanje novina *Zajedničar* koji izlazi u nakladi oko 30.000 primjeraka. Nakon analize povijesnih podataka, nacionalni predsjednik Edward W. Pazo piše: "...prije 50 godina, tj. krajem prosinca 1970. imovina Hrvatske bratske zajednice u Americi iznosila je 39,547.383 \$, a neto ili višak vrijednosti 3,888.780 američkih dolara. Ovi iznosi su uzeti iz izvješća podnesenog Odjelenju osiguranja Pennsylvanije i drugim državnim organima u kojima HBZ ima dozvolu poslovanja. Zanimljivo je primijetiti da Zajednica nije prekoračila iznos od 100 milijuna do 1991., dakle 97 godina otkako je utemeljena, kad je zabilježena imovina od 111,015.446 \$ i višak vrijednosti od 11,361.418 \$. Tijekom sljedećih 30 godina dogodio se nagli ciklus rasta imovine i profitabilnosti, što je pridonijelo današnjem financijskom stanju od 502,000.000 milijuna dolara na dan 30. lipnja 2021. To se može iščitati kao porast od 400 milijuna dolara u imovini, u vrlo kratko vrijeme, u dugoj povijesti naše velike Zajednice. Glavni pokretač ovog rasta bila je prodaja ili otvaranje anuitetskih i IRA mirovinskih računa našim članovima. Članovi su odavno prepoznali izvrsnu vrijednost koju HBZ nudi za mirovinu i vjereno održavaju svoje mirovinske račune s čvrstom vjerom u sigurnost anuiteta i IRA uloga." ■

ENG *In spite of the challenges posed by the current pandemic fears surrounding the SARS-CoV-2 virus, the largest and most financially robust ethnic Croatian organisation abroad continues to see growth. The assets of the Croatian Fraternal Union of America now stand at 502 million US dollars. This institution has developed into a modern private sector player with a strong presence in supporting Croatian cultural heritage and our language across North America.*

Balet u svjetlu (e)migracija

Ususret 145. obljetnici hrvatskog baleta (4. studenoga) u Gradskoj knjižnici Zagreb upriličena je od 12. srpnja do 4. rujna izložba *Doprinos Margarete Froman, Ljubinke Dobrijević i Petra Dobrijevića u razvoju hrvatskog baleta*, ostvarena u suradnji s Glazbenim odjelom Gradske knjižnice

Tekst: **Uredništvo**

Izložbom su obuhvaćene dvije teme, 100. obljetnica dolaska Margarete Froman u Zagreb te dokumenti međunarodne karijere Ljubinke i Petra Dobrijevića. Autori Davor Schopf i Mladen Mordej Vučković te sadržaje promatraju u svjetlu migracija kao paradigme baletne umjetnosti.

Naime, Margaretin otac, Petar Froman, Šveđanin, emigrirao je kao glazbenik. Putovao je Europom, došao u Rusiju, zaposlio se u Carskim kazalištima, osnovao obitelj i ondje ostao. Njegovo petero djece – plesači Maksimilijan, Valentin i Margareta, likovni umjetnik Pavel i pijanistica Olga, emigrirali su pred revolucionarnim događajima iz Rusije te došli, u siječnju 1921., u Zagreb gdje je Margareta Froman ostvarila epohalan doprinos u razvoju hrvatskog baleta. Poslije su ponovno emigrirali u Ameriku i ondje umrli.

Od početka 1950-ih niz mladih hrvatskih plesачa odlazi na Zapad u potrazi za novim umjetničkim izazovima. Bila je to cijela generacija, što se više neće ponoviti: Nenad Lhotka, Milko Šparemblek, Žarko Prebil, Frane Jelinčić, Zvonimir Potkovač, Irena Milovan, Veseljko Sulić, braća Ivica i Ladislav Sertić, Ludmila Naranđa, Miljenko Banović, Željko Jureša te supružnici Petar i Ljubinka Dobrijević.

Prije dolaska u Zagreb Margareta Froman (1896. - 1970.) solistica je moskovskog Boljšoj teatra. S trupom Ruskog baleta Sergeja Djagiljeva gostuje u Americi, partnerica je Vavaru Nižinskom, snima prvi ruski baletni film *Azijade*, a kritika je čak naziva drugom Pavlovom. Zagrebu je predstavila tadašnji suvremeni svjetski baletni repertoar: ruski klasični balet, recentne koreografije Mihaila Fokina i Bronislave Nižinske, djela iz Ruskog baleta Sergeja Djagiljeva.

Do tada zapuštenome baletnom ansamblu HNK dala je kreativni zamah, kontinuitet te profesionalizaciju za razliku od dotadašnje *fragmentiranosti* baleta od njegovih početaka.

Uz plesanje, Margareta Froman vodila je baletni ansambl, davala vježbe, bavila se pedagoškim radom te koreografirala pedesetak baleta, divertismana i baletnih večeri. Prva je postavila *Labuđe jezero* i *Orašara*. Sudjelovala je u stvaranju hrvatskoga nacionalnoga baletnog repertoara. Njezina plesna gracilnost i velike tehničke mogućnosti, izražajnost i glumačka uvjerljivost, kao i njezine braće Maksimilijana i Valentina, davali su zagrebačkim baletnim predstavama europsku razinu.

Kao operna redateljica stala je uz bok prvacima hrvatske kazališne moderne Ivi Raiću, dr. Branku Gavelli i Titu Stroziju,

u *zlatnom razdoblju* Zagrebačke opere ravnatelja Krešimira Baranovića, 1930-ih. Slijedila je utjecaje i principe moderne europske režije. Režirala je 39 opernih i petnaest operetnih naslova, neke i više puta. Koreografirala je baletne brojeve u sedamdesetak opera i opereta, u režijama drugih redatelja. Uvijek je radila s djecom, u vlastitome baletnom studiju i u dječjem kazalištu Dječje carstvo, fantastične dječje predstave koje su ostavljale dubok trag polaznicima i oduševljavale ih za kazalište.

I Ljubinka (1934. - 2018.) i Petar Dobrijević (1931. - 2009.) učili su od Margarete Froman. Karijere su počeli u zagrebačkom Baletu, a poslije su dvadeset godina surađivali s Mauriceom Béjartom i s njime, 1960. u Bruxellesu, osnovali znameniti ansambl modernog baleta *Balet 20. stoljeća*. Béjartove balette, posebice kultno *Posvećenje proljeća* i *Bolero*, prenosi su u druge velike svjetske ansamble. Zajedno su vodili Balet Bavarske državne opere u Münchenu i Balet Saarskoga državnog kazališta u Saarbrückenu, koji su osnovali. Bili su baletni majstori u Baletu Monte Carla, vodili Baletnu akademiju u Zürichu. Petar Dobrijević bio je ravnatelj Baleta milanske Scale, uz intendanta Claudija Abbada.

Njihova emigracija završila je povratkom kući. Nakon četrdesetljeća duge, uspješne i bogate međunarodne karijere, Dobrijevići danas počivaju na Mirogoju. ■

ENG Ahead of the 145th anniversary of ballet in Croatia, celebrated on 4 November, the music department of Zagreb's municipal library staged *The Contribution of Margarita Froman, Ljubinka Dobrijević and Petra Dobrijević to the Development of Ballet in Croatia* exhibition, open from 12 July to 4 September.

Najmlađa kandidatkinja za Berlinski zastupnički dom

Zajedno s još nekoliko mladih i aktivnih ljudi Klara Schedlich osnovala je Zelenu mladež "Sjever", postavši aktivna i u Savezu Zelenih u Reinickendorfu, te biva izabrana za predsjednicu Zelenih u toj golemoj sjeverozapadnoj berlinskoj četvrti većoj od Splita, a smještenoj uza živopisno jezero i zračnu luku Tegel

Studentica strojarstva Klara Schedlich, Berlin

Tekst: Anja Jonnson Foto: Stjepan Mandić

Studentica hrvatskih korijenja Klara Schedlich hramo ulazi u politički život. O sebi ukratko kaže: "Imam 21 godinu, studiram strojarstvo u TU Berlinu. Želim se zalagati za interese moje generacije u Berlinu. Mladi čine veliki dio stanovništva Berlina i zaslužuju da odlučuju i budu zastupljeni! U našem državnom parlamentu želim se zalagati ponajprije za dobre škole i pravedne obrazovne prilike, promociju demokracije i preokret mobilnosti. Svojim radom nadam se da ću motivirati druge mlade ljude da se politički uključe. Jer najbolja politika je ona koja uključuje sve perspek-

tive." Ponukani Klarinim aktivizmom u stranci Zelenih, kandidaturom za Berlinski senat i njezinim hrvatskim korijenima, poželjeli smo je bolje upoznati pa donosimo u cijelosti intervju, u prijevodu njezine bake, naše poznate aktivistice s polustoljetnom berlinskom adresom Bosiljke Schedlich, koji je objavljen u novinama *Reinickendorfer Allgemeine Zeitung* 29. VII. 2021. Klara izvrsno govori hrvatski, zahvaljujući baki Dalmatinki, a studirala je uspješno na razmjerni i dva semestra na zagrebačkome Fakultetu strojarstva i brodogradnje.

Kako ste ušli u politiku, koji je bio razlog da se u tako mladoj dobi angažirate u politici?

– Tijekom školskih dana s kolegama iz razreda uvijek sam imala mnogo primjedbi: na sadržaj nastavnog programa, na ocjenjivanje itd. Kad smo 2017. završili školu, primijetila sam da nitko ne govori o onome što nas je u školi mučilo. Tada sam pomislila kako trebam nešto poduzeti. Jer mi probleme ostavljamo sljedećoj generaciji i ne brinemo se više o njima. Tako sam počela na Internetu tražiti načine da se uključim u neku inicijativu. Tada, prije početka studija, ionako sam se htjela baviti volonterskim poslom. Kad sam naišla na političke stranke mladih, postalo mi je jasno da ću postati član Zelene mladeži. Zaštita klime uvijek mi je bila važna i zato sam se sa 17 godina pridružila toj stranci. U to vrijeme, na žalost, nije postojala lokalna podružnica Zelene mladeži u Reinickendorfu, gdje živim od svoje pete godine. Zajedno s još nekoliko mladih i aktivnih ljudi osnovala sam Zelenu mla-

dež "Sjever". Postala sam aktivna i u Savezu Zelenih u Reinickendorfu te sam prije godinu i pol izabrana za predsjednicu Zelenih u Reinickendorfu, a u međuvremenu sam i izravna kandidatkinja za Berlinsku skupštinu u izbornoj jedinici 6 (Frohnau / Hermsdorf / Freie Scholle). Odlučila sam postati najmlađi kandidat za Zastupnički dom jer vjerujem da je najbolja politika ona koja uključuje sve perspektive. Politika bi trebala stvoriti okvirne uvjete za suživot u našem društvu i omogućiti svima dobar život. To je moguće samo ako se čuju svi glasovi. U Berlinu je trećina građana mlađa od 30 godina. Oni bi trebali biti zastupljeni u Parlamentu. Zato su potrebni mladi ljudi u političkoj javnosti koji žele zastupati potrebe mladih i

Aktivistica Klara Schedlich u kampanji

pokazati da i drugi mogu biti politički aktivni, ako to žele.

Dolazite li iz političke obitelji? Jesu li školski dani utjecali na Vaš politički angažman?

– Moji roditelji nikada nisu bili politički aktivni. Kao hrvatska migrantica, moja baka (Bosiljka Schedlich, op. ur.) osnovala je Kulturni centar u Berlinu i vodila kampanju za ljude koji su pobjegli iz bivše Jugoslavije. Tako me obiteljska povijest u određenoj mjeri oblikovala, a vanjska politika i društvena pitanja i danas su mi važna. Nekad sam u školi bila predstavница razreda, ali sam se politički aktivirala tek nakon završene srednje škole (osim što se tiče klime i migracija, gdje sam uvijek imala čvrsto mišljenje).

Vi želite da se starosna granica za glasovanje snizi. Kada bi mladi mogli glasovati? (Odnosi li se to na sve razine – općinsku, državnu i saveznu?)

– Mladim ljudima daje se premalo povjerenja. Mi nismo apolitični i stoga želimo sudjelovati u odlučivanju. Dobna granica uvijek je proizvoljna i stoga je treba kritički promatrati. Ljudi se razvijaju različitom brzinom i politički su različiti. Postoje 50-godišnjaci koji ma-

nje znaju o politici od 15-godišnjaka koji se trenutačno tom temom bave na nastavi. Smanjenje starosne dobi za glasovanje smatram nužnim zato što mislim da mladi ljudi koji sudjeluju u odlučivanju imaju i veću želju za informiranjem i sudjelovanjem u radu. A naša demokracija sastoji se od činjenice da mnogi ljudi donose svoja različita mišljenja i perspektive. Stoga pozivam da se glasačka dob smanji na 16 godina na državnoj i saveznoj razini, a dalje ćemo vidjeti. Također smatram važnim da vodimo raspravu o pravu glasovanja za ljude bez njemačke putovnice, čije je središte života u Berlinu, i koji žive ovdje. Vidim to i u vlastitoj obitelji jer nije praktično kad vrlo političkim ljudima nije dopušteno da glasuju tamo gdje su kod kuće.

Reinickendorf se ne smatra najsrdacnijim okruženjem za bicikliste. Interesi biciklista i vozača do sada se često grubo sukobljavaju. Što želite tu mijenjati u smislu politike mobilnosti?

– Moj cilj je prometna politika koja ima u vidu sve sudionike u prometu. U mobilnosti uvijek vrijedi sljedeće - ponuda stvara potražnju. To znači da, ako su ispred mojih vrata sigurne biciklističke staze, veća je vjerojatnost da ću sjesti na bicikl. Ako vlak u blizini vozi pouzdano i redovito, a karta je jeftina, onda će se i drugi voziti vlakom. U Reinickendorfu na mnogim mjestima postoji dobra infrastruktura isključivo za automobile. Stoga je logično da se mnogo odlučuju za individualni motorizirani

prijevoz. Grad je vrlo dugo bio dizajniran samo za automobile pa oni zauzimaju puno prostora. Vrijeme je da ponovno preraspodijelimo javni prostor. S jedne strane to je važno zbog zaštite klime jer su vožnja biciklom, vožnja vlakom i pješčenje klimatski prihvatljiviji od automobila. S druge strane, to je također pitanje socijalne pravde jer oni koji si ne mogu priuštiti automobil koriste manje prostora, a ipak su izloženi zagađenju. U Reinickendorfu ima još mnogo mogućnosti za poboljšanja, osobito kad su biciklističke staze u pitanju. Ali ja to nikako ne vidim kao izravan i neizbježan sukob s vozačima. Oni koji ovise o automobilu i žele ga nastaviti koristiti, manje će stajati u prometnim gužvama i imati slobodne ceste ako mnogi drugi koriste javni prijevoz i bicikle. A ima i mnogo ljudi koji se trenutačno boje vožnje biciklom jer naše ceste nisu dovoljno sigurne.

Što znači "feministički" zaokret u prometu?

– Feministička politika o prometu i urbanom planiranju upozorava da u područjima koja se odnose na planiranje i upravu pretežno muškarci imaju glavnu riječ i donose odluke, kao što to čine i u drugim političkim tijelima. Dakle, perspektive za ženske osobe uvelike nedostaju. Jedan primjer za to su takozvani "prostori straha". Žene i djevojke često se u mraku osjećaju nesigurno jer se boje napada. Kako bi se povećao osjećaj sigurnosti, potrebno je takve prostore opskrbiti boljom rasvjetom, posebno slabo pregledne uli-

Njemačka metropola omiljeno odredište Hrvata

Najmnogoljudniji grad Europske unije - višemilijunski Berlin, najveći i glavni grad Njemačke, ujedno je jedna od 16 njemačkih saveznih zemalja u kojoj skoro jedno stoljeće živi i velik broj Hrvata i građana hrvatskih korijena. Berlin ima 3,664.088 stanovnika, dok u njegovu metropolitanskom području ima čak dvostruko više ljudi - 6,144.600. Berlinom upravlja Senat Berlina koji se sastoji od gradonačelnika i osam senatora koji imaju zastupnički status. Gradonačelnik je predstavnik države Berlin. Zakonodavnu vlast u gradu-pokrajini obavlja Zastupnički dom (Abgeordnetenhaus).

Klarini suradnici u kampanji

čice. Uz to, žene u našem društvu i dalje obavljaju više poslova, poput njegovanja, brige o djeci i kućanskim poslovima. To dovodi do toga da, za razliku od muškaraca koji prelaze ravne rute (do posla i natrag kući), one imaju mnogo usputnih stajanja (zabavište za djecu, škola, radno mjesto, samoposluga, ponovno preuzimanje djece). Zato žene profitiraju od grada s kratkim udaljenostima u kojem se u svakoj četvrti sve može obići brzo i jednostavno. U prosjeku, žene također češće koriste javni prijevoz te rjeđe posjeduju automobil.

Žene su u mnogim područjima još uvijek nedovoljno zastupljene i često su slabije plaćene od muškaraca na sličnim pozicijama. Uz to, mlade žene uglavnom biraju "netehnička" zanimanja. Vi studirate strojarstvo. I danas je to još uvijek neuobičajeno za mladu ženu. Kako reagirate na pitanje o izboru karijere ili studija?

– Većina ljudi se začudi kad im kažem da studiram strojarstvo. Uvijek prvo pitaju za udio žena na mome diplomskom studiju i osjećam li se ugodno s toliko muškaraca. Tu uvijek odgovaram da na mome studijskom odjelu imam samo jednu prijateljicu. Istina je da ima daleko manje žena na STEM tečajevima i to, naravno, primjećujem i na mom studiju. Uobičajeno kažem da smo ipak na dobrom putu. Sveučilište već poduzima mnoge mjere i što se više žena odluči

za ta zanimanja, to će one kao uzor inspirirati sve više djevojka.

Što je po Vašemu mišljenju potrebno kako bi žene bile dovoljno zastupljene u tehničkim zanimanjima?

– Mislim da postoje tri važna vijka: 1. Djeca kopiranjem uzora već u ranoj dobi uče u kojim područjima će se razviti povjerenje u njih, a u kojima neće. Ako se pobrinemo da djevojčicama pri odabiru igračaka ne kupuju samo lutke i kuhinjske, nego možda i druge stvari koje obično dobivaju dječaci, možemo mnogo postići. Uz to, postoje i veliki projekti za škole u kojima djevojčice dolaze u dodir sa znanostima. 2. U školama, kao i na sveučilištima, važno je da nastavnici i profesori budu senzibilizirani za tu temu kako prisutne na svom kolegiju ne bi pozdravljali s - Pozdrav momci, ili djevojkama koje nešto ne razumiju na satu matematike rekli - Zato ti kao djevojčica sigurno dobro crtaš. Na sveučilištima već rade povjerenice za žene, koje obavljaju važne poslove i stvaraju strukture za prijavljivanje slučajeva diskriminacije. 3. Uzori! Postignuća žena u znanosti i tehnologiji moramo učiniti vidljivima. Na taj način inspirira se druge žene i potiče da idu tim putem. Je kako vidite - Mi to možemo!

Skretnice se postavljaju i u školama. Što bi se trebalo promijeniti u školama ili u obrazovnom sustavu kako bi se omogućilo više jednakosti?

– Nije slučajno što osobito djeca iz akademskih domaćinstava završavaju gimnaziju i studiraju. Ova nepravda može se ispraviti različitim mjerama. Svaku učenicu i svakog učenika treba pojedinačno poticati. Najbolje se uči u malim razredima s dovoljno nastavnika, čistim okolišem i raznolikim metodama. Međutim, za zaista jednake šanse moramo se pozabaviti i strukturama. U društvenim školama djeca mogu dugo učiti jedno od drugog. Od toga profitiraju nedovoljno uspješna djeca jer mogu zatražiti pomoć od kolega u razredu. No, pokazalo se da i učenici s dobrim uspjehom imaju velike koristi od nastave

ve u mješovitim razredima jer pomažući svojim bližnjima stječu društvene kompetencije, a u tom procesu i sami svladavaju gradivo. Druga korisna mjera je izvanškolski organizirani nadzor domaćih zadaća. Time se izbjegava problem da neka djeca takvu pomoć kod kuće ne mogu dobiti. Višejezična nastava je dodatna tema. Djecu čiji prvi jezik nije njemački trebalo bi poučavati na njihovom jeziku, a poželjno bi bilo da je i učitelj taj jezik materinski. Tko dobije dobru poduku na svome materinskom jeziku, lakše uči druge jezike.

Što Vam je najdraže raditi kad se ne bavite politikom?

– Sviram violončelo i još uvijek imam satove nastave u glazbenoj školi Reinickendorf. Također se brinem za svoje mnogobrojne sobne biljke i balkon, bavim se sportom i sastajem se sa svojim prijateljima iz nepolitičkog konteksta što je moguće češće. ■

Biciklisti polažu nadu u aktivisticu Klaru

ENG Engineering student of Croatian extraction Klara Schedlich worked with a number of other young activists in the German capital of Berlin to set up a chapter of the Green Youth, also taking an active role in the work of the Green Federation of Reinickendorf. She was elected to the post of president of the local Green Youth chapter in this large quarter in the north-west of Berlin, home to Lake Tegel and the former Tegel airport. Her interview with a leading German newspaper was translated into Croatian by her proud grandmother Bosiljka, founder earlier in her life of a culture centre in Berlin for Croats who had moved to Germany. Along with her successful studies of engineering, Klara also plays the violoncello and is active in sports. She has also entered the political sphere with her Green Youth party candidacy for a seat in the local assembly in Berlin in the 6th electoral district for Frohnau/Hermsdorf/Freie Scholle. Klara speaks Croatian fluently thanks to her grandmother's efforts and did a two-semester exchange stint at the University of Zagreb's Faculty of Mechanical Engineering and Naval Architecture.

ZAKS HERITAGE

HRVATSKI TRADICIJSKI NAKIT

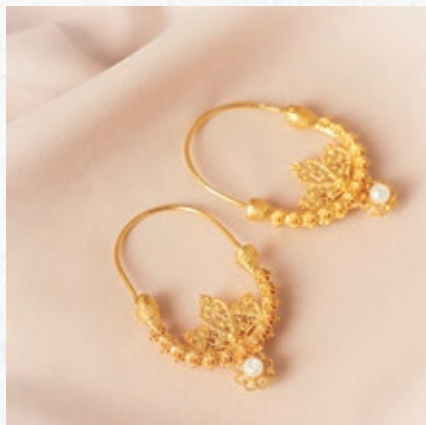
Kolekcija tradicijskog nakita predstavlja kulturnu baštinu Hrvatske pretočenu u nosive modne dodatke – naušnice, ogrlice, narukvice, prstenje i privjeske izrađene u zlatu ili srebru.

Svaki komad nakita predstavlja dio tradicije određenog kraja ili detalj kulturne znamenitosti kao što su naušnice Šibenske rozete čiji je motiv replika s katedrale sv. Jakova u Šibeniku. Tako u Zaks Heritage kolekciji pronalazimo prekrasne primjerke tradicijskog nakita karakterističnog za pojedini predio Hrvatske.

Zaksovi majstori zlatari u izradi tradicijskog nakita i danas su zadržali stare tehnike izrade i obrade nakita kombinirajući ih sa suvremenim tehnologijama.

Kolekcija hrvatskog tradicijskog nakita neprestano se nadopunjuje novim modelima i inačicama već postojećih, prateći tako svjetske trendove i spajajući na izgled nespojivo – tradiciju i suvremenost.

Za više informacija posjetite Zaks Instagram profil [@zaks_hrvatska](#).

Nezaboravno druženje uz suze na rastanku

Upoznajemo i učimo o morskim
organizmima i utjecaju otpada na njih

Nakon dvogodišnje stanke od 9. do 21. srpnja 2021. mladi task-forceovci iz Francuske, Bolivije, Argentine, Mongolije, BIH i Hrvatske sudjelovali su u ekološkoj akciji prikupljanja naplavina i čišćenja priobalja na području istarske Općine Ližnjan-Lisignano koja je uz Turističku zajednicu općine Ližnjan bila domaćin ovogodišnjeg programa

Tekst: **Barbara Buršić** Foto: **sudionici EHTF-a i Denis Mirković, Pulsevents (dron)**

O pćina Ližnjan-Lisignano nalazi se na jugoistoku Istre u blizini najvećeg istarskog grada Pule. Obuhvaća naselja Ližnjan, Šišan, Jadreški, Valtura i Muntić te je okružena morem s istočne i južne strane, a sam obalni pojas dug je više od 27 km. Šišan i Ližnjan gdje se odvio naš program smješteni su uz more s prekrasnim plažama i skrivenim uvalama odakle pogled puca na Kvarner, otoke Cres i Lošinj, a za vedrih dana vidi se i Velebit.

Program je započeo okupljanjem sudionika u Hrvatskoj matici iseljenika u Zagrebu odakle su krenuli put Istre u pratnji Snježane Jurišić, voditeljice Odjela za kulturu HMI u sklopu kojeg se i odvija EHTF. Pri dolasku u Šišan sudionike je pozdravila direktorica TZO Ližnjan Natali Palko Zirdum i ovogodišnja koordinatorica programa EHTF Barbara Buršić.

Nekadašnji vojni objekt na Svetici – Monte Madonni na području Šišana, u šumi, na osami, na početku poučne sta-

ze Svetog Stipana bio je naš privremeni kamp u kojem smo proveli desetak divnih dana. Zajednički obroci, podjela radnih zadataka i zaduženja, radionice, druženja, nova poznanstva i prijateljstva, a i simpatije. Smijeh i poneka suza na rastanku. Već prve večeri blagovaonicu smo premjestili na otvoreno, a domaćini su se pobrinuli da većinu naših obroka čini riba potičući važnost konzumacije ribe i promociju ribolovne tradicije ovoga kraja. U rano subotnje jutro sve je bilo spremno i za radni dio našega programa. Uputili smo se na prvu plažu i u sljedećih deset dana očistili 7 uvala i plaža: Kala, Mala draga, Vela draga, Rudine, Kargadur, Punta Uljeva i Lakošaše. Tijekom naše eko-akcije prikupljeno je preko 35 m3 uglavnom sitne plastike,

no našlo se tu i ležaljki, automobilske guma, odjeće, igraćaka, kozmetike koje su "šporkulje" ostavile po uvalama. Nakon završetka dnevnih radnih zadataka za osvježenje i odmor trebalo je samo obući kupaće i prostrti "šugamane" na netom očišćenim plažama. Na radne zadatke na plaže i uvale odlazili smo biciklima (i dva dana pješakeći) te smo i tako pridonijeli zaštiti okoliša i promoviranju zdravog načina života. Do uvala i naših radnih zadataka vodio nas je Denis Mirković s kojim smo istovremeno upoznavali i savladavali biciklističke i pješačke poučne staze, mitove, legende, floru i faunu, prečice i stranputice od Svetice do mora.

Osim radnih zadataka koji su se uglavnom odvijali u prijepodnevnim satima, poslijepodneva i večeri su bila rezervirana za ekološke radionice, radionice o moru i izradu suvenira od naplavina i otpada, radionicu hrvatskog jezika, medijsku radionicu, izlete, tematske večeri, pub kviz i društvene igre.

Na ekološkim radionicama o zaštiti mora i morskih organizama morski biolog Neven Iveša i edukator Marin Kuzmanić upoznali su nas uživo sa stanovnicima našeg mora i podmorja kao što

Nakon projekcije filma u Areni

su raže, škarpine, morske mačke i zvijske, školjke, rakovi. Naučili smo i kako "škovace" iz mora utječu na te organizme i kako od otpada napraviti originalne suvenire.

Pjevalo se, glumilo *Tri nonice stare*, učilo o dijalektima i savladavalo istarske riječi vezane uz more i ekologiju (šugaman = ručnik, škovace = smeće, šporkulja = neuredna osoba, prljavac, zagađivač), lomilo jezik na *Riba ribi griže rep* i *Cvrči cvrči cvrčak...* Za to su se na radionicama hrvatskoga jezika pobrinule profesorice Francesca Sammartino, moliška Hrvatica, jedna od sudionica programa Iva Puškar te Barbara Buršić.

Kako se EHTF održavao i u vrijeme trajanja Pulskog filmskog festivala ni smo propustili priliku da nakon popodnevno razgleda Pule subotnju večer provedemo na najljepšem kinu pod zvijezdama, na otvorenju filmskog festivala u Areni.

Na cjelodnevni izlet uputili smo se u unutrašnjost Istre. Najprije smo posjetili Pazin i Etnografski muzej Istre i Muzej grada Pazina upoznavajući se s istarskom materijalnom i nematerijalnom baštinom. Imali smo priliku i prošetati dijelom muzeja gdje se priprema proširenje stalnog postava muzeja koji će prikazati i iskustvo iseljavanja iz Istre.

premio pub kviz o Istri i Hrvatskoj i proveo nas Pulom.

Da se sve realizira kako smo zamislili i protekne u najboljem redu pomogli su i Crveni križ – Gradsko društvo Pula, Učenički dom Pula, komunalno poduzeće Brnestr, obrt Bubić i Alen Hero, predsjednik MO Šišan.

Program je zaključen završnom svečanošću koja se održala u utorak, 20. srpnja 2021. U ležernoj atmosferi na završnoj su se večeri najprije prisutnima obratili načelnik općine Ližnjan – Lisignano Marko Ravnić i direktorica TZO Ližnjan izrazivši svoje zadovoljstvo i oduševljenje programom, rezultatima

Završna večer na Monte Madonni

Vidikovac iznad utvrde Monte Madonna

Na prvom popodnevnom izletu posjetili smo i druga mjesta općine Ližnjan, upoznali arheološko nalazište Nezakcij – Vizače, prijestolnicu ilirskog plemena Histri po kojima je i Istra dobila ime, i legendu o posljednjem histarskom kralju Epulonu. U interpretativnoj šetnji kroz Šišan i legendu o strašnom zmaju i Svetici koju smo uklopili u našu završnu predstavu. Posjetili smo i podzemne tunele i utvrdi Svetica – Monte Madonna, čuvaricu Kvarnera. Izlet u Vodnjan započeli smo u Parku kašuna upoznavajući se s umijećem izrade suhozida zaštićenim i na listi nematerijalno baštine UNESCO-a. Šetnja Vodnjanom kroz vrijeme i prostor nastavila u Ekomuzeju Istrian de Dignan, u masliniku gdje smo kušali nadaleko poznato istarsko maslinovo ulje i na didaktičkoj farmi na kojoj smo upoznali i autohtone istarske životinje – boškarina, koze, toware, ovce.

Sljedeća postaja bio je Roč, nekad središte hrvatske glagoljaške pismenosti. Okrijepa u lokalnoj konobi u obliku tipičnih istarskih specijaliteta - maneštra, fuži, fritule, kroštule, bila je dovoljna da nastavimo pješice (kako i priliči eko-projektu) putem Aleje glagoljaša do Huma, najmanjeg grada na svijetu. Uz zanimljivog vodiča i interpretatora glagoljaške baštine i freskoslikarstva proširili smo naša znanja o počecima tiskarstva u Istri, freskama i glagoljskim grafitima.

Sve se aktivnosti, i radne i slobodne, dokumentirane fotografijama i videima koje su snimali sami sudionici. Njih je u dokumentarcu o ovome projektu objedinio i posložio glavni voditelj i voditelj medijske radionice, iskusni Robert Piršl kojemu je ovo bio četvrti po redu EHTF. Drugi voditelj, Matej Kokalj, kao pravi domaći iz Istre, pobrinuo se da nauče popularnu kartašku igru briškulu, pri-

i ispunjenim ciljevima te Barbara Buršić koordinatorka ovogodišnjeg programa. Ona je zahvalila domaćinima i sudionicama na izvrsnoj organizaciji, atmosferi, suradnji i predivnih desetak dana koja će zasigurno svima ostati u lijepom sjećanju. Nakon projekcije dokumentarca koji je montirao voditelj Robert večer se nastavila uz tortu, glazbu, razgovor ugodni, druženje, smijeh. ■

ENG *Eco Ližnjan 2021 was a joint event of the Municipality of Ližnjan in the south of Istra County and the Croatian Heritage Foundation's Eco Heritage Task Force project, which aims to preserve our natural environment and cultural heritage by bringing young people with Croatian heritage to the country to learn about and connect with the homeland of their ancestors, and make a contribution to the ecological revival and preservation of Croatia's natural and cultural heritage through volunteer work in cooperation with the host local community. Fifteen participants of Croatian ancestry from Mongolia, Bolivia, Argentina, Italy, France and Bosnia-Herzegovina gathered rubbish at beachfronts facing seven coves along the coastline area in Ližnjan municipality.*

Rijeka šumećeg imena

Granica, koliko god nastoji biti oštra i jednoznačna, njezino mjesto, a posebno njezina uloga stvar su promatračeva gledišta, sažimanja i širenja silnica društvenih tijekova, kretanja ljudi i dobara. Granica na Raši koliko dijeli, toliko je i mjesto susreta.

Ušće Raše

Tekst: **Marin Knezović** Foto: **TZ Raša**

Riječ je skup glasova koji nosi neko značenje. Premda u osnovi svakog slovnog znaka stoji neki zvuk, većini riječi nedostaje njihova slušna dimenzija. Ukratko, riječi obično nedostaje zvučnost onoga što označuje. To se ne može reći i za ime rijeke Raša. Dva suglasnika i dva samoglasnika odzvanjaju šumom vode. To vrijedi i za antičko ime ove istarske rijeke – Arsia.

Očekivalo bi se kako će ovaj vodotok biti postojan poput svoga imena, no to nije slučaj. Pedeset kilometara dugo korito rijeke u davnini je bilo puno kraće. Raša raste, produljuje se vlastitom snagom već stoljećima. Noseći plodnu zemlju i taložeći je na ušću, čini sebe dužom i važnijom, Raša je nesumnjivo od davnina bitna ljudskim zajednicama. Njezin tok u pretpovijesti je granica između Histra i Liburna, zatim u rimsko doba između Italije i Ilirika, odnosno Dalmacije, u ranom srednjem vijeku između Hrvatske i Franačkog Carstva...

Područje Raše je kraj u kome polako jenjava opori krš vapnenačkih planina u korist smirenijeg, blažeg krajolika koji je nekada oblikovala sjevernotalijanska rijeka Po. Postojanost granica na obalama Raše nije slučajna.

Rijeka Raša

Raša pripada iznimnoj kategoriji razmjerno malih rijeka koje predstavljaju važne granice poput Rubiconu u Italiji ili Leithe, rječice koja je stoljećima dijelila Austriju i Ugarsku.

Tu jedno u drugo gledaju srednja Europa i Mediteran, mrmore glasovi latinskog i slavenskog svijeta, križaju se drvena rala istarskih polja sa željeznim šinama koje gase silnu žeđ teške industrije za pogonskom energijom.

U područje naše rijeke slijevaju se različiti narodi, kulture, jezici – Nijemci, Talijani, šareni svijet mletačke zajednice naroda čiji su dio Albanci, Grci, Crnogorci, koji amo dolaze poslije strašnih pustošenja Uskočkog rata (1615. – 1617.).

U ranom novom vijeku od 16. do kraja 18. st. Barban i Labin dva su svjetonika urbanih ambicija u teškoj, masnoj magli seoske svakodnevice ovog područja. To ne znači kako su miris oranica, šum maslinika ili topot stoke daleko od njih, dapače, ali u njima se pojavljuju ljudi koji žele vidjeti dalje od uspavanih istarskih dolina. Kroz istarsku maglu najoštrije prodire intelekt barbanskog kanonika Petra Stankovića krajem 18. i

Pa ipak i u tom vašaru etničkih skupina i tradicija, ovo je od ranoga srednjeg vijeka izrazito hrvatski kraj, svijet glagoljice i staroslavenskog bogoslužja, kraj u kojem su prevoditelji mletačkim činovnicima neizbježni.

početkom 19. st. Da, Stanković je svećenik, kanonik, ali to ga najmanje zanima. Područja njegova interesa su povijest, etnologija, jezikoslovlje, biologija, zoologija, novi poljoprivredni strojevi, metode obrade zemlje i stjecanje velikoga materijalnog bogatstva. Na trenutak Barban postaje žarište europskog prosvjetiteljstva. Pogledi mnogih vrsnih europskih intelektualaca traže jednog kanonika na rubu europske civilizacije.

Raša je ponajprije voda, ali ne samo voda koja teče njezinim otvorenim koritom. Rijeka je podzemnim, teško dočuvim vezama povezana s kretanjem ove neuhvatljive tekućine kroz istarski krajobraz. Voda se naglo diže i spušta iz podzemnih ponora i u nekoliko sati pretvara plodno polje u jezero, čvrsto tlo u žitki glib. Zimi je situacija bila takva da su u srednjem vijeku i na početku modernog doba mnogi doživljavali Labinštinu kao otok, područje okruženo morem, rijekom i hirovitim jezerima i močvarama.

Među tim varljivim vodenim pojavama posebno se isticalo Čepičko jezero, plitka vodena površina koja je bila izvor ribe, ali i malarije. Pobjediti jezero značilo je pokazati mišice ljudske do-

mišljatosti i organizacije. Već krajem 18. st. kuju se planovi koji bi pretvorili kraški fenomen u obradivo zemljište. Borba je bila duga i neizvjesna da bi u potpunosti završila tek 70-ih godina 20. st. Pobjeda nad vodom od drevnog Egipta i stare kineske civilizacije bila je izraz državne moći i time njezina legitimiteta. Toga je bio svjestan i fašistički režim u Istri kada je 30-ih godina 20. st. probijanjem podzemnog kanala zadao jezeru sudbonosni udarac.

Raša je rijeka koja nema samo svoje korito, nego i svoj zaljev. Doduše, i on je bio dio riječnoga toka dok ga nije pokrilo more topljenjem zadnjega ledenog doba. Na mjestu korita i riječne doline nastala je duboka uvala okružena strmim stijenama poput skandinavskih fjordova. Zaljev Raše, u kome se natječe more s riječnom vodom, ostavlja plovilima dojam sigurnog pribježišta. Ipak, veća luka tu nastaje kasno. Zbog naplavina naše rijeke tu se vodi stalna borba s podizanjem morskog dna i gazom brodova.

Nastanak luke vezan je uz još jedno prirodno bogatstvo ovog kraja, a to je ugljen. U početku, u 18. st., u svo- me vlažnom i raspadajućem, "mrsnom"

obliku on služi za premazivanje oplata brodova. Stoljeće ugljena je 19. stoljeće, a time i njegova ležišta oko Raše dobivaju neslućenu vrijednost. Pojam Raša od tada se više veže uz ovo moćno gorivo, nego uz samu rijeku.

Kao i svako razdoblje, tako je prošlo i vrijeme ugljena i njime pokretanih čudovišnih strojeva. Raša je ostala. Više nije pojam za granicu niti za napor industrijskog radnika. Što je danas Raša? Rijeka čeka ljudski odgovor na to pitanje. ■

Grad Raša i istoimena rijeka

ENG In the past the Raša River in Istra County has marked the frontier between the Istri and the Liburni, later, during the Roman occupation, the frontier between Roman Italia and Illyricum, i.e., Dalmatia, and in the early medieval period between the Croatian kingdom and the Frankish empire. It is one of a very few minor rivers that have marked major boundaries; like the Rubicon in Italy, or the Leitha, which for centuries marked the border between Austria and Hungary. The Raša area marks the transition from the harsh limestone karst landscape to a gentler plain of the kind formed around the Po River. The fact that the Raša served as a border for so much of our history is not coincidental. The formation of a port where the river empties into the Adriatic Sea is associated with a natural resource this region is known for: coal. In the early eighteenth century coal tar was used as an anti-fouling agent to coat the hulls of wooden ships. The nineteenth century saw the rise of the age of coal, affording a hitherto unimageable value to the local coal deposits. From that point on Raša has been associated more with this powerful new source of energy than with the river itself.

Raša (foto Iva Urh)

Istarska rijeka Raša duga je 23 kilometra i drugi je po dužini vodotok na hrvatskom dijelu Istarskog poluotoka. Pripada rijekama Jadranskog sliva, a izvire nedaleko od mjesta Paz.

Tekst: **Darko Mihelj** Foto: **Branimir Jukić, Dalibor Vladović, Luka i Darko Mihelj**

Osnovna karakteristika rijeka Jadranskog sliva je da se u blizini ušća miješaju slatka i slana voda pa dobivamo bočatu vodu. Također, u Istri je osobito velika erozija koja nastaje vjetrom i vodom zbog klimatskih osobina istarske klime (veliki prosjek oborina i visoki dnevni maksimum kiše) te zbog geološke podloge na flišu. Tako se ušće Raše pomaknulo za četiri kilometra u proteklih 240 godina i zatrpava Raški zaljev.

Uza zajednice halofilnih pašnjaka vezane su sljedeće vrste:

Grmolika caklenjača dobro je prilagođena na obalna slana staništa i slane močvare. Može narasti do metar i pol. Biljka je ugrožena jer se koristila za jelo te kao izvor za potašu, tj. kalijev karbonat za proizvodnju stakla i sapuna.

Grmolika jurčica je manji drvenasti polugrm, stanovnik suhih i polusuhih slanih staništa, slanih močvara i sličnih staništa. Ima sitne zelene cvjetove. Cvjeta od svibnja do listopada. Ova biljka jedna je od mnogobrojnih koje su se koristile za proizvodnju sode bikarbone te u industriji sapuna i stakla. U 18. i 19. stoljeću velike količine ove biljke izvozile su se iz sjeverne Afrike u Europu. U Hrvatskoj je strogo zaštićena i osjetljiva vrsta.

Modrozeleni omakalj živi na obalnim područjima Mediterana i Crvenog mora te na nekim dijelovima Srednjeg istoka. Razgranjeni je polugrm. Biljka ima vodoravne drvenaste stabljike koje se mogu ukorijeniti na člancima iz kojih izbijaju uspravne, zelene sukulentne stabljike. Listovi su mali, nalik ljuškama. Cvjetovi su sićušni i oprašuju se vjetrom. Ova biljka podnosi visoke koncentracije morske soli, također i visoke koncentracije kadmija koje su za druge biljke smrtonosne. **Primorska obalnica** je zeljasta trajnica - geofit, iz porodice trava. Kritično je ugrožena i strogo zaštićena vrsta. Stanovnik je zaslanjenih muljevutih i pjeskovitih morskih obala. **Primorska pepeljuga** je zeljasta trajnica uspravne, uzdižuće i razgranate

Bodljikava zečina -
Centaurea solstitialis

Grmolika caklenjača -
Arthrocnemum fruticosum

stabljike. Ima sitne, neugledne, jednospolne i jednodomne cvjetove skupljene u klasaste cvatove. Cvate od srpnja do rujna. Naziv roda dolazi od grčkog *halimos* što znači slan, morski. Za jelo se koriste mladi listovi, sirovi u salati ili kao dodatak varivu.

Primorski zvjezdan raste od Euroazije do Afrike. Trajnica je koju nalazimo u slanim močvarama i u estuarijima. Iako je trajnica, često je i kratko živuća biljka. Cvate u jesen. Jedna od prilagodbi na slani okoliš koju posjeduje sastoji se u tome što može pohraniti sol iz okoliša u svojim listovima. Kada salinitet u listu postane previsok, biljka odbacuje list i stvara novi regulirajući tako razinu soli u svom organizmu. Kontinentalna podvrsta ove vrste - panonski zvjezdan, raste u Hrvatskoj u okolici Vukovara i strogo je zaštićena i kritično ugrožena vrsta.

Uz navedene biljne zajednice karakteristične za slana staništa, tu nalazimo i livadu **svežnjaste bezbridnjače** i **grmolike caklenjače**.

U zanimljivost toka Raše spadaju i Raški kanjon i Raški zaljev. Kanjon je dugačak 19 km, visina mu doseže i do 300 m, dok mu je na dnu širina 100 do 300 m. Zaljev je potopljeni dio nekadašnje doline Raše.

Bedzbridnjače pripadaju travama. Naziv roda dan je u čast talijanskog botaničara i istraživača Benedetta Luigija Puccinellija. Osim što je bio profesor botanike, bio je i direktor botaničkog vrta u toskanskom gradiću Lucci. Vrste iz ovog roda su trajnice. Stanovnice su plitkih, muljevitih, za plime plavljenih morskih obala. U Istri ih izrazito ima na ušćima Raše i Mirne. Uz bezbridnjače u toj je zajednici i **široka ili obična pepeljuga** koja je jednogodišnja biljka, tzv. monoeična biljka (zasebno su muški i ženski cvjetovi, no obje vrste cvjetova nalazimo

na istoj biljci). Cvjeta od lipnja do rujna.

Na vlažnim poplavnim travnjacima Istre i Kvarnera raste livada **divljeg ječma** i **bubuljičaste vlasnjače**. Nekada je ova biljna zajednica zauzimala goleme površine u dolinama Raše i Mirne. Zbog regulacije rijeka i pretvaranja travnjaka u oranice promijenila su se takva staništa pa je počelo njihovo nestajanje. U posljednje vrijeme oranice se prestaju eksploatirati.

Na ovakvim travnjacima nalazimo: **klasulju ili livadni ječam**, strogo zaštićenu i ugroženu vrstu trave. Stanovnik je svježih do vlažnih, često zaslanjenih staništa. Takva staništa nestaju zbog melioracije i pretvaranja u oranice ili zaraštavanjem, sukcesijom te prestankom gospodarenja travnjacima. Ječam je inače rod jednogodišnjih i dvogodišnjih biljaka. Biljka raste u obliku sivozelenih rahlih busenova. Tamo gdje raste možemo biti sigurni da je tlo bogato hranjivim tvarima. Cvjeta od lipnja do kolovoza.

Lukastu kozju bradu kao dvogo-

Jedna zanimljivost vezana je uz Rašu, odnosno uz Pazinski potok kao najdužu istarsku ponornicu. Voda tog sliva sva završi u ponoru Pazinske jame te podzemno utječe na kvalitetu izvora u dolini Raše.

Najzanimljivija biljna zajednica na ovom području su tzv. halofilni pašnjaci na ušću Raše, grmolike trajnice na morskim slanim muljevitim obalama.

dišnju zeljastu biljku nalazimo oko Mediterana, na suhim, toplim i osunčanim staništima. Grimizni jezičasti cvjetovi ove glavočike cvatu tijekom svibnja i lipnja. Otvaraju se samo ujutro za sunčana dana kako bi ih mogli oprašiti kukci. Medonosna je biljka. Ime roda dolazi od grčkih riječi *tragos* i *pogon*, koza i brada, jer biljci papusne dlake podsjećaju (*papus* – preobražena čaška cvijeta u većine vrsta glavočika) na kozju bradu. Naziv vrste dolazi od toga što listovi nalikuju listovima divljeg poriluka. Cijela je biljka jestiva.

Uskolisni lan je prirodno rasprostranjen u Sredozemlju i zapadnoj Europi. Dvogodišnja je zeljasta biljka ili trajnica. Stanovnik je suhih, vapnastih ili neutralnih travnjaka, često uz more. Cvjetovi su blijedoplave boje sa

šarom tamnije boje. Biljku oprašuju većinom pčele i ose.

Još su neke zanimljive svojte koje rastu u području Raše: **trbulja** raste u submediteranskim bijelograbovim šumama. **Bodljikava zečina** jednogodišnja je biljka iz porodice Asteraceae. Na metar visokoj stabljici stvaraju se mnogobrojne glavice koje se sastoje od 10 do 50 cvjetova žute boje. Nakon što je njezin proces reprodukcije gotov, biljka ugiba, obično krajem ljeta. U Euroaziji ova biljka ima prirodne neprijatelje među životinjama i biljkama dok je u drugim dijelovima svijeta invazivna biljka koja degradira tamošnja staništa i prirodne ekosisteme.

Česmina je ljekoviti zimzeleni grm ili stablo rašireno na području Mediterana. U Istri zalazi duboko u kopno, u

dolini Raše i u Limskom kanalu. Ova biljka može narasti do 20 metara visine. Ima kožaste listove koji su u mladosti nazubljenog zuba. Cvjetovi su jednogpolni i jednodomni. Cvjeta u travnju i svibnju. Plod je žir, malo izdužen i sužen na vrhu. Može doživjeti i 1000 godina. Česmina ili hrast crnika je najvažnija vrsta zimzelene šumske vegetacije Sredozemlja. Može se naći i kao degradacijski stadij u makiji, garigu i priobalnim kamenjarama. Drvo ove vrste je tvrdo i izdržljivo. Zbog tog je razloga mnogo šuma česmine posječeno, najviše zbog izgradnje brodova. Osjetljiva je vrsta na niske temperature zraka i tla.

Oštroigličasta borovica prostire se na većim površinama Raškog zaljeva i Raške drage. Naime, na tom području više nema ispaše travnjaka pa se u

Oštroigličasta borovica -
Juniperus oxycedrus

Vodena metvica -
Mentha aquatica L.

Uskolisni lan -
Linum bienne

Lukasta kozja brada -
Tragopogon porrifolius

Dolina Raše (foto Iva Urh)

procesu vegetacijske sukcesije naselila ova vrsta.

Plutajući mrijesnjak je trajnica, vodena biljka čija stabljika može doseći i dužinu od metra. Ima plutajuće i podvodne listove. Latice su zelene boje. Plutajući listovi su eliptična oblika. Plod je mesnat.

Šparoga je višegodišnja zeljasta biljka. U proljeće iz pupova tjeraju mnogo brojni izdanci. Stabljika joj može narasti do dva metra uvis. Sitni cvjetovi zvonolika oblika žutozelene su boje. Dvodomna je biljka – na zasebnim su biljkama ženski i muški cvjetovi. Ima plod, male crvene bobice. Latinsko ime roda dolazi od grčkog *spargao* što znači izbijam, zbog pojavljivanja izdanaka iz tla. Mladi izdanci šparoga su jestivi, koriste se u kulinarstvu Istre. Posebnim uzgojem, pokrivajući šparoge folijom i sprječavajući dotok svjetlosti, dobivamo tzv. *bi-*

jale šparoge, bez klorofila i zelene boje, okusom blaže i bogatije vitaminima. Šparoge su ljekovite jer poboljšavaju rad bubrega i izlučivanje mokraće. Njezine pržene i kuhane sjemenke mogu poslužiti kao zamjena za kavu.

Vodena metvica višegodišnja je zeljasta biljka nasuprotnih listova i sitnih cvjetova, svijetle ružičaste boje. Cvate od lipnja do rujna. Raste na vlažnim i močvarnim područjima. Jako je dobra medonosna biljka. Naziv roda *Mentha* zahvaljuje grčkoj mitologiji. Naime, vodena nimfa Ment je bila ljubavnica Hada, boga podzemlja. Kada je za to saznala njegova žena Perzefona, iz osвете ju je pretvorila – u metvicu. Listovi ove biljke su aromatičnog okusa i mirisa te se upotrebljavaju za čajeve ili kao začini.

Zavinutobodljasti mak je zeljasta jednogodišnja biljka iz porodice makovita. Strogo je zaštićena i kritično ugrožena.

Primorska pepeljuga -
Halimione portulacoides

na vrsta. Crveni cvjetovi pojavljuju se na dugim stapkama od travnja do lipnja. Stanovnik je žitnih polja, a u novije vrijeme je zabilježena jedino u Istri.

Na samom području općine Raša nalazimo nekoliko posebnih rezervata vegetacije: rezervat šumske vegetacije *Ubaš* i nekoliko značajnih florističkih rezervata s prirodnim travnjacima. Sama dolina Raše je primjer kultiviranog krajolika. Poseban tip tzv. Natura 2000 staništa je *Raški zaljev*, primjer obalne lagune (plittkoga obalnog proširenja s morskom vodom) gdje ima morskih cvjetnica (npr. *Zostera*) koje ovdje jako dobro uspijevaju zahvaljujući bogatstvu hranjivih tvari. ■

ENG The Istrian river Raša is basically about 23 kilometers long and is the second longest watercourse in the Croatian part of the Istrian peninsula. It springs near Paz. Its basin is complex, consisting of numerous tributaries. If the upper course of the so-called Letajski stream would be added to the main course of Raša, its length would be 35 km. On some tributaries we find several waterfalls, such as the Sopot waterfall, which is located on Švički creek. The waterfall is 8 meters high and is located near the village of Floričići. Special attractions of the Raša river are the Raška canyon and the Raška bay. The canyon is 19 km long, its height reaches up to 300 m, while at the bottom it is 100 to 300 m wide. The bay is a submerged part of the former Raša valley, 12 km long and up to 1 km wide. The tidal wave leads to the fact that here is the so-called, brackish or transitional water. It is therefore no wonder that the banks of this river are inhabited by numerous plant species adapted to high salinity, most commonly halophyte plants. The area of the ridge of the Učka mountain partly hydrologically belongs to the Raša river basin, where in the Učka Nature Park we find many interesting rare endemic, protected and endangered plants. In ancient historical times, this river was an ethnic and political border - it divided the Istrians and Liburnians, Italy and Dalmatia (Liburnia).

Bogatstva Istre

Tekst: Nika Jakob

Magarac u dolini Raše (foto: Iva Urh)

MAGARAC

Počeci uzgoja magaraca u Istri potječu još od vremena Rimskog Carstva. Uz boškarine, oni su nezamjenjive radne životinje u obradi istarskog tla. Magarci u istočnom dijelu Istre različiti su od onih koje nalazimo u središnjem i zapadnom dijelu Istre. To se tumači većim utjecajem manjih primorsko-dinarskih magaraca. Prema provedenim istraživanjima, na području Istre postoje dvije subpopulacije magaraca: sjevernojadranski i istarski magarac. Sjevernojadranski magarac je čvrste konstitucije, pravokutnoga tjelesnog okvira te je iznimno izdržljiv i otporan. Boja tijela je tamnosmeđa do crna s prljavo bijelim trbuhom. U grebenu je visine oko 115 cm. Živi i na Kvarnerskom otočju, ali ne u velikom broju. Istarski magarac je četvrtasta tjelesnog okvira, čvrste do grube konstitucije. Visina u grebenu je od 125 do 135 cm. Boja tijela je crna te također ima prljavo bijelu boju trbuha. Najočitiji trag u genomu istarskoga magarca ostavili su apulijski magarci koji su u ovo područje ulazili kao melioratori. Uzgajivači istarskoga magarca organizirani su u udruženje - Udrugu uzgajivača istarskoga magarca "Istrijski tovar", a uzgojni program provodi Hrvatska poljoprivredna agencija, kao i za sjevernojadranskog magarca.

ISTARSKO GOVEDO

Istarsko govedo, u narodu poznato pod nazivom "boškarin", prema nekim izvorima potomak je goveda dovedenih iz panonskih ravnica u 5. stoljeću. Početkom 19. stoljeća ta su se goveda križala s govedima iste podolske skupine iz talijanskih pokrajina. U prosjeku su težine oko 1000 do 1200 kg, ali mogu biti teški i do 1400 kg. Dlaka im je svijetlosive do bijele boje, a bikovi su u pravilu tamniji. Jedna od specifičnosti ove pasmine je pojava tamnijeg pigmenta na vratu, plećki te donjem dijelu rebara i trbuha, koja je u bikova češća. Boškarin je radno govedo koje je pojavom mehanizacije i procesima deagrarizacije gotovo nestalo. Najveći broj grla nalazi se u okolici Buja, a prije nekoliko godina vraćeni su i na otok Unije. Naime, njihova lokalna poljoprivredna zadruga obratila se AZZRI, agenciji za ruralni razvoj Istre koja u svojim programima ima plan za uvođenje boškarina u područja Kvarnera i otoka, te je od njih dobila matično stado junica i bika, koje je do danas naraslo na osamdesetak grla. Dvadesetih godina 19. stoljeća postojalo je čak 50 000 grla, a danas u Istri ima samo stotinjak grla istarskoga goveda. Prema podacima Hrvatske poljoprivredne agencije za 2013. godinu, u Hrvatskoj se uzgaja 40 bikova, 720 krava i 442 grla ženskog podmlatka. Boškarin, dakle, ima status visoko ugrožene pasmine. Na njegovu očuvanju i zaštiti djeluje Savez uzgajivača istarskoga goveda još od 1989. godine. Agencija za ruralni razvoj Istre d.o.o. osnovana je 2003. godine i bavi se trajnom zaštitom ove pasmine.

Boškarini na Unijama
(foto: Marko Vrdoljak)

Detalj freske "Poklonstvo kraljeva" s prikazom istarskog goniča Vincenta iz Kastva 1474. Beram, Gliptoteka HAZU, inv.br.Ga.K.-111, foto: Ljerka Galic

ISTARSKI GONIČ

Istarski gonič je pasmina koja je svoje ime dobila zahvaljujući regiji iz koje potječe, a to je Istra. Smatra ih se najstarijom pasminom u Hrvatskoj. Pasma se dijeli na istarskoga goniča kratke dlake i istarskoga goniča oštredlake, a oni potječu od "istočno-jadranskoga bijeloga goniča s oznakama". Dokazi o postojanju istarskoga goniča kratke dlake potječu još od razdoblja između 1348. i 1372. godine. Najstariji slikovni zapis nalazi se u crkvi sv. Marka Evanđelista u Makarskoj, te u klaustru Franjevačkog samostana u Dubrovniku. Na zidnim slikarijama u kapeli na groblju pokraj mjesta Beram pod nazivom "Poklonstvo kraljeva" iz 1474. prikazan je istarski kratkodlaki gonič. U crkvi sv. Franje u Zadru nalazi se prikaz istarskoga goniča na oltarnoj pali "Gospa od milosrđa". Uzgoj istarskih goniča u Hrvatskoj započeo je prije 14. stoljeća, a to je zapisano u opisima u manuskriptu đakovačkoga biskupa Petra Bakića iz 1719. godine. Pasma se lako obučava za lov. Srednje veličine, živahan, samostalan i lako odgojiv te iako privržen svojim vlasnicima, prema nepoznatim ljudima ponaša se suzdržano. Istarski oštredlaki gonič, pak, ima tu vrstu dlake zahvaljujući podneblju u kojem je uzgojen, a koje podrazumijeva planinska područja istočno od jadranskog priobalja gdje su temperature niže. Istarski gonič-brek koristi se pretežno za lov na zečeve, lisice, divlje svinje, a mogu se koristiti i kao krvosljednici. Prema osobinama srodnik je psu dalmatincu, posavskom goniču i starohrvatskom hrtu, što je dokazano i veterinarskim istraživanjima.

Zahtjevi za standardizacijom sežu u 1924., ali tek 30. svibnja 1999. godine Svjetska kinološka organizacija priznala je ovu pasminu kao autohtonu hrvatsku. ■

Istarski gonič

ENG The Boškarin cattle breed is indigenous to Istra County on our northern seaboard. It is seeing a revival in breeding in the county and on the nearby island of Unije, where there are now some eighty head of the breed. In the Raša River valley there are renewed efforts to breed donkeys. The Istrian Short-haired Hound is an indigenous Croatian breed.

Zaboravljeni biser napuštene baštine

Neposredno prije Drugog svjetskog rata diljem Italije niknula su namjenski građena radnička naselja. Tako je u nizu od planiranih dvanaest u samo 547 dana 1937. izgrađen grad Raša - Arsia, prvotno radnog naziva Liburnia. Mogli bismo ju nazvati "Pompejima 20.stoljeća".

Priredila: Ljerka Galic Foto: Neven Stipica
arhivske fotografije ljubaznošću Dine Julius

Na vrhuncu fašističke ere krajem travnja 1936. godine, u dolini uz ušće samo 30 kilometara duge rijeke Raše (talijanski Arsia), počeo je nicati istoimeni grad. Cilj programa "citta di fondazione" Benita Mussolinija kao rezultat potreba talijanskoga gospodarstva bio je dokazati moć i polet fašističkog režima uz sinergiju ekonomskog, arhitektonskog i

Općinska zgrada 1937.

Školska zgrada 1937.

Općinska zgrada 2021.

Školska zgrada 2021.

umjetničkog stvaranja. U sklopu tog programa planirana je izgradnja dvanaest potpuno novih gradova: Musso-linia/Arborea 1928., Littoria/Latina 1932., Sabaudia 1934., Pontinia 1935., Fertilia 1936., Guidonia, Aprilia, Arsia/Raša 1937., Torviscosa, Carbonia 1938., Pomezia 1939., PozzoLittorio d' Arsia/Piedalbona/Podlabin 1942. godine, među kojima je njih nekoliko bilo planirano posebno za potrebe rudarenja. Urbanističko-arhitektonski gledajući, sva naselja projektirana su prema tada najvišim standardima racionalističkog oblikovanja. Glavni razlozi podizanja

Raše bili su snažna ekspanzija rudnika sa stalnim povećanjem proizvodnje, što je popraćeno i povećanjem broja radnika. Autor ekonomskog buma bio je Židov Guido Segre koji je planiranje novog naselja povjerio tršćanskome arhitektu Gustavu Pulitzeru Finaliju, također židovskih korijena. On je imao jedinstvenu priliku urbanistički riješiti kompletno naselje i arhitektonski oblikovati svaki objekt. Raša je ujedno i primjer potpunoga urbanističkog prilagođavanja konfiguraciji okoliša u kojem nastaje, kao i lokalnim graditeljskim tradicijama.

Postavljanju temelja prethodili su opsežni melioracijski radovi raške i osobito Krapanske doline, odnosno isušivanje kužnoga močvarnog tla, u vremenu od 1928. do 1934. godine, u organizaciji posebnog Konzorcija na čijem se čelu nalazio Labinjanin, barun **Giuseppe Lazzarini**.

Do tada, na mjestu budućega grada stajala je samo jedna kuća, u kojoj su bile smještene trgovina i gostionica.

Arhitekt je podijelio Rašu hijerarhijski na radnički i službenički dio te na središnji trg sa svrhom povezivanja, ali i razdvajanja ovih dvaju svjetova. U

Hotel i crkva sv.Barbare 1937.

Crkva sv.Barbare i zgrada Doppolavoro 2021.

Kuća za rukovodeći kadar

Grad Raša jedini je primjer potpuno očuvane urbanističke cjeline iz međuratnoga doba, živi spomenik arhitekture talijanskog racionalizma. U svim drugim gradovima iz tog programa nešto se u kasnijim desetljećima nadograđivalo, mijenjalo, ali Raša je ostala ista, netaknuta. I sa svim promjenama, velika većina kuća u Raši izgleda isto kao kada su bile izgrađene. Postoji čak i nekoliko stanova u kojima je isti namještaj, ista peć na ugljen, iste pločice koje su dočekale prve stanovnike prije Drugog svjetskog rata. Ljudi jednostavno nisu imali novca za ulaganje.

Menza na ulazu u rudarsko okno

radničkom dijelu nizovi su istovjetnih kuća s po četiri dvosobna stana, svaki s odvojenim ulazom i jednakim komandom vrta. U svakom je stanu bila peć na ugljen koja je omogućavala grijanje. Stanovi za službenike i rukovoditelje imali su nešto veći komfor i grijanje im je omogućeno uz toplu vodu iz gradske

toplane. Ukupno je izgrađeno 96 kuća za 2000 do 3000 stanovnika, s mogućnošću proširenja do 5000. Uz stambene zgrade izgrađeni su svi potrebni sadržaji: rudarsko-industrijski kompleks, javne zgrade, hotel, pošta, škola, crkva, vrtić, bolnica, kino, kazališna dvorana, telefonska centrala, gradska toplana,

pa čak i otvoreni bazen olimpijskih razmjera. Infrastrukturalna rješenja bila su također na visokoj razini - vodovodna i kanalizacijska mreža, gradska rasvjeta i asfaltirane prometnice, topla voda u svim javnim objektima...

Pulitzer je kao srce Raše zamislio gradski trg čijem je projektiranju posvetio posebnu pozornost. Na trgu dominira impozantna crkva svete Barbare s pomno promišljenom krovnom konstrukcijom dobivenom nizanjem armirano-betonskih lučnih rebara koja

Rudarska prošlost izdvaja Rašu od ostalih gradića u Istri i čini je prepoznatljivom, a utkana je u cjelokupnu sliku Raše. Bogata baština rudarskog življenja autentično je prikazana u Centru Arsia, malome muzeju rudarstva koji se nalazi na Raškom trgu i na izravan način posjetitelju nudi svojevrsni doživljaj nekadašnjeg rada i života raških rudara. Sam ulazak u muzej dočaran je kao rudarsko okno, a simbolika podzemnog života naglašena je kontrastom tame i svjetla. Slike rudarskih lica, mnogobrojni eksponati iz rudnika pružaju posjetitelju istinski doživljaj atmosfere rudnika. Posjetitelj se stapa s interijerom i proživljava rudarsku stvarnost. Hod po originalnim tračnicama neponovljiv je osjećaj, a ekrani s videoprojekcijama vode posjetitelja u prošlost. Arhivski filmovi dočaravaju vizualni trenutak jednog vremena i postajemo dio jedne nesvakidašnje priče. Slikama i zvukom posjetitelj upoznaje povijest Raše i njezinu inauguraciju. Zvučni efekti stvaraju dojam istinskih eksplozija u rudniku i kopanja ugljena. U sklopu muzeja dodatnu zanimljivost čini prikaz tipičnoga, siromašnoga rudarskog stana. Siromašni rudarski život zrcali se u interijeru stana uz istinski prikaz pomno odabranih predmeta. Kontrastom izmjene tame i svjetla ulaskom u rudarski stan pojačan je osjećaj težine rudarskog života.

Urbanistički gledano, Pulitzer je s Rašom, koja je inaugurirana 4. studenoga 1937., u potpunosti ostvario Le Corbusierov koncept linearnoga industrijskoga grada uklopljenog u prirodni okoliš. Arhitektonski, projekt je bio kombinacija talijanskoga racionalizma i takozvanog novog klasicizma ili liktorskoga stila.

podsjećaju na izvrnuti rudarski vagon. Četvrtasti pripojeni zvonik podsjeća pak na rudarsku lampu koja se, inače, danas nalazi u općinskom grbu. Zanimljivo, u Raši zbog nepoznatih razloga ne postoji groblje - neki misle zato što je

fašistička ideologija izbjegavala ideju da će u modernom gradu radnici jednog dana umirati, a neki zbog toga što bivše močvarno tlo jednostavno nije pogodno za ukapanje mrtvih.

Tijekom gradnje Rašu je posjetio i

Gustavo Pulitzer Finali rođen je 17. listopada 1887. godine u Trstu u mađarskoj židovskoj obitelji, od oca Geze Pulitzera i majke Karoline Finaly. Od 1893. do 1907. godine dovršava osnovno i srednje školovanje u Trstu da bi već 1908. godine započeo studirati na Politehnici u Beču i Münchenu do 1911. godine. Nakon završenog studija tri godine putuje Europom. Kako bi izbjegao mobilizaciju, 1914. godine odlazi bratu u brazilski Sao Paulo te tamo ostaje sve do 1919. godine i počinje stvarati svoje prve arhitektonske radove. Godine 1920. vraća se ponovno u Trst gdje utemeljuje studio za uređenje interijera "S.T.U.A.R.D.". Pet godina nakon osnivanja studija od brodovlasničke obitelji Cosulich dobiva prvu narudžbu za uređenje interijera broda "Saturnia". Od 1925. pa do 1934. godine uređuje interijere većine brodova izgrađenih u Trstu i Monfalconeu te brodova nacionalnih i stranih kompanija. U Raši još uvijek kola urbana legenda da je zbog nezadovoljstva lokacijom Benito Mussolini dao ubiti arhitekta, što nije istina - Pulitzer se 1939. preselio u SAD, gdje je projektirao paviljone talijanskih restorana za svjetsku izložbu u New Yorku, a bio je i projektant mnogobrojnih vila u Hollywoodu. U Italiju se vratio nakon 1949. te naselio u Genovi, nastavivši raditi kao arhitekt, posebice na dizajnu brodova, za što se već ranije specijalizirao. Umro je 1967. godine.

sam fašistički vođa Duce koji, navodno, nije bio zadovoljan izborom lokacije novoga grada - smatrao je da ga je trebalo smjestiti na brdo, da bude vidljiv iz daljine i svojom monumentalnošću veliča fašizam.

Zbog svoje fašističke prošlosti Raša je u Jugoslaviji sustavno zapostavljena i prepuštena propadanju iako se, formalno, i dalje slavila kao radničko, udar-

Kuća za službenike samce

ničko mjesto. Kao i u susjedni, četiri kilometra udaljeni Labin, ovamo su se doseljavali radnici iz čitave Jugoslavije, posebice iz Bosne i Hercegovine.

Zapostavljanje je glavni razlog zašto Raša nije bila uništena kao urbanistička cjelina. Nakon zatvaranja rudnika 1968., vlasti jednostavno nije bilo briga za nju.

Bila je dio općine Labin. Ljudi su radili u rudniku u Labinu, autobusi su svakoga dana vozili rudare na posao sve do 1988., kada je zatvoren i labinski rudnik. Toliko je bila siromašna da se ništa nije gradilo, čemu možemo zahvaliti što je danas jedinstvena u Europi. Čak ni danas nema veći ugostiteljski objekt. ■

ENG *Raša is a former mining town in Istria County. It was opened in 1937, raised as an entirely new settlement in just 547 days as part of an effort by the Italian government—under whose administration much of Istria County was as Europe inched toward the Second World War—to erect purpose-built settlements for the working class. Raša, initially to have been named Liburnia, was the first of twenty such envisaged town-building projects. Raša is the sole example of a completely preserved urban unit from the period between the two world wars of the architecture espoused under Italian rationalism. The urban layout created in Raša, inaugurated on 4 November 1937, by Trieste-based architect Gustavo Pulitzer-Finali is considered a complete achievement of Le Corbusier's concept of a linear industrial city ensconced in a natural environment.*

Jezični podsjetnik

Raša u hrvatskoj povijesti i jezikoslovlju

S povijesnoga je aspekta rijeka Raša također bila granično područje, posebice od druge polovice 8. stoljeća do sredine 10. stoljeća. Te su administrativne granice pogodovala razlikama među govorima.

Vjerujem da su se mnogi putnici Istrom zapitali odakle rijeci koja protječe jugozapadnim dijelom toga poluotoka ime *Raša*. Kao i mnoga druga zemljopisna imena u Istri i ime rijeke Raše je romanskoga podrijetla, ali ne i ishodišta. Potječe od romanskoga *Arsia* s premetanjem početnoga *ar > ra* od čega je nastalo *Rasia* i zatim *Raša*. Etimološka istraživanja pokazuju da je u romanskim idiomima ta riječ bila prihvaćena iz etruščanskoga jezika u kojem se riječ *arsie* rabila u značenju: svet. Sukladno tomu *Arsia* je značilo: sveta rijeka. To upućuje na činjenicu da je ovaj hidronim (tj. ime rijeke) nastao u pogansko doba kada su se rijeke štovale kao božanstva. Budući da su Etruščani najvjerojatnije potjecali iz Male Azije, etimolog Petar Skok smatra da riječ *arsie* nije indoevropskoga korijena, a samim tim nije ni hidronim *Arsia*, pa prema tomu ni *Raša*. To znači da je neki od romanskih idioma u Istri bio samo posrednik, ali ne i ishodište toga hidronima.

U okviru hrvatske dijalektologije rijeka Raša je granica između dvaju čakavskih dijalekata, a granica je i Raški zaljev. Naime, istočno od rijeke Raše i Raškoga zaljeva uglavnom žive govornici čakavskoga dijalekta koji je u hrvatskoj dijalektologiji poznat pod nazivom jugozapadni istarski dijalekt. Riječ je

Piše: Sanja Vulić

o dijalektu koji je podrijetlom štokavski, a predci govornika toga dijalekta došli su u 16. stoljeću u Istru iz zaleđa Makarskoga primorja koje nije bilo čakavsko. Zapadno pak od rijeke Raše, na području Labinštine, žive govornici arhaičnoga čakavskoga ekavskoga dijalekta.

Krajevi zapadno od Raše bili su pod vlašću Franaka, dok je područje istočno od Raše bilo pod vlašću hrvatskih vladara. Hrvatsko je stanovništvo živjelo i u području pod franačkom vlašću. Kasnije, u 13. stoljeću, upravo se zbog

administrativnih razgraničenja različitih feudalnih posjeda rijeka Raša nekoliko puta spominje i u Razvodu istarskom nastalom od 1275 do 1395. Riječ je o iznimno važnom hrvatskom glagoljičkom pisanom spomeniku. Pisan je trojezično: na latinskom, njemačkom i hrvatskom jeziku. Kako bi svi zainteresirani mogli dobro shvatiti sadržaj dokumenta, u hrvatskom dijelu teksta ta se trojezičnost ovako objašnjava: *jednoga latinskoga a drugoga nemškoga, a tretoga hrvackoga, da imamo vsaki na svoj orijinal pisat* (tj. svatko na svom materinskom jeziku). Cjelovito je očuvan samo hrvatski izvornik u prijepisu iz XVI.st. Razlike su višestruko potencirane spomenutim dolaskom novih naseljenika u 16. stoljeću. Ponajprije zbog njih Raša i Raški kanal postali su granicom među dvama čakavskim dijalektima. ■

Oporavak

U moru neveselih vijesti sa svih strana svijeta, kao nježni maestral stižu vijesti iz Lijepe Naše o Pelješkom mostu, uspješnoj turističkoj sezoni i planovima obnove potresom porušene središnje Hrvatske

Najradosniji trenutak ovoga ljeta, trenutak kojega su čekale generacije Lijepe Naše zbio se 29. srpnja kada je spojen posljednji segment konstrukcije Pelješkog mosta. Posrijedi je, prema riječima predsjednika Vlade Andreja Plenkovića, svehrvatski pothvat u kojem je napokon spojen teritorij Hrvatske, ali i teritorij Europske unije - ostvarivši nakon 30 godina cilj koji rješava problem star 300. Strateško je to postignuće hrvatskoga naroda i hrvatske države, a prema premijerovu uvjerenju, najbolje opisuje tezu o modernom suverenizmu, uz oplemenjenu i puno utjecajnu poziciju Hrvatske u međunarodnoj zajednici. Na mediteranskome tlu naše domovine zaszala je, tri mjeseca prije planiranog roka, prekrasna arhitektonska atrakcija, koja povezuje kopno s Pelješcem, zahvaljujući marljivosti izvođačevih inženjera *China Road and Bridge Corporation*, te Marjanu Pipenbaheru iz slovenske tvrtke *Ponting* za fascinantant dizajn mosta, kojega fondovi Europske unije sufinanciraju sa 357 milijuna eura nepovratnih sredstava. Most monumentalne konstrukcije je težak više od 200 tisuća tona. Praktički, cijeli jug Hrvatske (Dubrovačko-neretvanska županija, Pelješac i Korčula) postaje od sada znatno dostupniji.

Kada je lani američko udruženje agencija za luksuzna putovanja *Virtuoso* temeljem istraživanja svojih korisnika putem internetske platforme *Virtuoso Wanderlist* svrstalo Hrvatsku među 20 najpoželjnijih svjetskih odredišta za 2021., nitko nije vjerovao u najavama direktorice predstavništva Hrvatske turističke zajednice u SAD-u Ine Rodin da će Lijepa Naša uspjeti privući turiste u odnosu na također poželjna odredišta Mediterana. Srećom, minuli srpanj i kolovoz potvrdili su ta predviđanja i Hrvatska je učvrstila svoj odličan status na globalnim tržištima po obuzdavanju pandemije cjepivom te dolasku većeg broja turista iz dalekih zemalja, ali i s europskog kontinenta kako je Jadransko more najbliža autodestinacija Slovencima, Austrijancima, Njemcima kao i ostalim našim tradicionalno vjernim gostima iz srednje Europe.

U Hrvatsku je ove godine došlo 10,7 milijuna turista, koji su ostvarili 67,9 milijuna noćenja prema statistici *eVisitors*, što je fantastično i u odnosu na referentnu predpandemijsku 2019. godinu. Vezano za financijske pokazatelje, ministrica turizma Nikolina Brnjac, prema do sada dostupnim podacima Porezne uprave o fiskaliziranim računima, iznosi da je od početka godine do kraja kolovoza u sektoru turizma ukupno fiskalizirano računa u vrijednosti nešto višoj od 14,9 milijardi kuna. Najave za rujan i ostatak godine su dobre, zahvaljujući standardiziranju procesa putovanja unutar EU s *Covid* potvrđama

Piše: Vesna Kukavica

o cijepljenju. "Hrvatska je ove godine prepoznata kao destinacija koja je poduzela sve mjere kako bi se stvorili preduvjeti za sigurno zdravstveno okruženje, a to su prepoznali i naši gosti", poručuje ministrica turizma Brnjac, podsjećajući da je zbog lakšeg povratka kućama za turiste u Hrvatskoj osigurano 350 punktova za testiranje. Usto, s obzirom na uvjete o prelasku granica te interes turista za cijepljenjem, za strane državljane je omogućeno i besplatno cijepljenje u Hrvatskoj.

Zbog pandemije, sve je više gostiju koji su sigurnost i distancu, a to nerijetko znači i bolju kvalitetu, spremni i više platiti. Primjerice, Rovinj - poznat po velikom broju luksuznih hotela - prvi je tako u Hrvatskoj zabilježio dvomilijunto noćenje. Kad bismo sad podvukli crtu, Istarska županija bila bi višestruki pobjednik sezone, a uz nautički turizam posebno su ovog ljeta popularni kampovi. Za hrvatsko gospodarstvo ovo je odskočna daska vidljiva i na rastu BDP za 16,1 posto u aktualnom tromjesečju s obzirom na to da su naši turistički djelatnici primijenili strategiju otvorenog turizma.

Znatat obol uspjehu turističke sezone dali su i hrvatski iseljenici, jačajući osobnu potrošnju u zavičajnim sredinama koje lani nisu mogli posjetiti radi epidemioloških prilika. Dirljiv je bio susret s rodbinom, ali i oni susreti koje smo zabilježili u središnjoj Hrvatskoj od Petrinje i Gline do Siska kada su iseljeničke udruge uručivale humanitarnu pomoć stradalnicima u nedavnim potresima. Kvaliteti sezone u pratećim elitnim kulturnim programima doprinijeli su i hrvatski umjetnici iz inozemstva svjetske slave poput Evelin Novak, Katarine Livljanić ili pak Ivana Repušića, nastupajući od Dubrovnika, Zadra do *Zmajeva vrta* u Međimurju. Ponovno pokretanje turizma, unatoč pandemiji, pomoći će u oporavku i rastu, najavili su i iz Svjetske turističke organizacije (UNWTO), određivši da se ovogodišnji Svjetski dan turizma 27. rujna 2021. fokusira na inkluzivni turizam, odnosno uključivi rast. To je prilika da gledamo dalje od turističke statistike i shvatimo kako iza svakog broja ustvari stoji osoba. UNWTO zato poziva sve svoje države članice da proslave jedinstvenu sposobnost turizma koja osigurava da nitko ne ostane zaboravljen i sam, jer se svijet počinje ponovno otvarati i gledati u budućnost. ■

ENG In a tempest of gloomy news from all side of the globe the news of the joining of the Pelješac bridge, of a solid tourism season, and of plans to rebuild in parts of central Croatia impacted by the recent earthquakes comes like the gentle wash of a seafront breeze. Rovinj, well known for its luxury hotels, was the first in Croatia to see it two-millionth overnight stay in the tourism industry. The pandemic fears have seen a growing number of people willing to pay more for safety and distance. Istra County has earned a solid season on a number of fronts, including nautical tourism and this year's hit caravan parks. Our GDP has seen a hike of 16.1 per cent.

Život između odlazaka i povrata

Luigi Pirandello napisao je kazališni komad "Šest lica traži autora", o tome kako šest likova jedne drame traže, svatko iz svog kuta, istinu o svijetu, umjetnosti i egzistenciji. Parafrizirajući ćemo to prikazom šest stanovnika Unija koji su bili naši vodiči, svatko na svoj način, u priči o maloj povijesti otoka i njegovoj sadašnjosti, budućnosti...

Svjetionik na kraju polja

Zabilježio: **Nino Sorić**

Foto: **Marko Vrdoljak**

MALO ZNAMO, AL' JE ZNANO

Volio bih reći kako sam prije puta o Unijama znao više od običnog teksta na Wikipediji koji sažeto navodi kako su Unije otok u Jadranskom moru površine 16,77 km². Najviša točka otoka je vrh Kalk (138 m). Pretpostavlja se da je polje otoku dalo ime. Jedan nadobudni istarski povjesničar na Unijama je čak prepoznao Odi-

sejevu Itaku povezujući božice izvora Unijate s imenom otoka.

Skoro svaki hrvatski jadranski otok ima izgrađenu predodžbu u svijesti građana Lijepe Naše. U mojoj svijesti Unije su otok zapadno od Cresa i sjeverno od Suske. Iako je Cres otok supova, ovaca i divljih svinja koje doplivavaju s kopna, a Susak pješčani otok nastao (vjerojatno ili moguće) nanosima rijeke Po, što su onda Unije?!

Tabula rasa koju smo trebali upoznati između dolaska i odlaska kataranom iz Rijeke. Pretpostavljao sam - bit će to običan izlet od petka popodne do nedjelje u 13 sati, ništa posebno. I

prevario sam se i zaljubio u taj posebni otok jer, kako kaže rođena Unijka Silvana Peroš, "kada dođete na neki otok, ili vam se ne sviđa pa se više ne vraćate ili se uvijek iznova vraćate".

SELO, LJUDI

Na Unijama danas postoji samo jedno naselje koje se zove kao i otok. Nalazi se u širokoj uvali podno brda Križ na sredini otoka, na njegovoj zapadnoj strani okrenutoj pučini. Stanovnika, stalnih Unijana, koji govore čakavskim dijalektom je oko 48 preko zime, a preko ljeta broj se penje do 700, čak do tisuću ljudi. Prije stotinu godina na otoku ih je živjelo 783. Koliko ima stanovnika Unija, točnije njihovih potomaka u Americi, nije poznato jer kao i Sušćanima finalna destinacija njihove ekonomske ili političke pečalbe između dvaju velikih ratova, posebice nakon Drugog svjetskog rata, bila je "obećana zemlja", prva ulazna luka New York - Velika jabuka, u koju su mnogi zagrizli i upravo tamo ostali. Kuća u naselju ima oko 250. I starih, originalnih i po ocu i po majci, otočana ima možda samo 20, ali onih koji smatraju da Unije jesu njihov otok ima oko 300 jer tamo dolaze već desetljećima. To su ljudi iz Zagreba, Rijeke, Lošinja; puno je Slovenaca, pa čak i Austrijanaca. Svi su kupili kuće i žive na otoku preko lje-

Vjenčаница iz New Yorka

Dječja alka

Nedjeljna utrka gumenim supovima

ta. Na otoku nema turističkog smještaja osim kod nekoga s kim se dogovorite.

Mali Slovenci sudjeluju u igrama među starim kućama, s domaćom djecom i onom iz Zagreba. Kada su ove godine za obilježavanje 14. Dana iseljenika članovi mjesnog odbora i entuzijasti organizirali natjecanja, poput Dječje alke u kariolama (za koju su nabavili i dva originalna koplja od alkara iz Sinja, koja su obojili u plavo, i pravu alku), imena malih natjecatelja bila su i hrvatska i slovenska. Unije su ih za-

sad jako uspješno apsorbirale, a otok se nije otuđio od svoje naravi.

POSLEDNJI UČENIK

Na otoku imamo i jednoga zanimljivog stalno doseljenog Hrvata. Iz Rumunjske. Obitelj se na Unije doselila s dva sina. Stariji Borna je već u Rijeci u gimnaziji, a mlađi Roko Emanuel jedini je učenik osnovne škole na otoku. Škola će se nakon njegova odlaska, poput mnogih drugih na hrvatskim otocima ili malim mjestima u zaleđu, zatvoriti.

Stanovnici Unije u planu imaju izgradnju vodovoda, gradi se novi lukobran, raskršeno je jedno brdo za solarnu elektranu. Sve s ciljem europskih agendi o samodostatnosti lokalnih zajednica. Neki skeptičniji pitaju se za koga se to uopće gradi s obzirom na pad broja stanovnika. Ali mi koji smo posjetili taj otok i upoznali njegove žilave stanovnike mislimo kako je samodostatnost već odavno njegova narav i da će Unije, s obzirom na vjernost svoje djece diljem svijeta, preživjeti i u budućnosti.

U mjestu rade i pekarnica, pošta, mala trgovina; preko ljeta rade i konobe, slastičarnica, galerija namijenjena kulturnim i umjetničkim projektima, ured lokalnoga trajektnog prijevoznika. Ali i podružnica Gradske knjižnice i čitaonice Mali Lošinj, nastavljača stare Hrvatske čitaonice iz 1897. koju su talijanski iredentisti pretvorili u vojarnu nakon što su spalili sve knjige i glazbene instrumente.

Odmah uz školu nalazi se i mjesna crkva svetog Andrije, u kojoj mise drži svećenik koji brodom dolazi s Lošinja. Pred njom se nalaze i tri zvona, raspucala zbog loše kovine od koje su napravljena. Svjedoče o ratnim vremenima talijanske okupacije otoka nakon Rapallskog ugovora 1920. kada su fašisti došli i zaplijenili ribarske brodove otočana ili ih uništili. Stanovnici otoka, Talijani kojih je bilo na otoku i Hrvati, prolazili su, svatko na svoj način, kušnje vremena od 1920. do 1945. Iz tog doba su i dvije male uljare, hrvatska i talijanska, u kojoj su stanovnici, svatko u svojoj, mljeli masline kako bi preživjeli.

Uzletišna staza

ŠEST OTOČANA TRAŽI BUDUĆNOST ROBERT NIKOLIĆ

Red je da nas u priču o svom zavičaju uvede dugogodišnji predsjednik mjesnog odbora, korijenom s ovog otoka. Drugog dana boravka našu malu ekipu posjeao je u svoj traktor i odveo do svjetionika koji se nalazi na kraju plodnoga unijskog polja s izvorom pitke vode. Objasnio nam je kako su flora i fauna otoka tipično mediteranske. U tom dijelu otoka vizualnu sliku oblikuju makija, borovi, primorski hrast ili česmina. Na otoku nema velikih grabežljivaca poput lisica ili zmija otrovnica.

Već su stari Rimljani shvatili potencijal otoka za maslinarstvo, pa i danas na otoku nalazimo ostatke starih zdenaca, ljetnikovaca *villa rustica*, rimskog puta, 20.000 maslina, 600 ovaca i 80 boškarina.

Dok nas je Robert vozio po velikom plodnom polju koje je nekad imalo 200 hektara i s kojim se na hrvatskim otocima ništa ne može usporediti osim možda Starogradsčkog polja na Hvaru, imali smo dojam kao da smo u afričkoj savani kojom tumaraju divlja goveda, a ovce se skrivaju od sunca. Polje je doista posebno, vizualno spektakularno, plodna ravnica s rijetkim grmljem i visokom žutom travom, patke plivaju između trske, a na polju se nalazi i zelena pista aerodroma na koji slijeću mali avioni, cese. Do prije desetak godina postojala je i stalna avionska veza s Lošinjem po

nevjerojatno niskim, subvencioniranim cijenama. I Robert radi na njezinoj obnovi. Kada je na Unijama bilo puno više stanovnika, otok je za sebe proizvodio na polju dovoljno žita, voća i povrća za apsolutnu samodostatnost. Izvozili su ribu iz male tvornice sardina i prodavali tone maslinova ulja.

SVETOZAR VUKELIĆ

Jedan je od onih dobrih duhova otoka koji se na isti doselio i zaljubio u njegov prostor i ljude. Prvog dana čim smo sišli s katamarana dočekao nas je čovjek koji s malom grupom mještana, poput Roberta, oživljava mnogim manifestacijama život ovog svijeta za sebe. Odveo nas

je kući i ponudio večerom koju je skuhalo njegova supruga Goranka Štefan Vukelić. Domaći specijalitet, rižoto s mortarom, bio nam je serviran s tri vrste rakije, travaricom i dvije vrste medice, sve odreda s unijskim biljkama koje pićima daju ugodno gorki, prozračni ili slatki okus. Vuk, kako ga zovu sugrađani, danas je okružen unucima i njihovim prijateljima, kao što je nekad bio u nogometnoj vrevi jer se bavio upravljanjem osiguranja sportskih i inih manifestacija za NK Rijeka. Sutradan, u sklopu Dana iseljenika, uz asistiranje Roberta Nikolića vodio je natjecanje Dječje alke na mjesnome mulu, uz razglas, oduševljenje i prisutnost cijelog naselja. U nedjelju je organizirao utrku mladeži na daskama-supovima za jedrenje na kraju mjesne plaže uz "BaraBar", kafić koji je neformalno mjesto sastanka svih koji pokreću unijske manifestacije i koji se nalazi odmah uz seosku lokvu.

Za mene Unije su bile, prije ovog posjeta, jedan od onih slabo poznatih hrvatskih, jadranskih otoka, skoro nenastanjenih, bez velike povijesti, bez grčkih hramova, bez znamenitih otočana koji su izumili nešto veliko.

Sonja i Marijan Kraljević

SONJA I MARIJAN KRALJEVIĆ

Ponosni su Amerikanci koji žive i imaju biznis u Stamford, Connecticut, no svejedno dolaze i provode vrijeme u obiteljskoj kući Sonjine majke u prvom redu do mora na šetnici u Unijama. Sonja je iz obitelji koja je uvijek cijedila masline u hrvatskoj uljari. Marijan je iz Blata na Cetini. Hrvatski su ekonomski i politički emigranti koji su kao i mnogi drugi sanjali dan povratka u Lijepu Našu u okolnostima kada će ona biti slobodna i demokratska zemlja. Imaju troje djece i unučad. Primili su nas na spavanje u svoju obiteljsku kuću koju planiraju renovirati.

KORALJKA HABERLE

Ako djela govore više od svega, onda ova Zagrepčanka ne treba reći ni riječi.

Koraljka Haberle

Pokrenula je ove godine Sunset Unije (19. 6. - 4. 9.), festival raznolikih manifestacija koje uključuju filmske projekcije na plaži i po lokacijama na otoku, u suradnji s Liburnija film festivalom, zatim sportske manifestacije, ekološki festival u festivalu, niz radnih akcija čišćenja naselja, koncerte ozbiljne glazbe, radionice za najmlađe itd. U dva i pol mjeseca mala grupa entuzijasta dala je jednome malom otoku puno više nego što uhodanim organizacijama uspije na velikim kulturnim manifestacijama. Ako mi ne vjerujete, ukucajte sunsetunije.com.

SILVANA PEROŠ

Voditeljica galerije Torać koja se nalazi u prostoru starog mlina za masline, rođena je na otoku i s 12 godina otišla u emigraciju u Ameriku, gdje je bila 43 godine. Vidjela je otok u njegovim starijim danima, kada se u Toraću cijedilo ulje i kada je bio poznat kao "talijanska" uljara. Danas vodi kulturne manifestacije od kojih spominje izložbe fotografija "Fobrika" o bivšoj tvornici konzervirane ribe u kojoj su žene s otoka našle svoje prvo zaposlenje, "Tovari" o otočnim magarcima i njihovim gazdama. U vrijeme izložbe prije par godina magaraca više nije bilo na otoku pa su ih prigodno doveli dva. Nakon izložbe magarci su ostali pa Unije ponovno imaju toware koje čuva doseljena obitelj Hrvata iz Rumunjske. Ovogodišnja izložba crno-bijelih fotografija i predmeta "Uniske ženidbe" posvećena je svadbenoj kulturi otočanki koje su svečanu fotografiju u

Ledis Gazić Francisković

LEDIS GAZIĆ FRANCISKOVIĆ

Kako se tradicija otočnih odlazaka-dolazaka nastavlja vidi se po obiteljskoj povijesti Ledisinih roditelja i sinova. Godine 1946. Otavo i Maria su se vjenčali u kapelici na vrhu brda te su 1961., preko logora San Saba u Italiji, stigli u New York. Kod kuće su govorili talijanski. Ledis je prvi put došla na Unije noni 1972. uoči fakultetske diplome iz povijesti i ruskog jezika. A stipendija Hrvatske matice iseljenika dovela ju je u Zagreb na Filozofski fakultet, upoznala je supruga i vjenčala se u Zadru. Nakon toga otišla je natrag u New Jersey 1975. Njezin sin Josip dobio je prvu stipendiju "Dražen Petrović" i živi u New Mexico, a sin Marko se 63 godine nakon djeda i bake vjenčao u kapelici na brdu i sa suprugom Litvankom živi u Irskoj. Ledis danas živi između Unija i Fort Leea u New Jerseyu. Predavala je engleski i kada piše svoja razmišljanja, piše ih na engleskom. Ali stihove može samo na hrvatskom.

vjenčanci morale raditi u Rijeci, Lošinj ili Puli jer na otoku nije bilo fotoaparata. Poklone za vjenčanje žene su nosile sa sobom u Ameriku, šalice iz kojih su u New Yorku pile kavu, a kada su se vraćale u mirovinu na Unije, donosile su ih natrag sa sobom. Staklena vaza iz 1918., koja je otplovila u Ameriku, vratila se avionom. Te šalice stare su i po 100 godina i u obiteljima su i danas u upotrebi. Postavili su i četiri vjenčalice, jednu je 1956. godine Silvanina mama Jolanda sašila za svoju rođakinju koja je otišla nakon toga u Novi svijet. Za izložbu obitelj ju je vratila iz New Yorka i kada izložba završi, stara vjenčalice ponovno će kao obiteljsko blago ležati u SAD. ■

ENG A Diaspora Day was held for the fourteenth consecutive year on the island of Unije in the Kvarner Bay, including events for youth and children.

Blago Međimurja u novome ruhu

Međimurje je dobilo jedinstveni muzej nematerijalne baštine *Riznicu Međimurja* u središtu Čakovca, opremljenu multimedijalnim atrakcijama, uz tradicijske artefakte međimurskoga kraja

Riznica Međimurja - obnovljeni Stari grad Zrinskih, Čakovec

Tekst: Vesna Kukavica Foto: Hina

Prvi posjetitelji uživali su u novome muzejskom postavu u sklopu manifestacije "Noć Riznice Međimurja", upriličene u Čakovcu 9. srpnja 2021. Župan Međimurske županije Matija Posavec tom je prigodom rekao: "Prvo otvaramo muzej onima kojima je namijenjen, a to su naši građani koji će s ponosom pronositi glas o ovome simbolu Međimurja - Starome gradu Zrinskih", najavivši kako će uslijediti (točnije, 13. VII. 2021.) završna konferencija ovoga zahtjevnoga muzejskog projekta i službeno otvorenje u nazočnosti predsjedni-

ka Vlade RH Andreja Plenkovića i ministrice kulture Nine Obuljen Koržinek.

Atraktivan, multimedijalni i interaktivni postav muzeja podijeljen je u dvije glavne cjeline koje nude spoj povijesne i kulturne baštine s najmodernijom tehnologijom. U prizemlju je postav pod nazivom *Stoljeće utvrde* kojim se interpretira burna povijest fortifikacije čakovečkog dvorca. Fokus je na čakovečkome Starom gradu, njegovu razvoju i izvornoj namjeni, kao i tematici koja se s njime povezuje. Prezenteran je sustav obrane čakovečke utvrde, način ratovanja u srednjem i ranom novom vijeku te je stavljen naglasak na razloge utamničenja osoba od 16. do 20. stoljeća.

Posjetitelji mogu razgledati tamnice u kojima su hiperrealistične lutke koje predstavljaju stvarne osobe koje su tijekom povijesti bile smještene u čakovečkim tamnicama, od žena optuženih kao vještice do visokih vojnih zarobljenika.

OBITELJ ZRINSKI

Na prvom katu smješten je postav koji interpretira nematerijalnu baštinu Međimurja pod nazivom *Minijatura*. Logično je najviše tema povezano s razdobljem gospodstva obitelji Zrinski, koja je ostavila najvidljiviji trag na kompleksu čakovečkoga Staroga grada. Postav *Minijatura* upoznaje nas s nematerijalnim dobrima koja nalazimo na području Međimurja kao što su tradicijski obrti, zaštićene skupine govora, prakse, običaji i folklorno stvaralaštvo. Jedan segment *Minijatura* usredotočen je na usmeno-predajnu ostavštinu Međimurja u kojoj se govori o slavenskom mitskom svjetonazoru, vjerovanjima te pričama o nadnaravnim bićima koje su se prenosile usmenim putem i očuvale do danas. Ukratko, *Popevka* i Vinko Žganec, zlatarenje i čipkarstvo, medicinarstvo i lončarstvo, dječje igranke, cekeri, pisanice, pikači i lafre, mitovi i legende – svi su na jednome mjestu, čineći *Riznicu Međimurja*. *Riznica* na edukativan i iznimno atraktivan način govori o tradiciji Međimurja, a poseban dio postava posvećen je međimurskoj legendi o *pozaju*. Nakon razgledavanja *Riznice Međimurja* posjetitelji se mogu popeti na vrh zvonika ili mogu uživati u prekrasnoj terasi podno zvonika na kojoj je smješten kafić. Dio postava čini i igraonica, odnosno prostor za djecu u kojem se najmlađi mogu odjenuti u jednog od članova plemićke obitelji Zrinski, mačevati, nacrtati svog *pozaja*, a za mlade ljubitelje tehnologije spreman je kinetički pijesak u kojemu mogu izgraditi dvorac.

AUTORSKI TIM NOVOG POSTAVA

Velika očekivanja od novootvorenog muzeja ima ravnateljica Muzeja Međimurja Čakovec Maša Hrustek Sobočan koja je sa svojim timom muzejskih djelatnika i projektnim timom predvođenim direktorom Turističke zajednice

Premijer Andrej Plenković i ministrica kulture Nina Obuljen Koržinek razgledaju Rizinicu Međimurja

Hiperrealistične lutke ilustriraju drevne zatočenike u čakovečkim tamnicama, od žena optuženih kao vještice do raznih razbojnika

Međimurske županije Rudijem Grulom, pročelnikom za gospodarstvo, poljoprivredu i turizam Međimurske županije Darkom Radanovićem i pročelnicom Upravnog odjela za poslove župana Međimurske županije Anitom Strnišćak - projekt uspješno privela kraju. Ravnateljica Hrustek Sobočan ponosno priznaje: "Uložili smo srce i dušu u ovaj projekt, suočili smo se s brojnim izazovima tijekom dugotrajnoga muzeološkog procesa, no sada kad je muzej otvoren, počinju novi izazovi vezani uz privlačenje što šire publike da upozna jedinstvenost Međimurja."

Oduševljeni viđenim postavom tijekom Noći *Rizinice Muzeja* bili su izaslanik i posebni savjetnik predsjednika RH Zorana Milanovića za kulturu Zdravko Zima. "Otvorenje ovog muzeja nematerijalne baštine značajno je za ovu regiju, ali i za cijelu Hrvatsku. Važan je ovo trenutak jer hrvatski turistički aduti nisu samo na obali, već i kontinent ima svoje vrijednosti, a ovaj muzej dostojno konkurira najsvremenijim muzejskim postavima i s pravom nosi naziv *Rizinica Međimurja*", istaknuo je izaslanik predsjednika.

INVESTICIJA UZ POTPORU EU-FONDA

Stari grad Zrinskih, njegovi bastioni, zidine, palača i perivoj srce su današnjega modernog Čakovca, stoga je i gradonačelnica Grada Čakovca Ljerka Cividini s velikim zadovoljstvom nazočila otvorenju *Rizinice Međimurja* koja Čakovec uvođi među prvorazredne muzejske gradove. Zajedno s Ekomuzejom *Međimurje malo, Matulovim grunтом* u Frkanovcu, Centrom za posjetitelje *Med dvema vodama* u Križovcu i ostalim turističkim sadržajima diljem županije, Međimurje nedvojbeno konkurira za najuspješniju destinaciju kontinentalnog turizma.

Predsjednik Vlade Republike Hrvatske Andrej Plenković i ministrica kulture i medija Nina Obuljen Koržinek obišli su novootvorenu *Rizinicu Međimurja* - Muzej nematerijalne baštine u Čakovcu te sudjelovali 13. srpnja 2021. na završnoj konferenciji projekta *Rekonstrukcija i revitalizacija fortifikacije Staroga grada u Čakovcu*, u sklopu kojeg je revitalizirano ovo kulturno dobro. Čestitavši svima koji su sudjelovali u obnovi i uređenju ovoga novoga kulturnog središta, pred-

sjednik Vlade Andrej Plenković istaknuo je kako je ova realizacija europskog projekta iznimno postignuće, pogotovo što je ostvarena prema najvišim standardima struke u pandemijskoj godini. Dodao je i kako je realizacija ovog projekta veliki iskorak u očuvanju bogate kulturno-povijesne baštine Međimurja i cijele sjeverozapadne Hrvatske. Fortifikacijski sustav dvorca Stari grad u Čakovcu biser je europske obrambene arhitekture i sjajan okvir za prezentaciju bogate nematerijalne baštine Međimurja, uključujući *Međimurske popevke* uvrštene na UNESCO-ov popis. Projekt je financiran sredstvima EU- fondova i Međimurske županije, a u proces revitalizacije i rekonstrukcije uz konzervatorski nadzor bilo je uključeno Ministarstvo kulture i medija. Muzej nematerijalne baštine *Rizinica Međimurja*, projekt obnove i uređenja, sufinanciran je iz Europske unije s 40,8 milijuna kuna. *Rizinica Međimurja*, dio Muzeja grada Čakovca, površine oko 2.700 četvornih metara, rekonstruirana je od 2018. do 2020. sredstvima iz EU-ova Operativnog programa *Konkurentnost i kohezija*. "Riječ je o najvećem ulaganju u kulturnu baštinu Međimurja ikada, o najvrjednijem spomeniku feudalne baštine u Hrvatskoj kad gledamo kompletno zdanje Staroga grada Zrinskih u Čakovcu", potvrdio je župan Međimurske županije Matija Posavec. ■

Izaslanik predsjednika RH Zorana Milanovića gospodin Zdravko Zima i župan Matija Posavec s autorima muzejskog postava *Rizinice Međimurja*

ENG The northern Croatian region of Međimurje is now home to *Rizinica Međimurja* ("Treasury of Međimurje"), a museum of intangible heritage located in the core of the town of Čakovec. The facility boasts multi-media content and traditional artefacts of the region. The creation of this 40.8-million-kuna centre was financed through the European Union and Međimurje County. The 2,700 square metre facility is part of Čakovec's municipal museum and a showcase for the feudal heritage of this part of the country that includes the entire old town core palace once occupied by the Zrinski aristocratic family.

Trijumf filma *Murina* i mrežna promocija naših filmaša u Cannesu

Nagrada Zlatna kamera filmu *Murina* u Cannesu najveći je uspjeh hrvatskog filma od neovisnosti. Većoj vidljivosti na Mreži nedvojbeno pridonosi, uz HAVC, i platforma Duart.

Filmska ekipa filma *Murina* u Cannesu

Tekst: Vesna Kukavica
Foto: Arhiva HAVC-a

Na 74. izdanju Filmskog festivala u Cannesu, koji je održan od 6. do 17. VII. 2021., u paralelnom programu *15 dana autora* (Quinzaine des Réalisateurs) zapaženu premijeru 10. srpnja imao je dugometražni prvijenac Antonete Alamat Kusijanović, *Murina*. Nakon projekcije slijedilo je predstavljanje filmske ekipe. Posrijedi je obiteljska psihološka drama čija se radnja događa tijekom četiriju dana na jednome hrvatskom otoku. Film je sniman na Hvaru, Kornatima i na Koločepu. Scenarij, uz redateljicu, potpisuje i Frank Graziano. Film *Murina* osvojio je prestižnu nagradu Zlatna kamera (Caméra d'Or). To je službena fe-

stivalska nagrada koja se dodjeljuje najboljem debitantskom filmu u sklopu svih festivalskih programa, koji su ove godine u konkurenciju privukli 31 film. Tako je prvi put od samostalnosti Hrvatske jedan hrvatski film uvršten u program *15 dana autora* (Quinzaine des Réalisateurs), koji se održava od 1969. u sklopu ovoga etabliranog festivala, a afirmira kratkometražne i dugometražne igrane i dokumentarne filmove sa svih strana svijeta i otkriva nova redateljska imena moćnih poetika. Predsjednica žirija, glumica Mélanie Thierry, rekla je prilikom dodjele nagrade u Cannesu da su nagradili snažan hrvatski film, a odluku su donijeli bez ikakvih dvojbi. Nagradu je preuzeo koscenarist filma Frank Graziano budući da je redateljica dan ranije rodila sina - kojemu je posvetila Zlatnu kameru. Ta rođena

Dubrovčanka diplomirala je na Akademiji dramskih umjetnosti u Zagrebu studij produkcije, dok je režiju završila na Sveučilištu Columbia u SAD-u. Prije *Murine* režirala je kratki film *U plavetnilo* koji je osvojio nagrade u Berlinu i Sarajevu, a bio je nominiran za studentskog Oscara. Uspjesi filma *Murina* nastavljeni su i kod kuće pa je filmska ekipa ovjenčana Nagradom publike Zlatna vrata na 68. Pulskom filmskom festivalu, 23. VII. 2021. Glavne uloge nose Gracija Filipović, Leon Lučev, Danica Čurčić i Cliff Curtis.

U Cannesu je, također iz Hrvatske, bila i direktorica castinga te školovana glumica Sanja Drakulić na istodobnome Filmskom sajmu (Marché du film), uspješno predstavivši svoju internetsku platformu Duart (<https://www.duart.hr/>) na kojoj promovira Lijepu Našu, hrvatske glumce i filmske djelatnike. Naime,

Nagrada Zlatna kamera filmu *Murina* u Cannesu, 2021.

Aktivisti platforme Duart

Prizor iz filma Murina

Sanja posljednjih pet godina, zahvaljujući online platformi Duart (<https://www.duart.hr/>), koju je sama osmislila, promovira i angažira hrvatske glumce i filmske djelatnike. Projekt je podržalo Ministarstvo gospodarstava, poduzetništva i obrta RH zahvaljujući potpori za *internacionalizaciju poslovanja u području kreativnih industrija*. Među mnoštvom inozemnih projekata koji se trenutačno snimaju u RH, Drakulić je u dva imala ulogu direktorice castinga. Na tim se projektima zapošljavaju i hrvatski glumci zahvaljujući platformi Duart preko koje je dosad angažirano oko 80 filmskih profesionalaca na međunarodnim projektima.

"Nakon švedske serije, odradila sam i film za Netflix, a u pripremi je još jedan Netflixov projekt. Takvi projekti zapošljavaju vrhunske profesionalce, koji se često javljaju upravo na Duart internetsku adresu. To su glumci koji su završili akademije u Londonu, New Yorku, Los Angelesu, ali i Zagrebu, Osijeku, Splitu i Rijeci. Stoga je moja dugogodišnja misija stvoriti od hrvatskih glumaca ljudske potencijale privlačne za bilo koje međunarodne produkcije. Trenutačno me najviše veseli promovirati na sajmovima poput Cannesa i hrvatske filmaše

kojih na Duartu imamo oko 500. Mnogobrojn timer edukativnim radionicama koje sam organizirala u Hrvatskoj umjetnici su prepoznali kvalitetu i cilj te su vlastitim umrežavanjem omogućili veću vidljivost naših filmaša pa se tako ovaj krug ljudi i korisnika Duart platforme sve više širi", istaknula je Sanja Drakulić te dodala kako je Cannes prilika da se umrežimo s još više inozemnih produkcija i da još snažnije promoviramo Hrvatsku kao filmsku destinaciju. Zahvaljujući ranije prezentiranim projektima, Drakulić je u Cannesu sudjelovala u više panela kao što su *Discover the future of casting and talent representation* te *Casting of Russian actors and actresses in European films* u organizaciji raznih europskih tvrtki. Sanja Drakulić karijeru gradi već deset godina, nakon završetka Akademije dramskih umjetnosti. Svijetu kreativne industrije pridružuje se 2013., nakon osnutka tvrtke Duart. Kao polaznica *Sarajevo Talent Campusa* upoznala je casting direktoricu Timku Grahić. S njom odraduje uspješno casting za holivudski film "Perfect Day" (2014.), nakon čega je angažirano šest hrvatskih glumaca. Taj pothvat ohrabruje u realizaciji ideje za izradu naše prve online baze podataka glumaca, koja pruža

brzu pretragu životopisa umjetnikā i recentne filmografije, a ujedno glumcima daje mrežni čvor za promociju njihova rada, omogućava im pretragu dostupnih angažmana i pomaže im uspostaviti profesionalnu komunikaciju preko *Duart European Actors Platform*. Uz poduzetničke pothvate, Sanja se nastavlja baviti glumom, radi kao dramski pedagog u Zagrebačkom kazalištu mladih i nastupa kao voditeljica na *Klasik TV*-u.

Hrvatski audiovizualni centar, spomenimo, uobičajeno je predstavljao hrvatsku kinematografiju na *Filmskom sajmu (Marché du film)* koji se održao u Cannesu na Azurnoj obali. U sklopu market-projekcije prikazani su filmovi, nakon Murine, Plavi cvijet Zrinka Ogreste i Zbornica Sonje Tarokić. HAVC je bio na raspolaganju, kao logistička i lobiistička podrška, svim hrvatskim autorima i producentima koji su ove godine gostovali u Cannesu. U svrhu promocije aktualne hrvatske filmske produkcije izdana je promotivna publikacija *New Croatian Features & Shorts II/2021* s fokusom na novim hrvatskim filmovima, koja se može preuzeti na ovoj poveznici: <https://www.havc.hr/file/publication/file/new-croatian-shorts-and-features-2-2021-fin.pdf>. ■

Cannes *Caméra d'Or* Award Goes to Film Made in Croatia

Murina, a feature length film directed by Antoneta Alamat Kusijanović, had its well-received debut at Cannes, taking the *Caméra d'Or* award as part of the Director's Fortnight (*Quinzaine des Réalisateurs*) section of the 74th Cannes Film Festival, staged from 6 to 17 July. The plot of this family-centred psychological drama covers four days on one of our Adriatic islands. The *Camera d'or* award is presented to the best debut film presented as part of the festival programme, this year in a field of thirty-one nominations.

Casting director and actress Sanja Drakulić successfully showcased her Duart platform (<https://www.duart.hr/>) at the Cannes Film Market (*Marché du film*). The platform aims to promote our actors and other film professionals. The Croatian Audio-visual Centre (HAVC) also joined the efforts to promote our current cinematic production with the online publication *New Croatian Features & Shorts II/2021*, focused on new Croatian movies and available at the link below. (<https://www.havc.hr/file/publication/file/new-croatian-shorts-and-features-2-2021-fin.pdf>).

Hrvati u Chicagu proslavili Veliku Gospu sto petnaestu godinu zaredom

Vjera koja nas vodi, tradicija koja nas čuva i ljubav koja nas jača živi u našim obiteljima 115 godina u Hrvatskoj župi sv. Jeronima. Vidljiva je u darovima života, a najatraktivnije se pokazuje u svečanoj procesiji za Veliku Gospu ulicama Chicaga, koja je imala 52 dijela sastavljena od hrvatskih društava i klubova.

Procesija za Veliku Gospu, Chicago

Iako Talijani slave Sv. Roka i Kolumba, Irci Patrika, mi Hrvati imamo najbolju zaštitnicu, Majku Kristovu, Bogo-nositeljicu. Naši očevi i majke, djedovi i bake prenijeli su nam ovaj divni *poklad* vjere koja nas vodi, tradicije koja nas čuva i ljubavi koja nas jača.

ČAST OBITELJI PLANINIĆ

Svake godine u ovoj zajednici biraju se ljudi koji su njezin bitni dio te oni predvode procesiju. Ovaj put ta čast pripala je obitelji Blage i Ivanke Planinić, koji su ovdje više od 50 godina. Svečanu svetu misu predvodio je fra Antonio Musa, franjevac koji djeluje skoro tri godine u ovoj župi. U izvrsnoj propovijedi fra Antonio se dotaknuo povijesti hoda s Gospom i godine 1715., otkad već 306 ljeta Cetinska krajina slavi Čudotvornu Gospu, zorno osvijestivši

Tekst: **Dijaspora**

Daljine postaju manje, nostalgije slabije i zajedništvo veće kada se čovjek Duhom i srcem poveže sa svojim izvorima. Hrvati su još od početka 20. stoljeća davne godine 1906. u Chicagu vezali svoje živote uz slavlja i sjećanja koja su ih povezivala s domovinom. Upravo tako je i nastajalo slavlje Velike Gospe koje ovdje traje već 115 godina. Čovjek je biće kojem je majka najvažnija emocionalna spona sa smislom i osmijehom. S njom mu je lakše hoditi životnim neuhodanim stazama. Gospa je bila i ostala utjelovljenje te veze koja je najdublja

u ljudskom biću. Već 115. put svečano je proslavljena Velika Gospa u Hrvatskoj župi sv. Jeronima. Svečana procesija koja je imala 52 dijela, sastavljena od hrvatskih društava i klubova, u traganju od sat i pol vremena ponosno je hodila ulicama Chicaga. Tisuće Hrvata s hrvatskim svećenicima, gradskim ocima, konzulicom Republike Hrvatske gospođom Sanjom Laković, rado slavi Gospu i ove godine sjećajući se na poseban način Majke od Milosti, Gospe Sinjske koja se osim Sinja jedino u Chicagu slavi na ovakav svečani način.

Svečanu procesiju nije zaustavila pandemija 2020., kao ni ove godine. Hod za Gospom je uvijek hod za druge i s drugima kroz sve životne križeve.

Ulicama Chicaga vidljivo je veselje vjernika

115 YEARS OF VELIKA GOSPA

115 GODINA NA PONOS HRVATA CHICAGA

Plakat - tradicija duga 115. godina

Hrvatski svećenici snažna su potpora vjernicima

vjernicima povijest spasenja u kojemu Marija ima važnu ulogu. Dotaknuvši se slavne povijesti hrvatskoga hoda s Gospom u njezinim svetištima u domovini i u iseljeništvu, fra Antonio je ponudio ljudima primjer Marije koja je nadahnjivala naraštaje prije nas i nadahnjuje i nās danas.

U Chicagu već 115. put slavi se Gospa. I svaki put i u svim vremenima svečanom procesijom. I u komunizmu kada se nije smjelo hodati ulicama Sinja, u Chicagu je Gospa Sinjska hodala sa svojim pukom. Iako je u Sinju ove godine procesija zabranjena zbog epidemioloških prilika i pošasti koronavirusa, napomenuo je fra Antonio, ona se ipak svečano slavi i s Gospom se hodi u Chicagu kao jedinome mjestu izvan domovine gdje se slavi Gospa Sinjska na ovakav svečan i veliki način.

HRVATSKI DAN U CHICAGU

Slavlje se nastavilo na ulicama grada sve do kasno u noć. Ovaj dan Hrvata u Chicagu tradicionalno je veliko okupljanje Hrvata svih naraštaja. Fešta je postavljena vanjskim slavljem uz hrvatske

glazbene sastave, tambure i gostujuće američke glazbenike. Tisuće ljudi okupljenih oko crkve i ove Velike Gospe bili su još jedan korak naprijed. Svatko je u ovom gradu po nečemu prepoznatljiv. Hrvati po Velikoj Gospi koja je najstarija gradska fešta, ima više od sto godina, održava se na istome mjestu, na isti datum. Povijest je ispisala dobre stranice s Gospom na ovim prostorima. Hrvatska katolička župa sv. Jeronima u Chicagu, prepoznatljiva po opisanoj svečanoj procesiji za Veliku Gospu, zajednica je vjernika sazdana na jednostavnoj vjeri naših predaka, snazi zajedništva, sakramentalnoj milosti i odanosti Blaženoj Djevici Mariji. Ponosno ističući i čuvajući svoj hrvatski identitet istodobno smo otvoreni svima koje Bog pošalje na naš put. Ovu svoju misiju radosno slavimo i svetim sakramentima, evangelizacijom, edukacijom, radom s mladima i potrebitima. Na našem putu uzdamo se u zagovor Bl. Djevice Marije – Gospe Sinjske, sv. Jeronima i bl. kardinala Alojzija Stepinca.

VJERSKO I KULTURNO SREDIŠTE

Spomenimo, uz grad Pittsburgh, najbrojnija hrvatska naseobina u SAD-u nastala je na području grada Chicaga. Prema knjizi "Croats in Chicagoland" (2010.) autorice Marije Dugandžić Pašić, Hrvati su na tamošnje prostore stizali još od 1800. godine, a prvi se u dokumentima spominje fra Josip Kundek koji je utemeljio nekoliko naseobina, župa i škola. U Chicagu trenutačno djeluju četiri hrvatske župe, najveći suvremeni muzejsko-dokumentacijski cen-

tar američkih Hrvata - Hrvatski etnički institut (franjevci su ga utemeljili 1975. godine), Hrvatski centar, tri radiopostaje, šest hrvatskih nogometnih klubova i mnogobrojne hrvatske humanitarne i kulturne udruge. Početkom 20. stoljeća hrvatski doseljenici većinom su radili u tvornicama kako bi kasnije sebi i svojim obiteljima iznimnom marljivošću osigurali uspon na društvenoj ljestvici – pretežno ulaganjem u kvalitetno obrazovanje potomstva rođenog u Americi. Dok je Pittsburgh ostao središte hrvatskoga fraternalizma, Chicago je postao naš kulturni, politički i socijalni centar sve do danas. Procjenjuje se da u Chicagu živi više od 150.000 Hrvata i njihovih potomaka.

ČETIRI HRVATSKE ŽUPE U CHICAGU

U svečanoj procesiji su, uz mnoštvo građana Chicaga, sudjelovali mnogobrojni hrvatski vjernici iz naših čikaških župa: župe bl. kardinala Stepinca koju vodi župnik fra Dražan Boras; župe Presv. Srca Isusova čiji je župnik fra Stjepan Bedeniković; župe sv. Jeronima koju vode domaćini proslave Velike Gospe - župnik fra Ivica Majstorović i pomoćnik župnika fra Antonio Musa, te naši vjernici iz Jolietu gdje djeluje župa Rođenja BD Marije... ■

Mladi sudjeluju u proslavi Velike Gospe

ENG *Croats living in Chicago (United States of America) celebrated the Feast of Mary's Assumption for the one hundred fifteenth consecutive year. The ethnic Croatian parish of St Jerome in Chicago has staged the faith-based event since 1906, nurturing the traditions and love that fortifies individuals and families. The highlight of the event is the parade on the streets of Chicago, this year featuring 52 sections showcasing ethnic Croatian associations.*

Marijine biljke

Blagdan Velike Gospe ili blagdan Uznesenja Blažene Djevice Marije na nebo slavi se 15. kolovoza. Mnoge biljne vrste nose Marijino ime ili su zbog nekih svojih karakteristika vezane uz neke od odlika Djevice Marije.

Tekst: **Prema knjizi fra Marija Crvenke "Marijine biljke"** Foto: **Darko Mihelj**

Bogorodično cvijeće, **Ljiljan**, **krin**, **bijeli ljiljan** je biljka podrijetlom s Balkana i Bliskog istoka. Kultivira se još od antičkih vremena, gotovo 3000 godina, ponajprije zbog svoje simboličke vrijednosti. Zanimljivo je da ovaj ljiljan tijekom zime razvija bazalnu rozetu listova koja sljedećeg ljeta nestaje. Cvjetovi su čiste bijele boje sa žutim u sredini. Ovaj ljiljan spominje se u Bibliji u opisu hrama kralja Salomona čiji su stupovi ukrašeni crtežima ljiljana. Madonin ljiljan simbolizira i čistoću u ikonografiji Katoličke crkve. **Drvce Blažene Djevice Marije**, **gorkasti pelin** je vrsta pelina koja, kada

joj se protrljaju listovi, miriše na colu. Uzgaja se često zbog boje i oblika listova. U srednjem vijeku biljka se koristila protiv ujeda zmije. **Gospin plašt**, **vrkuta**, **rosnik** pripada porodici ruža. Ljekovita je biljka, a mlade biljke mogu se koristiti za jelo. Od svibnja do listopada cvate sitnim žutozelenim cvjetovima. U udubinama njezinih listova nakuplja se rosa pa tako dobiva ime *rosnik*. **Gospin vlasak**, **Gospina kosa**, **Lašček Djevice Marije**, **Lasci Djevice Marije** je zeljasta trajnica, paprat njezinih stabljika. Raste na vapnenastim, vlažnim i sjenovitim mjestima južne i zapadne Europe, u špiljama i oko izvora, u pukotinama stijena. Nekad se dosta koristila u narodnoj medicini. Biljka ima svojstvo da kada se umoči u vodu i izvadi iz nje ostaje suha. **Gospina ljubica**, **maćuhica** jednogodiš-

nja je zeljasta biljka iz porodice ljubica. Ima nasuprotne listove, od ožujka do svibnja cvate pojedinačnim cvjetovima karakterističnog oblika latica. Mravi raznose sjemenke i tako šire ovu biljku. Voli suha mjesta, ali i djelomičnu sjenu. Jako je otporna na hladnoću.

Gospina papučica smatra se najljepšom europskom kaćunovicom. Ima okruglastu stabljiku koju obavijaju njezini listovi. Žuti cvjetovi su uglavnom pojedinačni. Medna usna ovog kaćuna izgleda poput kakve mješinate papuče (otuda ime). Cvate od svibnja do polovice srpnja u sjenovitim šumama na vapnencu. U Hrvatskoj je nalazimo na Bilogori, u Žumberku i Gorskom kotaru. Strogo je zaštićena i ugrožena vrsta. **Gospina stelja**, **prava broćika**, **ivanjsko cvijeće** je zeljasta trajnica iz poro-

Gospina papučica -
Cypripedium calceolus

Gospina trava -
Hypericum perforatum

Bogorodično cvijeće -
Lilium candidum

Tijekom srednjeg vijeka misionari u Europi počeli su uređivati tzv. **Marijine vrtove** u kojima su se sadile biljke koje nose njezino ime ili su pak vezane uz neku njezinu odliku. Još i danas postoje takvi vrtovi, najčešće uz samostanske ustanove ili kršćanske obrazovne ustanove.

dice broćeva. Ima tamnozeleno listove. Cvjetovi mirisa na med i žutoj vjenčić skupljeni su u guste cvatove u obliku metlica. Cvate od lipnja do listopada. Živi u svijetlim šumama, na travnjacima i suhim livadama. Dobra je medonosna biljka. Koristi se zbog svoje ljekovitosti u narodnoj medicini. Ima svojstvo zgrušavanja kazeina u mlijeku pa

se upotrebljava za kućnu proizvodnju sira, ali je zbog toga i loša krma. Nekad se koristila za izradu jastuka jer miriše na med i kada se osuši pa omogućava bolji san. **Gospina trava, Bogorodičina trava, rupičasta pljuskavica** je zeljasta trajnica iz porodice pljuskavica. Uspravne je stabljike, nasuprotnih listova i zlatnožutih cvjetova gusto skupljenih u vršne cvatove. Cvate od svibnja do rujna. Raste ponekad u skupinama ili pak pojedinačno na sunčanim livadama, svijetlim šumama ili uz puteve. Koristi se u narodnoj medicini i u farmaciji. **Ljekoviti neven** jednogodišnja je zeljasta biljka. Ubrajamo je u porodicu glavočika. Uspravne je stabljike, od početka ljeta pa do sredine jeseni cvate žutim i narančastim glavicama. Potječe iz Sredozemlja. Medonosna je i ljekovita biljka. Koristi se u narodnoj medicini. Smatra se Marijinim zlatom.

Marijina ruža, božur je trajnica okruglih stabljika, razdijeljenih listova u obliku prsta. Cvjetovi su veliki i crvene boje. Koristi se u narodnoj medicini, ali treba biti jako oprezan jer je cijela biljka (a posebice cvjetovi) jako otrovna. Ova biljka strogo je zaštićena i gotovo ugrožena. **Obična mirta** je zimzeleni grm ili niže stablo. Može narasti do pet metara visine. Listovi su nasuprotni, kožasti i sjajni; smrvljeni su ugodnog mirisa. Po-

Obična mirta -
Myrtus communis

jedinačni cvjetovi su bijele boje, cvatu u lipnju i srpnju. Medonosna je biljka. Plodovi su jestivi, a od listova se može dobiti ulje. Od njezinih su se grana nekada izrađivale košare. Mirtu nalazimo u južnoj Europi, u mediteranskom području na sunčanim i toplim položajima u svijetlim šumama i makiji. U Hrvatskoj raste u srednjoj i južnoj Dalmaciji. Ova biljka smatra se simbolom Marijina djevičanstva. **Pasja ili divlja ruža ili ružica** je listopadni grm. Može narasti do tri metra visine. Ima naizmjenične listove. Ružičasti ili bijeli cvjetovi su krupni, a cvatu od svibnja do srpnja. Plod

Ljekoviti neven -
Calendula officinalis

"Nasuprot njezinu botaničku imenu maćuhica, narod je ovu lijepu biljku nazvao Gospinom ljubicom jer Gospa nije maćeha, nego Majka čiste ljubavi."

je šipak, a on se koristi kao i ružine sjemenke za čajeve ili izradu ulja. Raste uz rubove šuma, u živicama i šikarama na suhim ili vlažnim tlima. **Srce Marijino, srdašca** je zeljasta trajnica iz porodice makovica. Potječe iz istočne Azije. Kod nas se uzgaja u mnogim vrtovima. Cvate od kraja travnja do sredine lipnja. Voli polusjenovite položaje. **Suze Majke Božje, Oči Dvice Marije, Marijine soze, srednja treslica** je biljka iz porodice trava. Cvate od lipnja do rujna. Biljku nalazimo u kopnenim područjima. **Zdrava Marija, đurđica, dragoljub** je zeljasta trajnica iz porodice šparagovki. Ima uspravnu stabljiku. Zvonoliki, bijeli cvjetovi su ugodna mirisa, skupljeni su po 5 do 8 na vrhu stabljike. Cvate u proljeće. Plodi jarkocrvenim bobicama kuglasta oblika. Staništa su joj svijetle listopadne šume i šikare. ■

Srce Marijino -
Dicentra spectabilis

ENG *The Feast of the Assumption or the Feast of the Assumption of the Blessed Virgin Mary is celebrated on August 15. Many plant species bear the name of Mary due to some of their characteristics that are related to qualities of the Virgin Mary. This review lists a number of plants that are associated with Mary in Christianity. The species were selected mainly from Fra Marija Crvenka's book "Mary's Plants", published by Tevizija, Zagreb, 2011. Some species were selected from professional texts on Mary's plants. The theological framework for the name of a particular species is excluded from the book of Fr. Marija Crvenka and presented in italics. During the Middle Ages, missionaries in Europe began to make the so-called. "Mary's Gardens" in which plants bearing her name or related to some of her qualities were planted. Even today there are such gardens, most often next to monastic institutions or Christian educational institutions.*

Milanska posveta Marinu Držiću - velikanu europske književnosti

U prestižnom prostoru Nacionalne knjižnice *Braidense* u Milanu 22. srpnja 2021. otvorena je izložba "Marin Držić – hrvatski Shakespeare: iz riznice hrvatske i europske književne i kulturne baštine", koja se može razgledati do 17. rujna 2021.

Ispred Nacionalne knjižnice *Braidense* u Milanu

Tekst: **Darija Domić**

U Milanu je otvorena izložba "Marin Držić - hrvatski Shakespeare" / "Marino Darsa - Lo Shakespeare Croato" 22. srpnja ove godine u Nacionalnoj knjižnici *Braidense*. Izložba je realizirana u organizaciji Grada Dubrovnika, Doma *Marina Držića* i Nacionalne knjižnice *Braidense* u Milanu, uz potporu Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske, TZ Grada Dubrovnika i Javne ustanove *Rezervat Lokrum*. Autorica projekta je povjesničarka književnosti i profesorica na Sveučilištu u Dubrovniku dr. sc. Katja Bakija. Na izložbi je predstavljeno stotinjak naslova iz povijesti hrvatske književnosti i kulture tiskanih u razdoblju od XVI. do XX. stoljeća uz dva desetaka geografskih karata. Izložene su rijetke i vrijedne knjige iz bogatih knjižnih zbirki *Braidense* i iz privatne zbirke Pambianchi-Kramarić koje su tijekom

povijesti Europi i svijetu otkrivala Hrvatsku i hrvatske autore.

Veliki dio predstavljenih izdanja djela su dubrovačkih autora i naslovi vezani uz dubrovačke teme. Središnji dio predstavljenoga kulturnog blaga su djela dvojice znamenitih Dubrovčana – komediografa Marina Držića te znanstvenika, filozofa, diplomata i pjesnika Ruđera Boškovića, uz djela Anselma Bandurija, Nikole Vitova Gučetića, Marina Gtaldića, Benedikta Kotruljevića, Stjepana Gradića, Ignjata Đurđevića, Francesca Marije Appendinija, Sebastiana Dolcea i mnogih drugih. Izložene knjige značajne su i dragocjene u kontekstu razvoja dubrovačke i hrvatske kulturne i književne povijesti.

MEDIJSKA KONFERENCIJA

Izložbu su svečano otvorili uz prigodne govore zamjenica gradonačelnika Grada Dubrovnika Jelka Tepšić i generalni konzul Republike Hrvatske u Milanu Stjepan Ribić, ujedno i izaslanik mini-

strice kulture i medija Republike Hrvatske Nine Obuljen Koržinek. Otvorenju su nazočili milanski odvjetnik i bibliofil Cristiano Pambianchi, čija su izdanja kao dio privatne zbirke predstavljena na izložbi, ravnatelj Pinacotece di Brera i Nacionalne knjižnice *Braidense* James Bradburne, bivša ravnateljica Nacionalne knjižnice *Braidense* Maria Goffredo, vijećnica Gradskog vijeća Grada Dubrovnika dr. Katarina Doršner, predstavnica Turističke zajednice Grada Dubrovnika Sandra Milovčević i direktorica predstavništva HTZ u Italiji Viviana Vukelić. Nakon otvorenja autorica Katja Bakija priredila je stručno vođenje ovom izložbom te prikazivanje promotivnog filma TZ grada Dubrovnika "Dubrovnik and Time" i filma o prirodnim ljepotama rezervata Lokrum. Prije toga, točnije 21. srpnja u Sala di Maria Teresa u Nacionalnoj knjižnici *Braidense*, u povodu otvorenja izložbe *Marino Darsa, Lo Shakespeare Croato: Dal tesoro del patrimonio letterario e culturale croato ed europeo* održana je iznimno uspješna i posjećena online konferencija za talijanske medije sa 106 akreditiranih novinara. Na konferenciji su u

Autorica izložbe
dr Katja Bakija

ime talijanske strane sudjelovali savjetnik za kulturu Grada Milana Filippo del Corno, ravnatelj Pinacotece di Brera i Nacionalne knjižnice *Braidense* James Bradburne, Maria Goffredo i bibliofil Cristiano Pambianchi, a u ime hrvatske strane autorica izložbe Katja Bakija i ravnatelj Doma *Marina Držića* Nikša Matić.

"Ovaj projekt doživljavamo kao duhovni most koji su tijekom stoljeća gradili književnici na obalama zajedničkog mora. Velik broj hrvatskih autora, posebice Dubrovčana, svoje školovanje i djelovanje vezuju uz Italiju i talijanske gradove, među kojima izdvajamo Milano, Sienu, Firencu, Veneciju i Rim. Isto tako, mnogobrojni Talijani Dubrovnik su prihvatili kao svoj dom i svojim su djelovanjem obogatili hrvatsku kulturu. Središnje mjesto na izložbi pripada Marinu Držiću, a uključenost Držićevih talijanskih tragova značajan je doprinos recepciji Držića kao jednog od najvažnijih autora europske renesansne komediografije. Iako smo ponajprije željeli istaknuti položaj hrvatske književnosti u europskom kontekstu, naša želja je da ova izložba bude i doprinos promociji zajedničke europske kulturne baštine."

ne jer u neumoljivoj prolaznosti i brzini života knjige doista jesu riznice sjećanja i žive stepenice povijesti", istaknula je autorica izložbe Katja Bakija.

"Duga je povijest suradnje Doma *Marina Držića* i Nacionalne knjižnice *Braidense* te gospodina Pambianchija, kao što je i iznimna povezanost Grada Dubrovnika i Grada Milana putem pisane riječi. Na inicijativu i uz nesebičnu pomoć Cristiana Pambianchija, istinskog prijatelja Grada Dubrovnika i Republike Hrvatske, uspostavljen je most i čvrsta, prijateljska suradnja između naše ustanove i jedne od najljepših europskih knjižnica - Nacionalne knjižnice *Braidense* u Milanu, u kojoj su pohranjena iznimno vrijedna izdanja Držićevih djela, *Tirena* i *Pjesni ljuvene*, prvotisci i jedini sačuvani primjerci na svijetu, iz 1551. godine.

DOKUMENTARNI FILM O DRŽIĆU

"Upravo ovakvi projekti međunarodne suradnje su prozori u svijet i afirmacija hrvatske kulture uz djela Marina Držića te im je cilj brendirati ga kao jednog od najistaknutijih hrvatskih pisaca uopće i najvažnijih autora europske renesansne komediografije", rekao je o dugogodišnjoj plodnoj suradnji Doma *Marina Držića* s Nacionalnom knjižnicom *Braidense* ravnatelj Doma *Marina Držića* Nikša Matić. Nakon konferencije za novinare uslijedilo je snimanje dokumentarnog filma o izložbenom projektu *Marino Darsa, Lo Shakespeare Croato* koji će kao promotivni materijal biti dostupan na mrežnim stranicama Nacionalne knjižnice *Braidense*, koja čuva fondus od 2,5 milijuna knjiga europskog značaja.

GRADITELJ PRIJATELJSTVA

Spomenimo, Talijan Cristiano Pambianchi, odvjetnik za međunarodno radno pravo i inicijator ove izložbe, dosad je realizirao pregršt ideja vezanih uz afirmaciju hrvatske kulture. Sve je počelo u njegovoj mladosti. Početkom Domovinskog rata i agresije na Republiku Hrvatsku Cristiano se zatekao u Cambridgeu, gdje je usavršavao engleski i pri tome se našao u društvu s nekoliko Dubrovčanki. Kao osamnaestogodišnjak proživljavao je s kolegicama iz Hrvatske vrlo emotivno vijesti o razaranjima, osobito Vukovara i Dubrovnika. Osjetio je potrebu nešto napraviti pa je organizirao humanitarne akcije, a danas je kolekcionar raritetnih hrvatskih knjiga. Zbog prinosu afirmaciji hrvatske kulture i jezika u svijetu Cristiano Pambianchi lani je nagrađen godišnjom Nagradom Grada Dubrovnika. Primivši nagradu, darovao je prvotisk Gundulićeva Osmana knjižnici samostana Male braće. Kolekciju vrijednih knjiga posvetio je svome sinu i jednome hrvatskom dječaku, Janu Kramariću. Ovaj bibliofil iz Italije nada da će oni u budućnosti međusobno dijeliti znanje i interes za kolekciju koja je njihovo nasljeđe. ■

Odvjetnik i bibliofil Cristiano Pambianchi

ENG The *Braidense National Library* in the Italian city of Milan was host on 22 July of this year for the opening of the *Marin Držić-Croatia's Shakespeare: From the Treasury of Croatian and European Literary and Cultural Heritage* exhibition. The showing runs through to 17 September. The exhibition is authored by literary historian and professor with the University of Dubrovnik Katja Bakija. The exhibition is an initiative of Cristiano Pambianchi, an international lawyer, collector of ancient Croatian books, and passionate friend of Dubrovnik.

Berlinska operna diva u međimurskom Zmajevom vrtu

Prvoklasni glazbeni događaj, koncert *Evelin i prijatelji*, održan je 6. kolovoza u Zmajevom vrtu obitelji Valkaj u Železnoj Gori

Operna umjetnica
Evelin Novak

Tekst: Vesna Kukavica

Foto: Miroslava Novak Hranjec

Koncert *Evelin i prijatelji* u čarobnom ambijentu Zmajevog vrta u Međimurju, izveli su, uz berlinsku opernu primadonu Evelin Novak, bariton Matija Meića, mezzosopranistica Martina Menegoni i tenor Matej Predojević uz pratnju Orkestra mladih glazbenika zagrebačke Muzičke akademije, kojim je dirigirao Matija Fortuna. Brojni posjetitelji su uživali u koncertu i bujnom raslinju Zmajevog vrta s čijih se brežuljaka vide susjedne države. Čudesno imanje obitelji Valkaj smješteno je na obroncima u Železnoj Gori i diči se s čak dvije tisuće stabala iz cijeloga svijeta, među kojima su i prelijepe sekvoje, dok arboretum

još krasi i keramičke skulpture mitskih bića sjeverne Hrvatske. U tom prozračnom ambijentu pod vedrim nebom, bez straha od koronavirusa, uživali su posjetitelji Zmajevog vrta obitelji Valkaj u koncertu sopranistice Evelin Novak i prijateljā na improviziranoj pozornici, geodetskoj kupoli usred perivoja. Vrt je osmislio doktor agronomije Kristijan Valkaj (46), njegova supruga Ivana (39), inženjerka agronomije, i majka Jelena Valkaj (77), dizajnerica keramike. Njihovo obiteljsko imanje, koje se prostire na tri i pol hektara na 300 metara nadmorske visine, oplemenili su s više od dvije tisuće raznovrsnog drveća, među kojim su uklopljene keramičke skulpture, vješto proživši hortikulturu s likovnom i glazbenom umjetnošću. Ondje u arboretumu priroda pjeva jednako lijepo kao i Evelinini prijatelji, mladi poklisari umjetničkih dragulja europske i hrvatske operne riznice.

Na programu su izvedene slijedeće operne arije u kreaciji sopranistice Novak: *Otmica iz Saraja*, *uvertira* W. A. Mo-

zarta; Međimurske legende za sopran i orkestar a. o. 78 (*Znaš ti golob kaj je došel*) u obradi D. Bobića; *Les filles de Cadix* francuskog skladatelja Léa Delibesa; *La Wally*, *Ebben, n'andro lontana* arija Wally talijanskog kompozitora A. Catalania. Duet cvijeća *Lakme*, *Dome epais* Léa Delibesa Evelin je interpretirala s mezzosopranisticom Martinom Menegoni, koja je potom zadivila publiku izvodeći ariju *Carmen* (*Carmen*, *Habanera*, *L'amour est un oiseau rebelle*) G. Bizeta. Ariju *Cheniera* (*Un di all'azzurro spazio*) čiji je autor U. Giordano otpjevao je tenor Matej Predojević, dok je ariju *Gerarda* *Nemico della patria* izveo bariton Matija Meić. Slijedile su odabrane arije klasika G. Puccinija i C. Gounoda u interpretaciji Novakove, a publiku se posebno dojmila arija *Marguerite*. Spektakularni užitak priredio je bariton Meić izvodeći ariju *Rigoletto* G. Verdija *Rigoletto Cortigiani, vil razza dannata*. Potom su Matija i Evelin nježno pjevali Verdijev duet Gilde i *Rigoletto* *Tutte le feste al tempio, Si vendetta, tremenda vendetta*, zatim je slijedila ari-

Publika u Zmajevom vrtu,
Železna Gora, Međimurje

Operne umjetnice Evelin Novak i Martina Menegoni

ja *Duce* u izvedbi tenora Predojevića. Kvartet Gilde, Maddalene, Duce i Rigoletta (*Un di, se ben rammentomi, Bella figlia dell'amore*) nadahnuto su otpjevali uz Evelin, Matija, Martina i Matej. Novakova je u finalu sjajno izvela ariju *Sylvie* (Kneginja čardaša, *Heia in den Bergen*) mađarskog skladatelja E. Kalmana.

Rođena Međimurka Evelin Novak (Čakovec, 1985.) etablirana je sopranistica, članica ansambla Državne opere *Unter den Linden* u Berlinu. Gostovanja je redovito vode na prestižne operne scene Europe i svijeta, ali i glavne koncertne podije Lijepe Naše. Redovito surađuje s dirigentima među kojima su D. Barenboim, C. Thielemann, Z. Mehta, Sir S. Rattle, S. Young, M. Zanetti i naš nagrađivani maestro Ivan Repušić. Od listopada 2020. Evelin Novak docentica je pjevanja na Berlinskom sveučilištu za umjetnost. ■

ENG Evelin Novak is an opera singer working and resident in the German capital of Berlin. She makes frequent appearances in her native Međimurje region in the north of Croatia with the aim of popularising classical music. She staged the Evelin and Friends concert on 6 July at the Valkaj family's Zmajev Vrt horticultural garden in the village of Železna Gora. Joining Evelin for the show were baritone Matija Meić, mezzosoprano Martina Menegoni and tenor Matej Predojević, accompanied by the Young Musician's Orchestra conducted by maestro Matija Fortuna. The Valkaj family estate lies in the hilly country around Železna Gora and features some two thousand trees native to various parts of the world. The arboretum also features ceramic sculptures of the mythical beasts of northern Croatia.

Talijanska iskustva

Početkom studenoga 2018. godine upoznala sam gospođu Maju Cvjetičanin, lektoricu hrvatskoga jezika na rimskom Sveučilištu "La Sapienza", koja je upravo bila stigla na novu dužnost. Tijekom boravka gospođe Cvjetičanin u Rimu ostale smo u stalnom kontaktu te je jedan od postignutih rezultata suradnje i intervju o lektoratu hrvatskoga jezika, vrijednoj inicijativi dugogodišnje tradicije.

Crkva sv. Iva u rimskom sveučilištu La Sapienza

Tekst: Svjetlana Lipanović

Gospođu Cvjetičanin, možete li nam reći nešto više o sebi i svom radu prije dolaska 2018. godine na Odsjek za hrvatski jezik pri rimskom Sveučilištu "La Sapienza"?

– Na Filozofskom fakultetu u Zagrebu diplomirala sam hrvatski i talijanski jezik i književnost. Tijekom studija surađivala sam s Talijanskim institutom za kulturu u Zagrebu i honorarno predavala talijanski i hrvatski jezik za strance u školama stranih jezika u Zagrebu. Nakon završenog studija zaposlila sam se kao suradnica u uredništvu jedne za grebačke izdavačke kuće. Kao lektorica hrvatskoga jezika, izaslana od Ministarstva znanosti i obrazovanja Republike

Hrvatske, radila sam na Sveučilištu u Padovi i na Karlovu sveučilištu u Pragu. Također sam predavala hrvatski jezik u Školi političkih znanosti Sveučilišta u Bologni (kampus Forlì) na dvogodišnjem združenom diplomskom studiju MIREES (*Master of Arts in Interdisciplinary Research and Studies on Eastern Europe*). Od 2018. godine, kao razmjenska lektorica izaslana od Ministarstva znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske, radim na Filozofskom fakultetu Sveučilišta "La Sapienza" u Rimu.

Koja je povijest studija hrvatskoga jezika u Rimu i općenito u Italiji?

– Tijekom povijesti Odsjek u Rimu više puta mijenjao je ime. Njegovi začeci sežu u razdoblje nakon Drugoga svjet-

Maja Cvjetičanin

skog rata kada govorimo o Institutu za slavensku filologiju pa sve do današnjeg Odsjeka za europske, američke i interkulturalne studije (*Dipartimento di Studi Europei, Americani e Interculturali*). U sklopu Odsjeka postoji Katedra za južnoslavenske jezike i književnost čija je dugogodišnja predstojnica, do odlaska u mirovinu 2020. godine, bila prof. dr. sc. Janja Jerkov. Od tekuće akademske godine (2020./21.) voditelj studija na Katedri za južnoslavenske jezike i književnost je dr. sc. Luca Vaglio.

Poznati talijanski slavist Giovanni Maver, koji je predavao i na Sveučilištu u Rimu, utemeljio je talijansku slavistiku s prvom katedrom 1920. godine na Sveučilištu u Padovi. To je bio početak studija slavistike na talijanskim sveučilištima u sklopu slavenske filologije.

Povijest Odsjeka u Rimu obilježili su mnogobrojni hrvatski i talijanski jezikoslovci, književnici i znanstvenici poput Franje Trogranića, Slobodana Prosperova Novaka, Predraga Matvejevića, nedavno preminule Dunje Kalođere i mnogobrojnih drugih priznatih i ne manje važnih intelektualaca.

Koliko dugo traje studij te predaju li se i drugi slavenski jezici?

–"La Sapienza" je najveće europsko sveučilište utemeljeno 1303. godine i

jedno od najstarijih u povijesti. Na Odsjeku za europske, američke i interkulturalne studije na Katedri za južnoslavenske jezike i književnost, uz hrvatski jezik i književnost predaju se srpski i bugarski jezik i književnost. Kao i na drugim sveučilištima, preddiplomski studij traje tri godine, a diplomski dvije godine. Na istom Odsjeku predaju se i ruski, ukrajinski, poljski, češki, slovački i slovenski jezik.

Zbog kojih razloga su studenti potaknuti na upis? Mogu li oni nešto reći o tome kratkim dopisom?

– Motivacija studenata je različita. Ima studenata koji studiraju hrvatski jezik jer imaju hrvatske korijene i žele njegovati jezik i kulturu svoje obitelji i predaka. Drugi ga uče zbog prilike za posao, oduševljenja Hrvatskom u najširem smislu riječi (bogatom kulturnom baštinom, morem, hrvatskim sportom, gradovima, raznolikošću zemlje itd.). No, ponekad se odlučuju za studij hrvatskoga jezika i zbog ljubavi prema Hrvatu/Hrvatici ili pak zbog znatiželje jer ih privlače "manje" poznati jezici.

Prilažem tekstove koje su napisali studenti o njihovoj motivaciji za studij hrvatskoga jezika.

U prošlosti sam uvijek išla na odmor ljeti u Hrvatsku s roditeljima. Posjetila sam mnoga lijepa mjesta i zaveljela Hrvatsku. Zbog toga sam željela saznati više o hrvatskoj kulturi, ljudima i jeziku. Na žalost, do danas nisam imala priliku učiti hrvatski jezik.

Na Sveučilištu "La Sapienza" u Rimu

Giulia Nota

počela sam studirati ruski jezik, ali sam željela naučiti i druge slavenske jezike. Poslije diplome na preddiplomskom studiju napokon sam počela učiti hrvatski jezik. Iako sam nedavno započela studirati hrvatski jezik, vrlo sam zadovoljna svojim napretkom zato što smo radili naporno s našim profesorima. U budućnosti želim nastaviti studirati hrvatski jezik na diplomskom studiju slavistike i učiti druge jezike koji pripadaju slavenskoj jezičnoj obitelji.

Giulia Nota, studentica prve godine na lektoratu hrvatskoga jezika

Odlučila sam se za studij hrvatskoga jezika jer s obitelji od svoje osme godine puno putujem po Hrvatskoj. S vremenom sam se zaljubila u zemlju, kulturu i lokalno stanovništvo. Iznenadujuće je to što svaki put kad odem otkrivam nove aspekte povijesti i tradicije koji me uvijek uspijevaju dodatno oduševiti. Osjećaj koji imam je kao da sam kod kuće i upravo je zbog toga moj izbor studija hrvatskoga jezika bio potpuno prirodan te predstavlja važan korak za bolje

Università di Bologna - Campus di Forlì

Sveučilište u Rimu La sapienza, rektorat

njegovanje ove strasti. Nadam se da će mi to biti odskočna daska za poslovne prilike u skoroj budućnosti.

Mariaflavia Bonelli, studentica prve godine preddiplomskog studija

Kad razmišljam o razlozima zašto studiram hrvatski na Sveučilištu "La Sapienza" u Rimu, odmah mi padne na pamet da sam Hrvatica. Zapravo, uspjela sam dobiti državljanstvo prije nekoliko godina zbog svoje majke koja je Hrvatica. Zato želim naučiti hrvatski. Osim toga, voljela bih postati prevoditeljica za audiovizualna djela, kao što su filmovi i serije ili za platforme za internetski prijenos (*streaming*).

Rosa Mamone, studentica druge godine preddiplomskog studija

Imaju li studenti tijekom pohađanja nastave mogućnost sudjelovanja na manifestacijama u Rimu gdje se promiče hrvatska kultura i/ili na studijskom boravku u Hrvatskoj?

– Prije izbijanja pandemije koronavirusa bilo je različitih manifestacija koje su promicale hrvatsku kulturu i na kojima su sudjelovali i studenti. Raznovrsne kulturne događaje organiziralo je Veleposlanstvo RH u Rimu i dvije hrvatsko-talijanske udruge u Rimu. Nakon povoljnije epidemiološke situacije ponovno su organizirani kulturni događaji koji promiču hrvatsku kulturu u Rimu.

Što se tiče studijskih boravaka u Hrvatskoj, nekoliko studenata hrvatskoga jezika prijavilo se na natječaj za stipendiju Vlade RH i Agencije za mobilnost i programe EU-a za pohađanje jednose-

mestralnoga tečaja hrvatskoga jezika i kulture u ak. god. 2021./2022. na Filozofskome fakultetu Sveučilišta u Zagrebu.

Zbog pandemije od ožujka 2020. godine nastava je dobila novi oblik, na daljinu. Kako ste se organizirali u novoj situaciji?

– Svi smo se morali prilagoditi novonastaloj situaciji, i studenti i profesori. Moram priznati da je nastava na daljinu bila organizirana vrlo brzo i profesionalno te pritom nije izgubljeno nimalo vremena. Predavanja su se održavala preko internetske platforme Google Meet. Svi studenti redovito su i odgovorno pohađali predavanja i izvršavali svoje nastavne i izvannastavne obveze. Naravno, svima su s vremenom počela nedostajati predavanja uživo jer nije isto gledati studente i profesore na zaslonu računala ili uživo. Socijalizacija je važan čimbenik u svemu, pa i pri učenju jezika. Vjerujem da je pred nama razdoblje povratka predavanjima uživo i kontaktnoj nastavi.

Nakon tri godine rada na Odsjeku za lektorat hrvatskoga jezika u Rimu jeste li zadovoljni postignutim rezultatima?

– Zaista sam zadovoljna studentima, njihovom odgovornošću i predanošću u učenju hrvatskoga jezika. U nastavnom radu jedan od temeljnih ciljeva bio je obogaćivanje leksičkog fonda, gramatičkog znanja i komunikacijskih vještina studenata. Svi studenti su detaljnije upoznati s hrvatskom kulturom, tradicijom i običajima, suvremenim načinom života, kao i s poznatim ličnostima iz hr-

vatske prošlosti i sadašnjosti, a nastavno gradivo prilagođeno je razini znanja i godinama učenja/studija hrvatskoga jezika. U moje tri godine rada na Sveučilištu "La Sapienza" tri nove generacije studenata počele su učiti hrvatski jezik, a studenti viših studijskih godina dodatno su ga usavršili. Njihov napredak u znanju hrvatskoga jezika i kulture je neupitan, što potvrđuju i izvrsni rezultati postignuti na održanim pismenim i usmenim ispitima.

Kakvi su Vaši planovi za budućnost i promidžbu hrvatskoga jezika?

– Voljela bih nastaviti poučavati hrvatski jezik i promicati hrvatsku kulturu na nekom od talijanskih sveučilišta ili škola. U ovom trenutku postoje neke inicijative i mogućnosti, no njihova realizacija zasad nije sigurna. Svakako bih željela nastaviti raditi u struci. Ako ne uspijem pronaći odgovarajući posao u Italiji, vjerojatno ću u Hrvatskoj poučavati hrvatski kao drugi strani jezik te nastojati nastaviti suradnju s hrvatsko-talijanskim udrugama i zajednicama Hrvata u Italiji. Činjenica je da mi je bilo veliko zadovoljstvo surađivati s Vama i vjerujem da će se naša suradnja nastaviti. ■

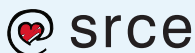
ENG *Rome's Sapienza University is one of Europe's largest universities and one of the world's oldest; founded in 1303. The Faculty of Arts and Humanities' Department of European, American and Inter-cultural Studies offers Croatian, Serbian and Bulgarian language and literature courses under its seat of south Slavic languages and literatures. The Croatian language section has seen multiple name changes over its history. Since 2018 Maja Cvjetičanin has held the post of Croatian language lector at Rome's La Sapienza.*

Brzo, lako i zanimljivo ovladajte temeljima hrvatskoga jezika učite kada želite i gdje želite

*A fast, easy and interesting way to learn the basics of Croatian.
Learn when and where you want.*

Sveučilište u
Zagrebu

HIT-1

Prvi sveučilišni on-line tečaj hrvatskoga kao drugoga i stranoga jezika

The first on-line course of Croatian as second and foreign language

Proljetni semestar / Spring semester

7. ožujka – 29. svibnja 2022.
(prijave do 25. veljače 2022.)

March 7 – May 29, 2022

(application deadline is February 25, 2022)

Jesenski semestar / Autumn semester

12. rujna – 4. prosinca 2022.
(prijave do 2. rujna 2022.)

September 12 – December 4, 2022

(application deadline is September 2, 2022)

■ 7 nastavnih cjelina u sustavu MoD (utemeljen na Moodlu)	■ 7 learning units in the Moodle-based e-learning system
■ 150 nastavnih aktivnosti	■ 150 learning activities
■ 24 sata online nastave u živo	■ 24 hours of real-time communication online
■ iskusni lektori, stručnjaci za hrvatski kao ini jezik	■ experienced language instructors, specialists in Croatian as L2
■ interaktivan, komunikacijski i individualiziran pristup učenju jezika	■ an interactive, communicative and individual approach to language learning
■ mogućnost stipendije	■ the possibility of a scholarship

Pogledajte videopriloge o tečaju na mrežnoj stranici

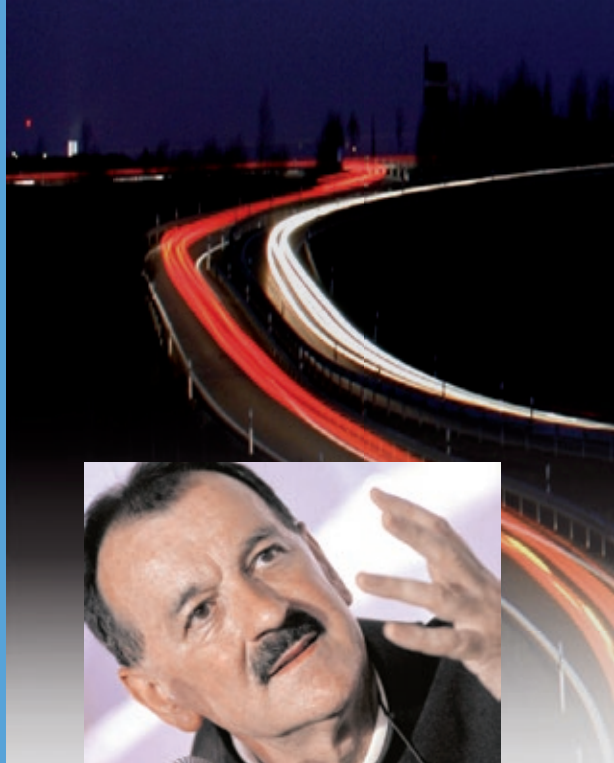
Look at videos about the course at web page

www.matis.hr

Obavijesti i upisi

additional information and enrollment:

ecroatian@gmail.com

Piše: fra Šimun Šito Ćorić
s_coric@bluewin.ch

U ljudskoj povijesti bilo je, gledano po smrtnim žrtvama, i znatno gorih poštosti od korone, ali nikad se nijedna nije tako uvukla u sve krajeve zemaljske kugle kao ona. Ne samo da se naš planet pod koronom pokazao kao malo globalno selo u beskrajnome svemiru, nego je ovaj put iz jednog središta "moćni glavlar" tog sela kao dosad rijetko u čemu počeo upravljati svim njegovim "zaseocima". Cijepljenje je, uz sve rizike i posljedice, ipak počelo otvarati vrata već opasno zabranjenoj, a za ljudsko zdravlje nenadomjestivoj toplini ljudske blizine i druženja. To se posebno počelo očitovati na ovogodišnjem Europskom nogometnom prvenstvu zaostalom iz 2020. gdje je nakon mrtvila praznih stadiona dolaskom publike sve živnulo. Ponovno smo vidjeli taj jedinstveni fenomen u današnjem svijetu: nema proizvođača masovnije i jače radosti, one nepatvorene iz genetskih dubina, kao što ga proizvedu trenuci uz sportska borilišta, posebice ona u nogometu! Dovoljno je vidjeti od radosti raspukla lica, goruće oči, kostolomna grljenja, skakanja i poskakivanja, čuti iz dna utroba vriske igrača i publike prigodom nekog pogotka, a da ne spominjemo pobjedu na nekoj utakmici!

Proizvođači najveće masovne radosti

Opasne pošasti od korone bez dvojbe ima, obolijeva se i umire se od nje, ali od stalnoga i pretjeranoga nabijanja strahova i pranja mozga sa svih političkih i medijskih strana i na svakom koraku s njome – duže će se svijet morati liječiti nego od nje same.

Ovdje u Švicarskoj naši ljudi se redovito vesele zbog tri nacionalne nogometne reprezentacije. Hrvatska je, naravno, neupitno na prvome mjestu, a nakon nje izgleda da većinom dolaze bosansko-hercegovačka i/ili švicarska reprezentacija! Tako su nam ovaj put nakon poraza od Španjolske neka utjeha bili Švicarci koji su, izbacivši Francuze, nakon 67 godina prošli u četvrtfinale EU-prvenstva. Dodatno smo im se veselili jer njih je do toga uspjeha doveo taj dobri čovjek i vrlo uspješni Hrvat iz Sarajeva, Vladimir Petković. Petković je u karijeri vodio mnogobrojne strane klubove, a osvojio je i Kup Italije s Lazijem 2013. i kao igrač je sa Sarajevom bio prvak Jugoslavije 1985. godine. U Švicarsku je došao 1987. kao 24-godišnjak. U Švicarskoj je najprije radio pet godina razne poslove u Caritasu u kantonu Ticino i uz to se uvijek žurio na treninge. Petković je pravi poliglot, služi se s pet-šest stranih jezika, što mu je velika prednost u njegovu poslu. U tome je nama doseljenicima živi primjer jer ih je učio i zbog poštovanja prema zemlji u kojoj živi i zbog bolje integracije svoje obitelji.

Uz Petkovića u tom kroćenju Francuza sudjelovali su, čak i odlučujućim golovima, još dvojica vrsnih momaka i standardnih igrača također rodnom iz naše druge, zajedničke države: Haris Seferović, čija se obitelj doselila iz San-

skog Mosta u Švicarsku gdje je i rođen, te naš sunarodnjak Mario Gavranović, član zagrebačkog Dinama. Rođen je i odrastao također u Švicarskoj, gdje su mu se roditelji doselili iz Gradačca u BiH. Tu su još i Bećir Omeragić (Derventa) te Josip Drmić (Vitez). Tu je i glasoviti primjer švicarskog Hrvata Ivana Rakitića koji je odabrao Hrvatsku i Ćire Blaževića koji je bio na čelu švicarske izabrane vrste (1975.). Uz njih, na čelu rukometne reprezentacije Švicarske bio je Hrvat Vinko Kandija (Trogir). Hrvati iz RH i BiH dali su švicarskome nogometu nemjerljiv doprinos. Još 30-ih godina velik trag ostavili su Ico Hiltrec, Aco Živković i Josip Jakupić. Nekoliko desetljeća poslije Željko Perušić, Jurica Jerković, Zlatko Čajkovski, Željko Matuš i Ilija Katić, a u novije doba Ivan Rakitić, Mladen Petrić, Marijan Urtić, Zlatko Hebib, Oliver Marić, Ilija Ivić...

Dobro je prisjetiti se da se u tome cjelovitome hrvatskom korpusu u dvije države i diljem svijeta izvan njih, na svim poljima, a u sportu, biznisu i znatnosti, posebno ističu naši ljudi i njihovi potomci. Tu su i dvojica "švicarskih" nobelovaca kemičara, Sarajlija Vladimir Prelog i Vukovarac Lavoslav Ružička, a

dug je niz naših igrača koji pale i žare po svijetu, kao i među bivšim i sadašnjim vatrenima: Mateo Kovačić (Kotor Varoš), Ante Budimir (Žepče), Vedran Ćorluka i Mislav Oršić (Derventa), Dejan Lovren (Kraljeva Sutjeska), Niko i Robert Kovač te Davor Šuker (Livno), Tin Jedvaj (Mostar), Mario Mandžukić (Odžak), Dario i Josip Šimić te Krunoslav Jurčić (Grude), Mario Stanić (Sarajevo), Vladimir Vasilj (Čitluk), a i Luka Modrić je iznikao iz mostarskoga Zrinjskog... I to nam u ova europska i uskoro svjet-

Dok nas je prošla godina zbog korone masovno zaustavljala pred domovinskim vratima, ovoga ljeta sa svih strana svijeta još većim žarom hitamo svojima na odmor u domovinu.

ska nogometna vremena (Katar 2022.) pada na um!

Za nas izvan domovine ipak je najbolje za naše zdravlje i uspjeh njegovati nedvojbene vrijednosti iz naše narodne i obiteljske baštine, sve do korištenja prirodnih ljepota po hrvatskim etničkim krajevima, a jednako tako usvajati ono najbolje što nalazimo u raznim kulturama i zemljama gdje živimo po svijetu. Pa neka nas i ovo domaće i turističko ljetno i žuta jesen na sve to još više potakne! ■

TRI STOLJEĆA VEZA DUBROVNIKA S ISTANBULOM

Replika originalne mramorne ploče Konzulata Dubrovačke Republike u Istanbulu iz 1720. godine donirana je Gradu Dubrovniku, a svečana ceremonija uručjenja ploče upriličena je u Palači Sponza 10. VII. 2021. Ploču su gradonačelniku Dubrovnika Mati Frankoviću uručili predstavnici grada/općine Beyoğlusa – zamjenica i zamjenik gradonačelnika Kübra Güllal i Yusuf Ulutaş. Događaju je nazočio ministar vanjskih i europskih poslova RH Gordan Grlić Radman te Iva Zerec, generalna konzulica RH u Istanbulu, kao i veleposlanik RT u RH Mustafa Babur Hizlan. "Još jednom se potvrđuje kontinuitet prijateljskih odnosa Dubrovnika i Beyoğlusa, dva

sestrinska grada čija isprepletena povijest seže još u doba Dubrovačke Republike. Republika je, kao što je prednjačila u mnogočemu, znala cijeniti snagu diplomacije", rekao je gradonačelnik Franković, a prigodnim govorima obratili su se i zamjenik gradonačelnika turskoga sestrinskoga grada Yusuf Ulutaş te naš ministar Grlić Radman. Originalna mramorna ploča Konzulata Dubrovačke Republike, stara 301 godinu, čuva se u Arheološkome muzeju u Istanbulu. Generalni konzulat RH u Istanbulu i danas je smješten na području Općine/grada Beyoğlusa. Povelja o bratimljenju Dubrovnika i Beyoğlusa potpisana je 2015. godine.

ČAROBNO SPLITSKO LJETO

Premijerom opere "Cavalleria rusticana" 14. srpnja počelo je na Peristilu 67. Splitsko Ljeto, a festival je otvorenim proglasio splitski gradonačelnik Ivica Puljak. Nakon što je gradonačelnik otvorio 67. Splitsko Ljeto, festivalsku zastavu podignuli su mladi glumci HNK Split. Stihovima iz znamenitog spjeva "Judite" Marka Marulića, prvoga umjetničkog epa hrvatske književnosti ispjevanog na hrvatskome jeziku, čija se 500. obljetnica prvoga izdanja obilježava ovoga ljeta, publici se obratila glumica splitskog HNK Katarina Romac. Na svečanom otvorenju, uz ostale, nazočio je u ime predsjednika RH njegov savjetnik za kulturu Zdravko Zima i ministrica kulture i medija Nina Obuljen Koržinek. Program ovogodišnjega Splitskog ljeta publici je po-

PULSKE FILMSKE PRIČE

U pulskoj Areni 17. srpnja 2021. polusatnim svečanim programom otvoren je 68. Pulski filmski festival, jednodnevna manifestacija visokih estetskih dosega. Članovi Ocjenjivačkog suda hrvatskog programa su oskarovac, poljski scenarist i redatelj Pawel Pawlikowski, glumica Zrinka Cvitešić, redatelj Danilo Šerbedžija, docent na Umjetničkoj akademiji Sveučilišta u Splitu Mirko Pivčević te umjetnička ravnateljica Međunarodnoga filmskog festivala u Chicagu Mimi Plauche. Pulski filmski festival održan je na 15 lokacija, od kojih su četiri bile rezervirane za filmski program s više od 90 projekcija, a od filmova u konkurenciji tu se našlo šest hrvatskih i deset koprodukcija. Film "Plavi cvijet" redatelja Zrinka Ogreste dobitnik je Velike zlatne arene za najbolji film 68. Pulskoga filmskog festivala

koji je 23. srpnja 2021. završen u pulskoj Areni dodjelom nagrada, a film "Murina" redateljice Antonete Alamat Kusijanović osvojio je nagradu publike Zlatna vrata Pule. Nagrada "Breza" za najboljeg debitanta pripala je scenaristici i redateljici filma "Murina" Antoneti Alamat Kusijanović, a taj film nedavno je nagrađen za najbolji debitantski film i u Cannesu. Zlatna arena za glazbu pripala je Alenu i Nenadu Sinkauzu za glazbu u filmu "Zora" Dalibora Matanića. Istom filmu pripala je i Zlatna arena za montažu koju je dobio Tomislav Pavlic te za kameru koja je dodijeljena Marku Brdaru, također za film "Zora". Najbolju glavnu žensku ulogu ostvarila je Vanja Ćirić, protagonistica filma "Plavi cvijet" redatelja Zrinka Ogreste, a Zlatna arena za najbolju glavnu mušku ulogu dodijeljena je Reneu Bitorajcu za ulogu Dinka u filmu "A bili smo vam dobri" redatelja Branka Schmidta.

nudio 39 naslova opernih, dramskih i baletnih predstava, koncerata, izložbi, poetskih večeri i promocija knjiga. Ravnatelj 67. Splitskog ljeta i ujedno intendant HNK Srećko Šestan naglasio je kako je recentni program festivala bogatiji nego prošle godine, dodavši kako je Splitsko ljetno po broju izvedbi i po raznovrsnosti žanrova najjači i najveći festival u ovom dijelu Europe. U koprodukciji Splitskog ljeta i producerske kuće Tonika u Galeriji Meštrović će biti praižvedena prva pop-misa u svijetu, *Misa Mediterana* Tončija i Hane Huljić. U dramskom programu 67. Splitskog ljeta gostovali su HNK iz Zagreba, Osijeka, Rijeke i Varaždina. U sklopu Splitskog ljeta Ansambl narodnih plesova i pjesama Hrvatske *Lado* izveo je koncert "Sako leto ima nekaj novoga".

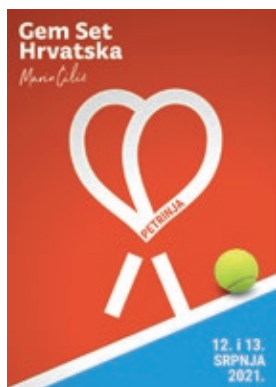
FOTOGRAF JADRAN LAZIĆ OD LOS ANGELESA DO HVARA

Jadran Lazić, hrvatski fotograf svjetske slave, nakon gotovo tri godine minucioznog rada objavio je ekskluzivnu monografiju u povodu pedesete godišnjice djelovanja, koja je predstavljena u splitskom Fotoklubu 15. srpnja 2021. Predstavljanje monografije "Jadran Lazić: 50 godina fotografije" pratila je trodnevna izložba kao jedinstvena prilika za uvid u iznimni Lazićev opus koji je u knjizi predstavljen s devet stotina fotografija u dva toma i tri razdoblja. Uz tekstove koje je s Lazićem priredio novinar i pisac Renato Baretić, fotografije odražavaju tri majstorske faze: Split s prvim fotografijama i Pariz u kojemu je kao *paparazzo* snimao svjetske zvijezde, Beograd kad je bio posvećen svjetskim političkim temama i ratovima, te Los Angeles gdje je slavu ostvario snimajući globalne zvijezde iz svijeta filma, glazbe, mode u vrhunskim, studijskim uvjetima od 1987. godine naovamo. Nakladnik jedinstvene luksuzne Lazićeve monografije je Hrvatsko autorsko društvo kojemu je na čelu Silvije Hraste. Jadran Lazić karijeru je započeo u splitskom školskom listu Staze, nastavio kao Vjesnikov fotoreporter, uskočivši u novinarski vlak koji ga odvodi u svjetska kulturna središta, a trenutačno živi na dvije adrese, na Hvaru i u Los Angelesu. Monografiju je predstavio urednik Jadran Kapor i predsjednica splitskoga Foto-kluba Maja Prgomet te autor.

OSORSKE GLAZBENE VEČERI POSVEĆENE PAPANDOPULU

Velikanu hrvatske glazbe 20. stoljeća Borisu Papandopulu posvećeno je 46. izdanje Osorskih glazbenih večeri, koje su otvorene izvedbom njegove "Hrvatske mise" u d-molu u izvedbi Zbora Hrvatske radiotelevizije pod ravnanjem maestra Tomislava Fačinija, 20. srpnja 2021. Uoči izvedbe djela iz kasnih 30-ih godina prošloga stoljeća, ministrica kulture i medija dr. sc. Nina Obuljen Koržinek osvrnula se na okolnosti u kojima se već drugu godinu zaredom organiziraju Osorske glazbene večeri, ali i sve ostale kulturne manifestacije. "Večeras svjedočimo uspjehu svih naših zajedničkih napora da kulturu održimo otvorenom i osnažimo organizaciju glazbeno-scenskih izvedbi", istaknula je ministrica i dodala kako su snalažljivost, zalaganje i stručnost svih uključenih u život umjetnosti i kulture odigrali ključnu ulogu u realizaciji programa, a posebno veseli činjenica što su se unatoč pandemiji uspjeli izboriti uvjeti koji omogućavaju koncertnu djelatnost. Čestitavši organizatorima Osorskih večeri, ministrica je ocijenila kako se i uvidom u program može ustvrditi da svojom kvalitetom nimalo ne zaostaju za programima iz godina prije pandemije. U 14 koncertnih večeri publika je uživala u simbiozi hrvatske glazbe s europskom glazbenom baštinom, a specifičnost osorskog festivala upravo je sustavno poticanje novoga nacionalnoga glazbenog stvaralaštva. Stoga je ministrica izrazila posebno zadovoljstvo što je u programu pet premijernih naslova suvremenih hrvatskih skladatelja.

Sportski spektakl potaknuo optimizam djeci

Uz vrhunski sportski program, Zaklada *Marin Čilić* izgradila je u suradnji s partnerima i dva multifunkcionalna igrališta u Petrinji koja će, uz mještane i učenike OŠ Dragutina Tadijanovića, koristiti i 500 studenata tamošnjega Učiteljskog fakulteta, koji je također stradao u potresu

Zaklada *Marin Čilić* s partnerima čini velika djela za djecu i mlade

Tekst: **Vesna Kukavica** Foto: **Zaklada MČ**

U dvodnevnom spektaklu potresom razrušena Petrinja postala je teniski centar, gdje se na igralištu - koje je ondje izgrađeno od donacija Zaklade *Marin Čilić* - održao humanitarni turnir *Gem Set Hrvatska* 12. i 13. srpnja 2021. Osnivaču Zaklade, jednom od najtrofejnijih hrvatskih sportaša, pridružile su se sportske zvijezde kao što su Luka Modrić i Mario Mandžukić, zaigraši na novoizgrađenome višenamjenskom igralištu tenis s etabliranim sportskim imenima poput Mate Pavića, Nikole Mektića, Borne Ćorića, Ivana Dodiga, Donne Vekić, Matea Kovačića, Ivana Perišića, Ante Rebića te mnogobrojnih drugih vrhunskih sportaša i sportašica. Drugo izdanje humanitarnog turnira *Gem, set - Hrvatska* organizirano je u Sisačko-moslavačkoj županiji s ciljem prikupljanja sredstva za poboljšanje

Sportske zvijezde u Petrinji

sportske infrastrukture za djecu na području pogođenom potresom. Sportaši i sportašice uljepšali su djeci izazovno razdoblje njihova odrastanja uzrokovano negativnim posljedicama razorenih obiteljskih kuća i pandemije koronavirusa. Marin Čilić rekao je prigodom otvorenja turnira kako mu je posebno drago što može učiniti nešto plemenito za djecu iz potresom pogo-

đene središnje Hrvatske, dodavši da i ovim projektom izgradnje novih višenamjenskih igrališta Zaklada ponajprije promovira važnost bavljenja sportom od najranijih dana. Glavni spektakl manifestacije ogledao se u nastupima sportskih zvijezda koje su se okušale u parovima na teniskom terenu. Usto, posjetitelje je u parku pokraj osnovne škole dočekalo još niz edukativnih te kul-

turnih sadržaja poput besplatnih kinoprojekcija, darivanja krvi, sportskih radionica, zdravstvenih te gastronomskih sadržaja. Kao posebno iznenađenje, Zaklada je priredila nastup mlade glazbene zvijezde Albine, koja se posljednjih mjeseci uvukla u srca mladih diljem Hrvatske te je postala jedno od najtraženijih imena domaće scene.

Magdalena Komes, gradonačelnica grada Petrinje, zahvalila je organizatoru turnira i sportašima velikog srca što su malim Petrinjcima vratili osmijeh na lice jer su nakon potresa ostali ne samo bez vlastitih kuća, već i bez škola, vrtića, kulturnih i sportskih ustanova pa jedna ovakva velikodušna akcija mnogo znači za sve Petrinjce, a ponajviše za mlade. Uz bogat sportski program, Zaklada *Marin Čilić* izgradila je u suradnji s partnerima i dva multifunkcionalna sportska igrališta u Petrinji koja će, uz mještane i učenike OŠ Dragutina Tadijanovića, koristiti i 500 studenata tamošnjega Učiteljskog fakulteta, koji je također jako oštećen u potresu.

VATRENO SPORTSKO SRCE

Turnir se održavao u dvije skupine. Nositelji *Skupine A*, koja je simbolično nazvana *Petrinja*, gdje je već sagrađeno prvo sportsko igralište, bili su prošlogodišnji finalisti Marin Čilić i Luka Modrić, nogometaš Ivan Perišić i tenisač Ivan Dodig, rukometaš Luka Cindrić i tenisač Mate Delić te odbojkašica Nikolina Božićević i tenisač Borna Ćorić. U *Skupini B*, nazvanoj *Hrvatska Kostajnica*, gdje će uskoro krenuti izgradnja drugog igrališta za djecu, su prošlogodišnji pobjednici Mario Mandžukić i mladi tenisač Patrik Jurina, a s njima je zaigrao i nogometaš Mateo Kovačić i tenisačica Donna Vekić, odbojkaš Tsimafei Zhukouski i tenisačica Jelena Kostanić-Tošić te vaterpolist Franko Lazić i tenisač Dino Prižmić. Samu završnicu osigurali su najuspješniji parovi iz svakog tima. U polufinale su se plasirali Mandžukić i Jurina te vaterpolisti Franko Lazić i tenisač Dino Prižmić iz prve skupine, dok su u drugoj prošli Čilić i Modrić te rukometaš Luka Cindrić i tenisač Mate Delić. Marin Čilić, kao i ranijih godina, nastupao je sa svojim partnerom Lukom Modrićem,

Građani su uživali u humanitarnom programu Zaklade Čilić

dok su jedan od zanimljivijih parova bili Donna Vekić i Mateo Kovačić. Oni su ispali u polufinalu nakon pogreške Kovačića na mreži. Mario Mandžukić prošao je u polufinale u paru s mladim tenisačem Patrikom Jurinom. Osobito je uzbudljiv bio meč druge skupine u kojem su se borili Čilić i Modrić protiv Prižmića i Cindrića, a nogometno-teniski par dobio je meč rezultatom 13 : 11. U zadnjem meču druge skupine Modrić i glavni organizator nadigrali su Perišića i Dodiga. Ukratko, nakon cjelodnevne borbe na paklenoj vrućini u dvije skupine do finala s lakoćom su se plasirali Čilić i njegov standardni partner *Vatreni* Luka Modrić, osvojivši turnir. Sportske zvijezde, mahom reprezentativci Hrvatske iz raznih sportskih grana, izazvali su veselje među djecom i mladima u Petrinji, primivši od svojih idola autografe ili zajedničku fotografiju.

DOVIĐENJA U HRVATSKOJ KOSTAJNICI

Čilić se hvalio da nije trenirao s Modrićem još od zadnjeg izdanja turnira na Šalati prije dvije godine kada se igralo za izgradnju dječjeg igrališta u Tordincima u Vukovarsko-srijemskoj županiji. "Odradili smo pripreme u razgovorima", rekao je Marin uz nezadrživ smijeh. Perišić i Mandžukić stigli su spremni, oni su u tome vrlo ozbiljni, ljute se jako ako gube. Zaklada Čilić otvorila je i humanitarni telefonski broj za donacije pa su tako svi oni koji nisu mogli doći u Petrinju, pozivom na broj 060 9004, mogli sudjelovati u ovoj plemenitoj akciji te darovati sredstva za izgradnju sportskog igrališta u Hrvatskoj Kostajnici.

STIPENDIJE

Proslavljeni tenisač Marin Čilić, uz humanitarnu aktivnost, posljednjih godina privlači pozornost javnosti i filantropijom. Po desetak darovitih sportaša i glazbenika studentske dobi svake akademske godine, počevši od 2018., prima lukrativnu stipendiju Zaklade *Marin Čilić*. Natječaj privuče na godišnjoj razni stotinu prijavljenih, među kojima stručno povjerenstvo bira najdarovitije, ali Čilić nerijetko potiče i one slaboga imovnog stanja. "Plan je bio dodijeliti na godišnjoj razni 20 stipendija, ali zbog odličnih prijava povjerenstvo se odlučilo i za koju stipendiju više. Zaklada se diči i donacijom za opremanje kabineta fizike u iznosu od 50.000 kuna, što je uručeno lani zagrebačkoj Srednjoj školi Isidora Kršnjavoga, gdje izvrsni profesori, uz darovite učenike, postižu vrhunske rezultate", rekla je Nevena Mrkonjić, direktorica Zaklade *Marin Čilić*. Eto razloga da se i mi pridružimo gradonačelnici Petrinje te zahvalimo Marinu Čiliću za velikodušna dobročinstva. ■

ENG *Game-Set-Croatia is a charity tennis tournament staged on 12 and 13 July at tennis courts built in the central Croatian town of Petrinja with a donation from the foundation of tennis player Marin Čilić. Along with the sporting programme Čilić's foundation is working with its partners to build two multi-functional athletic courts in Petrinja that will be used by locals, pupils of the D. Tadijanović Elementary School, and the about 500 students of the Petrinja branch of the University of Zagreb's Faculty of Teacher Education, one of the institutions damaged during the recent earthquake. Among those joining foundation founder Marin Čilić, one of our most trophied athletes, was the Croatian national football team led by Luka Modrić.*

Tri zlata, tri srebra, dvije bronce

Hrvatska 26. na konačnoj ljestvici 93 zemlje čiji su sportaši osvojili odličja u Tokiju

Uredio: **Željko Rupić** Foto: **HINA**

Na konačnoj ljestvici osvajača medalja na 32. Olimpijskim igrama u Tokiju reprezentacija Hrvatske osvojila je 26. mjesto s tri zlatna, tri srebrna i dva brončana odličja. Olimpijske igre u Tokiju druge su najuspješnije OI za Hrvatsku u povijesti, jedino su u Rio de Janeiru 2016. hrvatski sportaši bili uspješniji gdje su osvojili pet zlata, tri srebra i dvije bronce. Pod hrvatskom se zastavom u Tokiju borilo 59 sportaša, a na svečanom otvorenju Igara našu zastavu nosili su zlatni s posljednjih Igara u Rio de Janeiru, atletičarka Sandra Perković i strijelac Josip Glasnović.

MATEA JELIĆ OLIMPIJSKA POBJEDNICA

Hrvatska taekwondašica Matea Jelić (23) osvojila je naslov olimpijske pobjednice u kategoriji do 67 kilograma na Olimpijskim igrama u Tokiju, u finalu je bila uspješnija od Britanke Lauren Williams sa 25-21. Bio je to dvoboj dviju posljednjih europskih prvakinja u ovoj kategoriji, aktualne Jelić iz Sofije u travnju ove godine i Williams iz Kazana 2018. Zlato Jelić je najveći uspjeh za hrvatski taekwondo na olimpijskim igrama. Prije nje bronce su osvajale Sandra Šarić i Martina Zubčić u Pekingu 2008., Lucija Zaninović u Londonu 2012. i Toni Kanaet nekoliko sati ranije u Tokiju.

BRAĆA SINKOVIĆ ZLATNI U DVOJCU

Trofejni hrvatski veslači Valent i Martin Sinković osvojili su naslov olimpijskih pobjednika u dvojcu na OI u Tokiju. Braća Sinković u svom su stilu krenuli jako sa starta finalne utrke i odmah zasjeli na čelo, na polovici utrke su već bili dužinu čamca ispred prvih pratitelja Rumunja i Danaca, a tu su prednost držali sve do

posljednjih 200-tinjak metara kada su im se približili Rumunji, ali Sinkovići su odbili taj napad i ciljem prošli sa 1.29 sekundi prednosti. Treća je ovo olimpijska medalja za braću Sinković i to u trećoj različitoj disciplini, nakon srebra u četvercu na pariće iz Londona 2012. te zlata u dvojcu na pariće iz Rio de Janeira 2016.

MEKTIĆ I PAVIĆ ZLATNI, ČILIĆ I DODIG SREBRNI

U hrvatskom teniskom finalu muških parova na Olimpijskim igrama u Tokiju, Nikola Mektić i Mate Pavić su pobijedili Marina Čilića i Ivana Dodiga sa 6-4, 3-6, 10-6. Tek treći put u povijesti olimpijskih igara u finalu muških parova igrali su tenisači iz iste zemlje. Posljednji put se to dogodilo davne 1908. u Londonu gdje su slavili Britanci. Mektić i Pavić ove su sezone osvojili ukupno devet naslova na ATP Touru, pri čemu Wimbledon, te sada i olimpijsko zlato i tako potvrdili status najboljega teniskoga para svijeta.

STIPANOVIĆ OBRANIO SREBRO IZ RIJA

Hrvatski jedriličar Tonči Stipanović (35) osvojio je srebrno odličje u klasi Laser na olimpijskoj regati u Enoshimi i tako obranio srebro iz Rija 2016., a u plov za odličja je ušao kao treći. Član splitskoga Mornara je imao odličan start i do prvog okreta je bio srebrni, no potom je nakon okretanja plutače pao ukupno na četvrto mjesto, da bi u trećoj dionici ponovno došao među vodeće. U fantastičnom finišu Tonči je ušao u cilj četvrti, pa je s ukupno 82 negativna boda osvojio srebro. Stipanović u karijeri ima svjetsko srebro i bronzu, dok je na Olimpijskim igrama u Londonu 2012. godine bio četvrti.

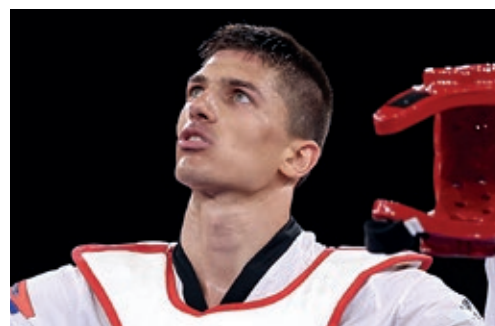
TIN SRBIĆ SREBRNI NA PREČI

Hrvatski gimnastičar Tin Srbić osvojio je srebrnu medalju u finalu preče na olim-

pijskim igrama u Tokiju. Svjetski prvak iz Montreala 2017. i srebrni sa SP u Stuttgartu dvije godine kasnije, te dvostruki osvajač srebra na europskim prvenstvima (2019., 2020.), tako je stigao i do svoje prve olimpijske medalje. Srbić je u kvalifikacijama sa sjajnom vježbom, sa startom 6.2 i na kraju ocjenom 14.633 u finale ušao kao trećeplasirani. Međutim, za finale je pripremio svoju najjaču vježbu sa startom 6.5 najavivši kako ide na sve ili ništa. Rizik se isplatio i sjajnim nastupom stigao je do srebra.

MARTIN BRONČANI U SAMCU

Hrvatski veslač Damir Martin osvojio je brončanu medalju u samcu na Olimpijskim igrama u Tokiju. To je treće olimpijsko odličje za 33-godišnjeg Martina, nakon srebra u četvercu na pariće iz Londona 2012. te srebra u samcu iz Rio de Janeira 2016. Usto ima i dva naslova svjetskog prvaka iz četverca na pariće (2010., 2013.) te dva europska zlata u samcu (2015., 2016.).

BRONCA ZA KANAETA

Hrvatski reprezentativac u taekwondou Toni Kanaet (25) osvojio je brončanu medalju u kategoriji do 80 kilograma na Olimpijskim igrama u Tokiju. U borbi za brončano odličje Kanaet je svladao Uzbekistanca Nikitu Rafaloviča sa 24-18. Kanaet je u prvom dijelu natjecanja svladao Španjolca Raula Martinezu Garciju, da bi u četvrtfinalu izgubio od kasnijeg finalista Rusa Maksima Hramcova. Prolaskom Hramcova do finala Kanaet je dobio priliku boriti se za bronzu kroz repesaž. ■

Paraolimpijske igre u Tokiju

Rekordnih sedam hrvatskih medalja

Hrvatski sportaši s invaliditetom osvojili su na Paraolimpijskim igrama u Tokiju rekordnih sedam medalja, tri srebra i četiri bronce. Srebrne medalje su osvojili Velimir Šandor u bacanju diska u kategoriji F52, Ivan Mikulić u taekwondou, u kategoriji +75 kg i Ivan Katanušić u bacanju diska u kategoriji F64 atletičara s potkoljениčnom amputacijom. Brončani su Deni Černi u bacanju kugle u kategoriji F33, Mikela Ristoski u skoku u dalj u konkurenciji sportaša s intelektualnim poteškoćama, plivač Dino Sinovčić u disciplini 100 m leđno u kategoriji S6 i stolnotenisačice Anđela Mužinić i Helena Dretar Karić u ekipnoj konkurenciji.

MEKTIĆ I PAVIĆ OSVOJILI WIMBLEDON

Najbolji teniski par svijeta Nikola Mektić i Mate Pavić pobjednici su ovogodišnjeg Wimbledona, oni su u finalu svladali Španjolca Marcela Granollersa i Argentinca Horacija Zeballosa sa 6-4, 7-6 (5), 2-6, 7-5 nakon dva sata i 43 minute igre. Paviću je ovo treći osvojeni "grand slam" u konkurenciji muških parova, 2018. je osvojio Australian Open s Oliverom Marachom, a lani US Open s Brunom Soaresom, dok je Mektić osvojio svoj prvi "grand slam" u ovoj konkurenciji. Za Mektića i Pavića ovo je bio već 10. finale ove sezone te osmi naslov, ali uvjerljivo najveći.

SP VESLANJE U-23: ZLATO ZA SESTRE JURKOVIĆ

Velalučanke sa zagrebačkom adresom, sestre blizanke Ivana i Josipa Jurković osvojile su naslov svjetskih prvakinja u dvojcu bez kormilara na SP koje se održalo u srpnju u češkim Račicama. Sestre Jurković, članice VK Trešnjevka, u finalu su vodile od početka do kraja te ciljem prošle u vremenu 7:17.20 minuta. Srebro su osvojile Amerikanke, a bronzu Njemice. Sestre Jurković bile su i ukupne pobjednice Svjetskoga kupa u ovoj disciplini, no ipak nisu uspjele izboriti plasman na OI u Tokiju. 1202

WIMBLEDON: MARIJA ČIČAK SUDILA FINALE TENISAČA

Hrvatica Marija Čičak je bila glavna sutkinja finalnog susreta turnira tenisača u Wimbledonu u kojemu su se sastali Srbin Novak Đoković i Talijan Matteo Berrettini te je tako postala prva žena koja je sudila muški finale u 144-godišnjoj povijesti tog turnira. Čičak je dosada dva puta sudila finalne susrete u Wimbledonu, bila je u sudačkom stolcu tijekom finala tenisačica 2014. godine te tijekom finala ženskih parova 2017. Usto je sudila i polufinale turnira tenisača 2018. Hrvatska sutkinja je sudila i finale tenisačica na US Openu 2015., kao i finale tenisača na Olimpijskim igrama u Rio de Janeiru.

EP RUKOMET M-19: SREBRO ZA HRVATSKU

Hrvatska muška rukometna reprezentacija do 19 godina osvojila je srebrnu medalju na Europskom prvenstvu u Varaždinu, a do naslova europskog prvaka stigli su njihovi vršnjaci iz Njemačke uvjerljivom pobjedom u finalu 34-20. Hrvatska je do finala došla uz pet pobjeda i jedan poraz, koji su im u drugom dijelu grupne faze nanijeli baš njemački rukometaši. Najbolji strijelac hrvatske reprezentacije u finalu bio je David Jurišić sa četiri pogotka, a po tri su postigli Ivan Barbić i Zlatko Raužan. Hrvatska je ostala na dva naslova prvaka Europe (2006. i 2010.), a ovo je treće srebro koje su osvojili rukometaši do 19 godina.

EP ODBOJKAŠICE: HRVATSKA BEZ ČETVRTFINALA

Hrvatska ženska odbojkaška reprezentacija nije se uspjela plasirati u četvrtfinale Europskog prvenstva, nakon gotovo dva i pol sata borbe u osmini finala u Beogradu bolja je bila Francuska sa 3-2. Prethodno su, u grupnoj fazi igranoj u Zadru, hrvatske odbojkašice porazile Švicarsku, Bjelorusiju, Slovačku i Mađarsku, a izgubile od Italije. Na kraju su osvojile deseto mjesto.

NOGOMET: SAMO DINAMO "U EUROPI"

Nakon što su u prethodna tri kola kvalifikacija Lige prvaka izbacili islandski Valur, ciparsku Omoniju i poljsku Legiju nogometaši Dinama nisu se uspjeli plasirati u skupinu Lige prvaka jer su u uzvratnoj utakmici playoffa u Zagrebu odigrali 0-0 s moldavskim Šerifom, dok je u prvoj utakmici u Tiraspolu Šerif pobijedio s 3-0. Ipak, Dinamo ostaje "u Europi", zaslužio je uvrštenje u grupnu fazu Europske lige gdje će mu protivnici biti belgijski Genk, engleski West Ham i austrijski Rapid. Rijeka, Osijek i Hajduk nisu uspjeli osigurati europsku jesen, a sva tri kluba igrala su za plasman u grupnu fazu novoga natjecanja, Konferencijske lige. Nakon što je eliminirala maltešku Gziru i škotski Hibernian, Rijeka je ispala od grčkog PAOK-a, Osijek je izbacio poljski Pogon, pa u trećem kolu ispao od bugarskog CSKA, a Hajduk je iznenađujuće eliminiran od kazahstanskoga Tobola.

GORAN IVANIŠEVIĆ UVRŠTEN U KUĆU SLAVNIH

"Ovo je ostvarenje snova", rečenica je kojom je wimbledonski pobjednik Goran Ivanišević zaključio svoj govor 18. srpnja na svečanosti u Newportu, gdje je 49-godišnji Splitsanin postao prvi Hrvat koji je uvršten u Međunarodnu tenisku kuću slavnih. Gorana je u društvo teniskih besmrtnika uveo njegov dječjački idol John McEnroe, a medalju člana Međunarodne kuće slavnih oko vrata mu je objesio predsjednik ove organizacije i njezin član Stan Smith.

DVIJE POBJEDE I REMI "VATRENIH"

Nogometaši Hrvatske odigrali su početkom rujna tri utakmice svoje skupine europskih kvalifikacija za Svjetsko prvenstvo 2022. u Kataru. Na gostovanju kod Rusije u Moskvi bilo je neodlučeno 0-0, pobijedili su u Bratislavi Slovačku 1-0, te pobijedili u Splitu Sloveniju 3-0. Prije posljednje četiri utakmice kvalifikacija Hrvatska je prva u poretku, s istim brojem bodova kao i Rusija.

KUSTIĆ NOVI PREDSJEDNIK HNS-a

Na Izornoj skupštini Hrvatskog nogometnog saveza (HNS) koja je održana krajem srpnja za novog predsjednika je izabran Marijan Kustić. Kustić je na čelnoj funkciji hrvatskog nogometa naslijedio Davora Šukera koji je posljednjih devet godina vodio HNS. Kustić je tako postao deveti predsjednik HNS-a od proglašenja neovisnosti, a prije njega Savez su vodili Mladen Vedriš, Damir Matovinović, Đuro Brodarac, Nadan Vidošević, Josip Šoić, Branko Mikša, Vlatko Marković i Davor Šuker. Kustić je za prvog dopredsjednika izabrao Antu Vučemilovića Šimunovića, dok su ostali dopredsjednici Mario Smolaka, Damir Mišković, Nenad Črnko i Slavko Prišćan.

Otok Unije 2021.

foto: Marko Vrdoljak